

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

LİSE 3. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİ VE BENLİK SAYGILARININ BAZI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ

Gülşen BÜYÜKŞAHİN ÇEVİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/ 2007

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

LİSE 3. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİ VE BENLİK SAYGILARININ BAZI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ

Gülşen BÜYÜKŞAHİN ÇEVİK

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Meral ATICI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2007

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Meral ATICI
(Danışman)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİLGİN

Üye : Prof.Dr. Yaşare AKTAŞ ARNAS

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

...../...../2007

Prof. Dr. Nihat KÜÇÜKSAVAŞ
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖNSÖZ

Günümüz eğitim sisteminde, öğrencinin toplumsallaşması açısından sosyal gelişimiyle ilgili sorunlarının tespit edilmesi ve çözümlenmesi bir gerekliliktir. Bu ihtiyacın karşılanması ancak yapılan çalışmalarla okulda sunulan rehberlik hizmetlerinin eğitim sistemiyle bütünleşmesi ve verimli bir şekilde sunulmasıyla karşılanabilir.

Bu çalışmada, Lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve bazı değişkenler açısından benlik saygısı incelenmiştir. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde ve tamamlanmasında birçok kişinin katkısı olmuştur.

Başta, araştırma konusunun belirlenmesinde, yürütülmesinde, araştırma verilerinin analiz edilmesinde ve çalışmanın sonuçlandırılmasında desteğini esirgemeyen ve yaptığı değerli eleştirileriyle çalışmamı tamamlamama büyük katkı sağlayan tez danışmanım ve hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Meral ATICI'ya;

Jüride bulunarak olumlu eleştirileri ve yönlendirmeleriyle çalışmamı son şeklini vermeme katkı sağlayan ve ders aşamasında değerli bilgilerini paylaşan ve kendimi mesleki anlamda geliştirmeme katkı sağlayan Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet BİLGİN'e;

Jüride bulunarak olumlu eleştirileri ve katkılarıyla Sayın Prof. Dr. Yaşare AKTAŞ ARNAS'a;

Ders aşamasında verdikleri derslerle yetişmeme ve kendimi mesleki anlamda geliştirmeme katkı sağlayan hocalarım Sayın Prof. Dr. Banu YAZGAN İNANÇ'a, Sayın Prof. Dr. S. Sonay GÜÇRAY'a, Yrd. Doç. Dr. Rezzan ÇEÇEN'e,

Kendisinden aldığım derslerle çalışmada ulaştığım bulguları yorumlayacak kadar istatistik bilgim olmasında katkısı olan, Sayın Yrd. Doç. Dr. Ahmet DOĞANAY'a;

Geliştirdiği anketi çalışmamda kullanmama ve lise 3. sınıf öğrencilerine uyarlamaya izin veren Ankara Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Figen ÇOK'a,

Bu çalışmayı destekleyen Ç.Ü. Araştırma Fonuna (EF 2006 YL 12),

Yüksek Lisans eğitimim sırasındaki İngilizce hazırlık ve ders aşamasında mesai saatlerimi gerektiği gibi düzenleyerek yardımcı olan okul müdürüm Abdil ERDAL'a;

Hazırlık aşamasında İngilizce eğitimi veren sayım hocam Yeşim MÜRMER'e, çevirilerde yardımcı olan çok sevdiğim arkadaşım İngilizce Öğretmeni Özlem ÇABUK'a,

Araştırmanın yürütülmesi ve tezin yazımı aşamalarında fikir almak ve samimi ve içten tavırlarıyla daima bana yardımcı olmaya çalışan değerli ev arkadaşım Makbule AKDENİZ'e,

Bugünlere gelmemde büyük emeği olan, yüksek lisans kavramıyla ve araştırma konusuyla ilgili hiç bilgileri olmadığı halde yardımcı olmaya çalışan, bana her zaman psikolojik destek veren ve özellikle zorlandığım ve umutsuzluğa kapıldığım anlarda yanımda olduklarını hissettiren sevgili annem Fadime BÜYÜKŞAHİN, sevgili babam Rıza BÜYÜKŞAHİN'e, Kardeşlerim ve Yeğenlerime,

Lisans, yüksek lisans öğrenimi ve araştırmamın her aşamasında bana destek olan, sevgili eşim Aycan ÇEVİK'e;

Son olarak, araştırmaya katılarak bana yardımcı olan Öğrencilere ve Okul Müdürlerine, Müdür Yardımcılarına ve Psikolojik Danışman Arkadaşlarıma teşekkür ederim.

ÖZET
LİSE 3. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİ VE BENLİK SAYGILARININ BAZI DEĞİŞKENLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ

Gülşen BÜYÜKŞAHİN ÇEVİK

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Meral ATICI

Haziran 2007, 114 Sayfa

Bu araştırmanın amacı, lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve arkadaşlık ilişkilerindeki bazı değişkenlere göre benlik saygısının incelenmesidir.

Bu çalışma, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Adana İli Seyhan İlçe'sinde bulunan 6 genel lisede toplam 532 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Araştırmanın verileri "Arkadaş İlişkileri Anketi" ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri ile toplanmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, kay kare analizi, bağımsız gruplar t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin arkadaş sayılarının çoğunluğunun 10'dan fazla olduğu; erkeklerin kızlara göre daha fazla arkadaşına sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin yakın arkadaş sayısının çoğunun 2 ile 4 ve erkeklerin yakın arkadaş sayısının kızlardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin çoğunun karşı cinsten arkadaşı olmakla birlikte, arkadaşlarıyla genellikle okulda-dershanede tanıştıkları ortaya çıkmıştır. Karşı cinsten romantik bir ilişkisinin olmadığını belirten öğrencilerin oranı, olduğunu belirtenlerden daha yüksektir.

Öğrencilerin yaşadığı anlaşmazlık konularında ilk sırada "farklı dünya görüşüne sahip olma" vardır. Öğrencilerin çoğunluğu yakın arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde memnundur ve arkadaşlarında tercih ettiği özelliklerin başında "sırdaş ve güvenilir olma" gelmektedir.

Öğrencilerin yarısından fazlası için ailelerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale ettiği, erkeklerden daha çok kızlara müdahale edildiği ve bu müdahalenin çoğunlukla anne tarafından yapıldığı ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin benlik saygısı cinsiyete ve yakın arkadaş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna karşılık, öğrencilerin karşı cinsten arkadaşın olup olmaması, romantik bir arkadaşın olması ve ailenin müdahale etmesine göre benlik saygısı ölçeğinin bazı alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

Anahtar Kelimeler: Arkadaş, Arkadaşlık, Benlik Saygısı

ABSTRACT
AN INVESTIGATION OF THIRD GRADERS' FRIENDSHIP
CHARACTERISTICS AND THEIR SELF-ESTEEM REGARDING OF SOME
VARIABLE AT SECONDARY SCHOOLS

Gülşen BÜYÜKŞAHİN ÇEVİK

Master Thesis, Department of Educational Sciences

Advisor: Assistant Prof. Dr. Meral ATICI

June 2007, 114 Pages

The aim of this study was to identify the friendship characteristics of third graders at secondary schools. Students' self-esteem was also examined regarding some of the friendship characteristics.

This study was carried out with 532 students attended high schools at central district Adana province. Data were collected by "Friendship Relation Questionnaire" and "Coopersmith Self Esteem Inventory". Chi-square test, one-way anova and independent sample t test were used to analyse data.

The findings of this study indicated that most of the students have more than 10 and between two and four close friends. So the number of close friends was smaller than the number of friends. Boys had more close friends than girls. Most of the students also had boy friend/girl friend. Students usually met their friends at school and private courses. Also, some of the students had romantic relationships.

Students reported that their conflicts with their friends were mostly caused by having different opinion. Most of students were happy with relationships with their close friends. Over the half of students stated that their parents intervened relationship with their friends. Girls mentioned more parents intervention than boys did. Mothers were mostly responsible for this intervention.

There was no significant difference on students self esteem in terms of gender and the number of close friends, while self esteem scores of students differed according to the status of having boy/girl friend, romantic relationship and parent intervention.

Keywords: Friend, Friendship, Self Esteem.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
TABLolar LİSTESİ	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1.Problem.....	2
1.2.Araştırmanın Amacı.....	6
1.3.Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi.....	7
1.4.Sayıtlar.....	9
1.5.Sınırlılıklar.....	10
1.6.Tanımlar.....	10

BÖLÜM II

ERGENLİK DÖNEMİNDE ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİ, BENLİK SAYGISI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	11
2.1. Ergenlik Döneminde Arkadaşlık İlişkileri	11
2.1.1.Arkadaş İlişkilerinde Cinsiyet Farklılıkları.....	14
2.1.2. Arkadaş Sayısı.....	15
2.1.3.Karşı Cinsle Arkadaşlık.....	16
2.1.4.Arkadaşlıkta Yakınlık.....	17
2.2.Ergenlikte Aile ilişkileri ve Ergen Üzerindeki Etkileri.....	19
2.3.Ergenlikte Benlik Saygısı.....	21
2.4. Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar.....	26
2.4.1.Arkadaşlık İlişkileri İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar.....	26
2.4.2.Arkadaşlık İlişkileri İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar.....	31

2.5.Benlik Saygısı ile ilgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar.....	36
2.5.1.Benlik Saygısı İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar.....	40

BÖLÜM III

YÖNTEM.....	46
3.1.Araştırma Modeli.....	46
3.2.Evren ve Örneklem.....	46
3.3.Veritoplama Araçları	47
3.3.1.Arkadaş İlişkileri Anketi.....	47
3.3.2.Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri.....	49
3.4. Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin Araştırma Kapsamında Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	51
3.4.1.Geçerlik Çalışması.....	51
3.4.2.Güvenirlik Çalışması.....	51
3.5.Verilerin toplanması.....	52
3.6.Verilerin Analizi.....	53

BÖLÜM IV

BULGULAR	54
4.1.Arkadaşlık İlişkileri Konusunda elde Edilen Bulgular.....	54
4.1.1.Arkadaş Sayısı.....	54
4.1.2. Yakın Arkadaş Sayısı.....	55
4.1.3. Arkadaşlık Süresi	56
4.1.4. Karşı Cinsten Arkadaş.....	56
4.1.5. Arkadaşlarla Nerede Tanışıldığı.....	58
4.1.6.Karşı Cinsten Romantik İlişki.....	59
4.1.7.Karşı Cinsten Romantik İlişkinin Olmamasına İlişkin Memnuniyet Derecesi.....	59
4.1.8. Karşı Cinsten Romantik İlişkinin Olmasına İlişkin Memnuniyet Derecesi.....	61
4.1.9. Öğrencilerin Arkadaşlarıyla Yaşadığı Anlaşmazlık.....	62
4.1.10.Yakın Arkadaşlarla Olan İlişkilere Yönelik Memnuniyet.....	64
4.1.11.Yakın Arkadaşlarda Tercih Edilen Özellik.....	65

4.1.12. Öğrencilerin Yakın Arkadaşlarının Arkadaşlık Konusundaki Görüşlerine Saygı Duymasına İlişkin Görüşleri.....	67
4.2.Aile Boyutu Konusunda Elde Edilen Bulgular.....	68
4.2.1. Ailenin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahalesi.....	68
4.2.2. Ailenin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Etme Sıklığı.....	68
4.2.3. Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Eden Kişiler.....	69
4.2.4. Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Edilen Alan.....	70
4.2.5. Ailesi Tarafından Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Edilen Öğrencilerin Bu Müdahaleye İlişkin Görüşleri.....	72
4.3.Benlik Saygısı Boyutunda Elde Edilen Bulgular.....	73
4.3.1.Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyinin Cinsiyet, Arkadaş Sayısı ve Yakın Arkadaş Sayısı Açısından İncelenmesi.....	73
4.3.2.Öğrencilerin Karşı Cinsten Arkadaşlarının Olmasına İlişkin Benlik Saygısı Düzeyleri	77
4.3.3. Öğrencilerin Karşı Cinsten Romantik Bir Arkadaşının Olmasına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri	78
4.3.4.Ailelerin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahalesine Göre Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyleri	79

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM.....	81
5.1.Arkadaşlık İlişkileri Konusunda elde Edilen Bulgular.....	81
5.1.1. Arkadaş Sayısı.....	81
5.1.2. Yakın Arkadaş Sayısı.....	81
5.1.3.Arkadaşlık Süresi.....	82
5.1.4. Karşı Cinsten Arkadaş.....	83
5.1.5. Arkadaşlarla Nerede Tanışıldığı.....	84
5.1.6. Karşı Cinsten Romantik İlişki.....	84
5.1.7. Karşı Cinsten Romantik İlişkinin Olmasına İlişkin Memnuniyet Derecesi.....	85
5.1.8.Öğrencilerin Arkadaşlarıyla Yaşadığı Anlaşmazlık.....	86
5.1.9.Yakın Arkadaşlara Yönelik Memnuniyet.....	87
5.1.10.Yakın Arkadaşlarda Tercih Edilen Özellik.....	88

5.1.11. Yakın Arkadaşların Arkadaşlık Konusundaki Görüşlerine Saygı Duymasına İlişkin Görüşleri.....	88
5.2.Aile Boyutu Konusunda Elde Edilen Bulgular.....	89
5.3.Benlik Saygısı Boyutunda Elde Edilen Bulgular.....	90

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	93
6.1.Sonuç	93
6.2.Öneriler.....	94
6.3. Gelecekteki Araştırmalara İlişkin Öneriler.....	95
KAYNAKÇA.....	96
EKLER.....	105
ÖZGEÇMİŞ.....	114

KISALTMALAR LİSTESİ

Tablo 22 ve 23 gösterilen kısaltmalar ve ifadelerin karşılığında kullanılan rakamlar

A.T: Yakın arkadaşlarda tercih edilen özellikler

T: Toplam

1:Başarılı olması

2:Sırdaş ve güvenilir olması

3:Ailemin onayladığı kişilik özelliklerine uygun olması

4:Benim onayladığım kişilik özelliklerine sahip olması

5:Benden farklı kişilik özelliklerine sahip olması

6:Diğer arkadaşlarımın onayladığı kişilik özelliklerine sahip olması

7:Benimle aynı dünya görüşüne sahip olması

8:Okul kurallarına uyması- Disipline gitmemiş olması

9:Sorunlarımaya yardımcı olması

10: Sevdiğim markaları tercih etmesi

11:Güzel-yakışıklı olması

12:Cömert olması

13: Diğer

Tablo 41 ve 42 ve 43'e ait kısaltmalar şu şekildedir:

K.A: Karşı cinsten arkadaş

Genel : Genel benlik saygısı düzeyi:

Aile : Aile ile ilgili benlik saygısı düzeyi:

Okul : Okul ile ilgili benlik saygısı düzeyi

Toplam : Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin toplam ölçekleri

R.A: Karşı cinsten romantik arkadaş

A.M: Ailenin Müdahalesi

EKLER LİSTESİ

EK:1 Kişisel Bilgi Formu.....	106
EK:2 Arkadaş İlişkileri Anketi.....	107
EK:3 Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri.....	111

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1 Örnekleme Alınan Okullardaki 11. Sınıfa Devam Eden Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları.....	47
Tablo 2 Öğrencilerin Arkadaş Sayılarına İlişkin Bulgular.....	54
Tablo 3 Öğrencilerin Cinsiyete Göre Arkadaş Sayısına İlişkin Bulgular.....	55
Tablo 4 Öğrencilerin Arkadaş Sayılarına İlişkin Bulgular.....	55
Tablo 5 Öğrencilerin Cinsiyete Göre Yakın Arkadaş Sayısına İlişkin Bulgular.....	56
Tablo 6 Arkadaşlık Süresine İlişkin Bulgular.....	56
Tablo 7 Öğrencilerin Karşı Cinsten Arkadaşlarının Olup Olmamasına İlişkin Bulgular...	57
Tablo 8 Arkadaşın Cinsiyeti Konusundaki Yanıtlara İlişkin Bulgular.....	57
Tablo 9 Cinsiyet ile Karşı Cinsten Arkadaşın Olup Olmaması Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Kay Kare Testi sonuçları.....	57
Tablo 10 Öğrencilerin Kendi Cinsi ile Nerede Tanıştıklarına İlişkin Bulgular.....	58
Tablo 11 Öğrencilerin Karşı Cins ile Nerede Tanıştıklarına İlişkin Bulgular.....	58
Tablo 12 Karşı Cinsten Romantik İlişkinin Olmasına İlişkin Bulgular.....	59
Tablo 13 Cinsiyete Göre Karşı Cinsten Biriyle İlişkinin Olmasına İlişkin Kay Kare Testi Sonuçları.....	59
Tablo 14 Romantik Bir İlişkinin Olmamasına İlişkin Memnuniyet Durumuna Ait Bulgular.....	60
Tablo 15 Cinsiyete Göre Karşı Cinsten Biriyle İlişkinin Olmamasında Memnuniyet Derecesine İlişkin Kay Kare Testi Sonuçları.....	60
Tablo 16 Karşı Cinsten Romantik İlişkinin Olmasına İlişkin Memnuniyete İlişkin Bulgular.....	61
Tablo 17 Cinsiyete Göre Karşı Cinsten Biriyle İlişkinin Olmasında Memnuniyet Derecesine İlişkin Kay Kare Testi Sonuçları.....	62
Tablo 18 Arkadaşlarla Yaşanan Anlaşmazlık Konularına İlişkin Frekans (f) Dağılımı.....	62
Tablo 19 Arkadaşlarla Yaşanan Anlaşmazlık Konularına İlişkin Yüzdeler (%) Dağılımı..	63
Tablo 20 Yakın Arkadaşlarla Olan İlişkilere Yönelik Memnuniyete İlişkin Bulgular.....	64
Tablo 21 Cinsiyete göre Yakın Arkadaşlarla Olan İlişkilere Yönelik Memnuniyet Derecesini Gösteren Kay Kare Testi Sonuçları.....	64
Tablo 22 Yakın Arkadaşlarda Tercih Edilen Özelliklere İlişkin Frekans (f)Dağılımı.....	65

Tablo 23 Yakın Arkadaşlarda Tercih Edilen Özelliklere İlişkin Yüzde (%) Dağılımı.....	65
Tablo 24 Öğrencilerin Yakın Arkadaşlarının Arkadaşlık İlişkileri Konusundaki Görüşlerine Saygı Duymasına İlişkin Bulgular.....	67
Tablo 25 Cinsiyete Göre Yakın Arkadaşa İlişkin Arkadaş İlişkileri Konusundaki Saygı Duymaya İlişkin Görüşlerini İnceleyen Kay Kare Testi Sonuçları	67
Tablo 26 Ailenin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahalesine İlişkin Bulgular.....	68
Tablo 27 Cinsiyete Göre Ailenin Arkadaş İlişkilerine Müdahale Etmesine İlişkin Bulgular.....	68
Tablo 28 Ailenin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Etme Sıklığına İlişkin Bulgular.....	69
Tablo 29 Cinsiyete Göre Ailenin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahalesine İlişkin Bulgular...	69
Tablo 30 Arkadaşlık İlişkilerine En Çok Müdahale Eden Aile Bireylerine İlişkin Bulgular.....	70
Tablo 31 Cinsiyete Göre Öğrencilerin Arkadaşlık İlişkilerine En Çok Müdahale Eden Aile Bireyine İlişkin Kay Kare Testi Sonuçları.....	70
Tablo 32 Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Edilen Alana İlişkin Frekans Değerleri.....	71
Tablo 33 Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Edilen Alana İlişkin % Değerleri.....	71
Tablo 34 Ailesi Tarafından Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Edilen Öğrencilerin Bu Müdahaleye İlişkin Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	72
Tablo 35 Cinsiyete Göre Ailesi Tarafından Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Edilen Öğrencilerin Bu Müdahaleye İlişkin Görüşlere Yönelik Kay Kare Testi Sonuçları.....	73
Tablo 36 Cinsiyete Göre Benlik Saygısı Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları.....	73
Tablo 37 Öğrencilerin Arkadaş Sayısına Göre Benlik Saygısı Alt Ölçeklerine Ait X ve S Değerleri.....	74
Tablo 38 Öğrencilerin Arkadaş Sayısına Göre Benlik Saygısı Alt Ölçeklerinin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	75
Tablo 39 Öğrencilerin Yakın Arkadaş Sayısına Göre Benlik Saygısı Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların X ve S Değerleri.....	76
Tablo 40 Yakın Arkadaş Sayısına Göre Benlik Saygısı Alt Ölçeklere İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları.....	77
Tablo 41 Karşı Cinsten Arkadaşı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar T-Testi Sonuçları.....	78

Tablo 42 Karşı Cinsten Romantik Bir Arkadaşı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar T- Testi Sonuçları.....	79
Tablo 43 Ailesi Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Eden ve Etmeyen Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar T-testi Sonuçları.....	80

BÖLÜM I

GİRİŞ

Toplumsallaşma, çocuğun karşılaştığı çeşitli grupların beklenti ve zorunluluklarıyla baş etmeyi öğrendiği bir süreçtir. Bir bakıma kişinin ait olduğu grubun kültürünü öğrenmesi ve ona uygun yaşamasıdır. Bütün çocuklar belirli bir toplumsal ortamda gelişir. Bu ortamdaki kültürün bireyden belirli beklentileri vardır ve tüm kültürlerde normal gelişim için toplumsal ilişki gereklidir.

Her birey, çevresindeki kişilerle etkileşim halindedir. Bu ilişkiler bireyin ailesiyle başlar, daha sonra toplum içinde kendi için özel anlamı olan diğer kişilerle devam eder. Toplumsallaşma sürecinde bireyin aile, arkadaşlar gibi yakın ilişkide bulunduğu kişilerin önemi büyüktür. Çocuğun anne, baba ve arkadaşlarıyla girdiği ilişkiler onun gelecekteki kişiliğini oluşturur. Bir diğer deyişle bireyin kişiliği kendisi için önem taşıyan bu kişilerle olan yaşantısını yansıtmaktadır.

Anne ve babayla kurulan güçlü bir ilişki, erken ergenlikten genç yetişkinliğe uzanan yıllar boyunca benlik saygısı için güçlü bir temel oluşturmaktadır. Bu dönem, bir çok bireyin yaşamında önemli değişimler yaşadığı ve istikrar, güven ve önemlilik duygularını hissedeceği ilişkisel bir bağlama ihtiyaç duyulan bir dönemdir. Böylesi bir bağlam sağlandığında, birey değişimin yarattığı stresle daha iyi başa çıkabilir (Buri, 1991).

Anne-babanın yanı sıra arkadaşlık ilişkileri de bireyin gelişimine katkıda bulunur. Böylelikle insan ilişkileri ile ilgili deneyimler kazanılır. Çünkü sosyal gelişme için ergenin arkadaşlarıyla beraber olmasına ihtiyacı vardır. Arkadaşları tarafından beğenilmek ve benimsenmek benlik saygısı açısından önemli bir etkidir.

Ülkemizde arkadaşlık ilişkileri ile ilgili yapılan araştırmalarda öğrencilerin arkadaşlık tercihleri, arkadaşlığın nasıl şekillendiği, yakın ilişki, arkadaş sayısı ve aile tutumları, cinsiyet ve suça eğilime göre arkadaşlık ilişkileri incelenmiştir (Gündoğdu, 2003; Bilgiç, 2000; Büyükşahin, 2001; Çok, 1993; Oskay, 1985; Delikara,2000).

Benlik saygısının ise cinsiyet, arkadaşlık kurmakta güçlük çekme, anne-baba tutumları, sosyo-ekonomik düzey, akademik başarı, atılganlık ve yalnızlık düzeylerine göre incelendiği görülmektedir (Eliot, Colengole ve Gelles, 2005; Lackovic, Dekovic ve Opacic, 1994; Nass, 1991; Farancis ve Jones, 1996; Daniel ve King, 1995; Örgün, 2000; Büyükşahin, 2001).

Yurt içi ve dışında yapılan araştırmalar incelendiğinde ergenlik döneminde kimlik gelişimi açısından önemli olduğu düşünülen üç konunun arkadaşlık ilişkileri, arkadaşlık ilişkilerine anne ve babanın müdahalesi ve benlik saygısının birlikte ele alınıp incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Buna göre bu araştırmanın amacı, Lise 3.sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri konusundaki görüşleri, ailelerin arkadaşlık ilişkilerine müdahalesi ve benlik saygısını incelemektedir.

1.1. Problem

İnsan gelişimi boyunca belli dönemlerden geçer. Bunlardan bazıları; çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik çağıdır. Bu dönemlerin kendilerine ait bazı özellikleri vardır.

Ergenlik dönemi, çocuklukla yetişkinlik arasında, gençlik ya da delikanlılık adı da verilen ve on ikinci yaştan yirmi bir yaşına dek uzanan dönemdir. Bu dönem psikolojik alanda önemli değişikliklerin olduğu, hızlı bir büyüme ve olgunlaşma çağıdır (Yörükoğlu, 1994).

Bu dönemde ergen kendine bir takım idealler, amaçlar ve gerçekleri değerlendirmek üzere ölçütler oluşturulabilir. İdeal benliğin gelişmesine paralel olarak, ideal sevgili kavramının da geliştiği bu dönemde kişi bu ideale uygun gördüğü kişilere aşık olabilir. Bu dönemde ana-babasının istek ve önerilerinden farklı birçok olasılığı da düşünebilen genç, onların yönlendirmelerini kısıtlayıcı bulup, karşı çıkabilir (Yavuzer, 1994).

Erikson'a göre, ergenlik bir arayış çağıdır. Bu dönemde kişi benliğini bulma çabasıdadır. Benliğin iş, cinsiyet, din ve siyasal dünya görüşü ile ilgili çeşitli yönleri vardır. Ana-baba ve arkadaş ilişkileri, ergenlik öncesi dönemde farklı gereksinimleri karşılamaktadır. Ergenlikte gencin gelişen beceri ve yetenekleri, onu bazı konularda bağımsız kılmaktadır. Arkadaşların gencin yaşamındaki önemi artmakta, ana-baba ile paylaşılacak bir takım deneyimler arkadaşlarla birlikte paylaşılmaktadır. Genç bu

deneyimler karşısındaki duygu ve düşüncelerini arkadaşları ile paylaşarak ve onların izlenimleri ile karşılaştırarak kendini tanıma, deneme ve değerlendirme fırsatını bulmaktadır. Kişiler, doğrunun ve normalin ne olduğunun bilemediği durumlarda, kendileri ile ilgili en aydınlatıcı bilgiyi, kendilerini benzer kişilerle kıyaslayarak elde etmektedirler. İlk kez karşılaştığı bir durum karşısında tepki ve başarı düzeyini değerlendirmek isteyen genç için en önemli ölçüt, kendi yaşitlarının düşünce ve davranışlarıdır. Bu nedenle, birçok yeni deneyimden geçilen ergenlik döneminde, yaşitlar ana-babalarına göre daha önemli ve daha farklı işlevlere sahip olarak algılanmaktadır (Festinger, 1954; Akt: Hortaçsu, 1999).

Ergenlik çağında gelişmekte olan bireyin kendi benliğini bulması en önemli basamağı oluşturmaktadır. Ergen 12-18 yaşları arasında bilişsel, ahlaki ve özdeşleşme açısından en önemli gelişimlerini tamamlamaktadır. 12-18 yaş arası ergenin en çok arayış içinde olduğu, ana-baba ve çevresine en çok ters düştüğü ve kendisiyle toplum arasındaki dengesizliği en yoğun olarak yaşadığı dönemdir. Ergenin bilişsel ve duygusal açıdan büyük bir gelişim gösterdiği, her şeyi eleştirip, soruşturup kendine özgü yeni bir dünya kurmaya çalıştığı ergenlik çağında, dayanabileceği en önemli güven kaynağını arkadaşlıklar oluşturmaktadır. Özdeşleşme ve arkadaşlık bu dönemdeki sosyal ve duygusal gelişimin iki önemli yönünü oluşturmaktadır (Cüceloğlu, 1999).

Ergenlerin sosyalleşmesinde aile ve okulun yanı sıra akranların da büyük etkisi vardır. Çünkü sosyal gelişim için ergenlerin akranlarıyla birlikte olmaya ihtiyaçları vardır. Ergenlik döneminde gençler, akranları tarafından onay görmek için onların ilgi, değer ve tutumlarını benimsemektedirler. Akranlarıyla kurduğu ilişkide genç; eşit ilişki kurmayı, güvenli davranış göstermeyi, kendi düşüncesini ifade etmeyi, başkalarının fikirlerini hoşgörü ile karşılamayı öğrenmektedir. Grup tarafından kabul görme, gencin kendisine olan güvenini pekiştirmekte ve arkadaşları arasında duygu ve düşüncelerini rahatça dile getirmesine katkıda bulunmaktadır (Kulaksızoğlu, 1998).

Yaşitlarla kurulan arkadaş ilişkileri, çocukların toplumsal gelişiminde çok önemli bir rol oynamaktadır ve aşağıda görüldüğü gibi dört aşamalı bir sürecin üçünü ağırlıklı olarak akranlarla olan ilişkiler oluşturmaktadır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2004).

a.Kendi kendine toplumsallaşma aşaması: Bebeğin ve yeni yürümeye başlayan çocuğun ilgilerini, zevklerini ve doyumlarını kendi kendine gidermesi dönemidir. Yeni yürümeye başlayan çocuk, başkalarıyla arkadaşlık etmek ister ama genellikle kendi başına oynar.

b.Karşı cinsle toplumsallaşma aşaması: Çocuk 2-7 yaşları arasında cinsiyet ayırımı yapmaksızın arkadaşlık kurar.

c.Aynı cinsle toplumsallaşma aşaması: 8-12 yaşları arasındaki okul döneminde çocuk aynı cinsten arkadaşlarıyla oynamayı tercih eder.

d.Ergein karşı cinsle toplumsallaşma aşaması: 13 yaş ve sonrasında ergein, her iki cinsle de arkadaşlıklar kurmaktan zevk alır.

Ergenin arkadaşlık ilişkilerinde, aile de önemli bir yer tutmaktadır. Gençlerin kişisel ve sosyal özelliklerini ana baba tutum ve davranışlarıyla ele alan araştırmalar, ana babaların destekleyici ve ikna yoluyla denetim kurmalarının olumlu etkilerini vurgulamışlardır. Ergenin denetiminde, ana babanın ikna yolunu kullanmaları ve destekleyici tutum ve davranışlar göstermeleri ile çocukların sağlıklı psikososyal gelişimi ve ana babanın ahlak görüşlerini benimseyerek onlarla özdeşleşmeleri ve ebeveynlerin beklentilerine cevap vermeleri arasında olumlu ilişkiler bulunmuştur. Destekleyici ana baba davranışları; yakınlık ve ilgi göstermek, sözle veya dokunarak sevgisini belirtmek ve ortak faaliyetlerde bulunmak gibi çocuğun benliğini onaylayıcı davranışlardır. Denetleyici ana baba davranışlarının ortak niteliği ise, çocuk ve gencin tutum ve davranışlarını değiştirme amacıyla yapılmış olmalarıdır. Bunlar, zor yoluyla, sevgiyi esirgeyerek ve ikna ederek denetlemedir (Yavuzer, 1994).

Çocukla anne baba arasındaki ilişkiyi geliştirmede en önemli becerilerden biride yüreklendirmedir. Yüreklendirme, çocuğun kendine güven ve kendine olan özsaygısını geliştirmesine, yeteneklerine inanmasına yardımcı olur. Otoritenin egemen olduğu evlerde çocuklar ailenin değer duygularını evdeki egemen gücün verdiği ödül ve ceza ile öğrenirken, demokratik ailelerde yüreklendirme ile kazanmaktadırlar (Dinkmeyer ve McKay, 1994).

Ergenlikte kurulan arkadaşlıklar benlik saygısı üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. İnsanlar için önemli bir duygu olan benlik saygısı, bireylerin algıladıkları

benliklerine biçtikleri değeri belirlemektedir. Bireylerin kendilerine ilişkin değerlendirmeleri kabul görme, onaylanma ve özdeğerlilik duyguları yaratıyorsa kişilerin özsaygıları da yüksek olacaktır. Kendilerine ilişkin algıları olumsuz olan bireylerin benlik saygıları da düşük olacaktır (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2004).

Gençler, zaman zaman kendilerini bedensel, bilişsel, devinsel ve toplumsal beceriler açısından arkadaşlarıyla karşılaştırabilirler. Ergenin kendisiyle ilgili değerlendirmeleri olumsuz ise bu durum ergende sıkılğan ve utangaç davranışlara yol açar. Bu gençler ideal benliklerine ulaşamadıkları için mutsuz olurlar. Kendilerini oldukları gibi kabul eden ve kendileriyle ilgili olarak olumlu görüşler taşıyan ergenler ise ideal benlikleriyle amaçlarını bütünleştirebilirler (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2004).

Kendine ideal bir benlik kurmaya çalışan ergen, bunu yaparken iyi arkadaş ilişkilerine ihtiyaç duymaktadır. İyi arkadaşlık ilişkilerinin yüksek benlik saygısıyla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bununla tutarlı olarak düşük benlik saygısının sosyal ortamlara az katılan çocuklarda görüldüğü ortaya çıkmıştır (Harter, 1983). Benlik saygısı, aile ve arkadaşlardan alınan destekle de ilişkilidir. Özellikle arkadaş desteğinin önemi ergenlikte artar. Arkadaş desteği kişinin yeterli ve başarılı hissetme olanağını yakalayacak yetenekleri geliştirmesine ve yüksek benlik saygısı oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Arkadaş desteği etkili baş etme stratejileri geliştirmeyi sağlayarak hem arkadaşlardan hem de ailelerden sosyal destek almayı sağlar (Turner, 1999).

Ergenler, akranları tarafından sevmek ve beğenilmek isterler. Bu yüzden ergenin amacı, hayran olduğu bir arkadaş grubu tarafından kabul görmektir. Bu dönemde eleştirilere, başkalarının göstereceği olumsuz tepkilere ve insanların kendileri ile ilgili düşüncelerine karşı oldukça duyarlıdır (Rice, 1990; akt., Erkan ve Kaya, 2005). Ergenler, davranış tarzları ile ilgili daha fazla iç gözü kazanmak için birbirlerine ihtiyaç duyarlar. Arkadaşlar ergene kendi hataları, sosyal ve ahlaki değerleri hakkında daha objektif geribildirim verirler. Ergenin iyi ve kötü, karanlık ve aydınlık, güzel ve çirkin yönlerini ailesiyle olduğundan daha farklı görmelerini sağlayan bir ayna olarak hizmet ederler. Arkadaşların, benlik saygısı ve kendine güven kazanmada ergen için daha destekleyici olduğu belirtilmiştir (Nielsen, 1996).

Ergenlikte, ana babalar ve arkadaşlardan alınan sosyal destek benlik saygısının gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Sosyal destek, ergenin olumsuz kişilik geliştirmesinde rol

oynayabilecek kişilere karşı koruyucu bir etki yaratarak, ergenin kimliğini geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Ergen, aile ve arkadaşlardan sağlanan destekle benlik saygısını geliştirir ve kendini güvende hisseder. Böylece arkadaş desteğinin ergenin çevre üzerinde kontrol yeteneğini artırmada da etkili olduğu vurgulanmaktadır (Huurre, Kamulainen ve Aro, 1999).

Ergenin sosyalleşme sürecinde kurduğu arkadaşlık ilişkilerinin ve benlik saygısının önemli bir rolü vardır. Ergenlik döneminde kurulan arkadaşlardan alınan geribildirimler ile ailenin ergene sağladığı destek yüksek benlik saygısının gelişimine katkıda bulunmaktadır.

Yukarıda verilen bilgiler ışığında, bu araştırmanın problemini ergenlerin arkadaşlık ilişkisinin çeşitli yönleri hakkındaki görüşleri, ailelerinin ergenin arkadaşlık ilişkisine müdahaleleriyle ilgili düşünceleri ve arkadaşlık ilişkisinin bazı özelliklerine göre benlik saygısının farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi oluşturmaktadır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinde arkadaş ve yakın arkadaş sayısı, arkadaşlık süresi, karşı cinsten arkadaşının olup olmaması, arkadaşlarla tanışılan yer, karşı cinsten romantik ilişki, arkadaşlarla yaşanan anlaşmazlık, yakın arkadaşlarla olan ilişkilerde memnuniyet, arkadaş ilişkilerinde tercih edilen özellikler ve yakın arkadaşlarla olan ilişkilerinde algılanan saygıyı incelemektir.

Ayrıca, ebeveynlerin arkadaşlık ilişkilerine müdahale edip etmediği, müdahale sıklığı, müdahale eden aile bireyi, müdahale edilen alan, ergenin bu müdahaleye onayı ve arkadaşlık ilişkilerine göre benlik saygısı düzeyinin incelenmesi de araştırmanın amaçları arasındadır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır.

Alt Amaçlar

Arkadaşlık Boyutu:

1. Öğrencilerin arkadaş sayısı, yakın arkadaş sayısı, karşı cinsten arkadaşların olup olmaması, karşı cinsten biriyle romantik bir ilişkisinin olup olmaması konusundaki görüşleri nelerdir? Bu konudaki görüşleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

2. Öğrencilerin arkadaşlarıyla sürdürdükleri ilişkinin süresi ile aynı cins ve karşı cinsten arkadaşlarıyla tanışılan yere ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Öğrenciler karşı cinsten biriyle ilişkilerinin olmasından ne derece memnundurlar? Bu durum cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
4. Öğrenciler yakın arkadaşlarıyla olan ilişkilerinden ne derece memnundurlar? Bu durum cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
5. Öğrenciler yakın arkadaşlarında hangi özellikleri tercih etmektedirler?
6. Öğrencilerin yakın arkadaşlarının arkadaşlık ilişkileri konusundaki görüşlerine saygı duymasına ilişkin görüşleri nelerdir? Bu durum cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
7. Öğrenciler arkadaşlarıyla hangi konu ya da alanlar da anlaşmazlık yaşamaktadırlar?

Aile Boyutu:

Öğrencilerin ailelerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etme durumu, müdahale etme sıklığı, müdahale eden aile bireyinin kim olduğu, müdahale ettikleri alanlar ve müdahale etmesini onaylama konusundaki görüşleri nelerdir? Öğrencilerin bu konudaki görüşleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

Benlik Saygısı Boyutu:

Öğrencilerin benlik saygısı cinsiyet, arkadaş sayısı yakın arkadaş sayısı, karşı cinsten arkadaşın olup olmaması, karşı cinsten romantik bir ilişkisinin olup olmaması ve ailelerinin arkadaş ilişkilerine müdahale etmesine göre farklılık göstermekte midir?

1.3.Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Ergenlik döneminde arkadaş ilişkileri önem kazanmaktadır. Bu dönemde kurulan arkadaşlıklar ergen üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Çünkü bundan sonraki hayatının şekillenmesine öncülük etmektedir. Ergenlik döneminde arkadaş ilişkileri benlik saygısı açısından da çok önemlidir. Bireyin sahip olduğu benlik saygısı onun okul ve iş

yaşamındaki başarısını, anne, baba ve arkadaş gibi çevresindeki bireylerle ilişkisini etkilemektedir.

Ergenlik döneminde genç, arkadaşlık kurarak topluma uyum sağlama ve sosyalleşme çabası içine girer. Bu bakımdan arkadaşlık ilişkileri toplumsal ilişkilere öncülük eder. Arkadaşlarca aranmak, beğenilmek, benimsenmek benlik saygısı açısından önemlidir. Genç genel ve özel yetenekleriyle arkadaşlık ilişkilerinde kendini kanıtlar. Yardımlaşarak, paylaşarak, duygusal alışverişe girerek dostluk bağları kurar. Toplumsal becerilerini geliştirir, insanlarla geçinmeyi öğrenir, işbirliğine girer. Arkadaş kümesine giren genç artık tek başına hem bir birey, hem de topluluğun eşit bir üyesidir. Genç erişkin dünyasına adım atmaktadır. Arkadaşlık kurabilmek ve sürdürülebilmek başlı başına bir başarı, ruh sağlığının bir ölçütüdür (Dikeçligil ve Çiğdem, 1991).

Bu araştırmanın amacı ergenlik döneminde önemli olduğu düşünülen arkadaşlık ilişkilerinin bazı özellikleri ve bu özelliklere göre benlik saygısının farklı olup olmadığını ortaya çıkarmaktır.

Ergenlik döneminde sosyalleşmenin önemli olması ve bu dönemde yalnızlık duygusunun olabileceği düşünüldüğünde öğrencilerin arkadaş ve yakın arkadaş sayılarının sosyalleşme ve yalnızlık duygusu ile ilgili bilgi vereceği düşünülmektedir. Ayrıca sosyalleşme açısından büyük katkı sağlayan okulun ve özel eğitim kurslarının öğrencilerin arkadaşlık süresi ve tanışılan yer açısından bilgi vereceği düşünülmektedir.

Ayrıca bu dönemde karşı cins ile ilişkiler yetişkinlikteki evlilik yaşantılarını etkilediğinden karşı cins ve karşı cins ile romantik ilişkide incelenmiş, sosyalleşme sürecindeki bu öğrencilerin özellikle hangi yerlerde arkadaşlarla birlikte olmayı tercih ettikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Ergenlik döneminde, ergen arkadaşlarıyla birçok sorun yaşamaktadır. Bu anlaşmazlıklara ilişkin fikir vermesi açısından bu araştırma önem kazanmaktadır. Örneğin, dünya görüşünün farklı olması, kız-erkek arkadaşlık ilişkisi konusunda farklı düşüncelere sahip olma, farklı giyim tarzlarına sahip olma gibi konularda yaşanan anlaşmazlıklar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmayla yakın arkadaşlarla olan ilişkilerde memnuniyet, yakın arkadaşlarla olan ilişkilerinde algılanan saygının da incelenmesi, öğrencilerin iletişiminde problem yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin fikir vermesi açısından önem taşımaktadır.

Ergenlik döneminde genç özellikle arkadaşlık ilişkileri konusunda aile ile çatışmaya düşer (Hortaçsu, 1997). Ergen kendi kararlarını uygulamaya çalışır. Bu da aile ile çatışmasına neden olur. Bu araştırmada, böyle bir çatışmanın yaşanıp yaşanmadığı, müdahale sıklığı, müdahale eden aile bireyinin ve ergenin bu müdahaleye onayının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Özellikle arkadaşlık ilişkilerine yapılan bu müdahaleye göre benlik saygısının değişip değişmediği, bu araştırma ile ortaya konulmuş olacaktır. Ülkemizde yapılan araştırmalarda öğrencilerin arkadaşlık tercihleri, arkadaşlığın nasıl şekillendiği, arkadaşlık ilişkileri ile cinsiyet, suça eğilim ve yalnızlık ile ilişkisi incelenmiştir. (Gündoğdu, 2003; Bilgiç, 2000; ok, 1993; Delikara, 2000) Fakat arkadaşlık ilişkilerinde ailenin müdahalesine göre benlik saygısı düzeyini inceleyen bir çalışmanın olmadığı görölmektedir.

Arkadaş sayısı ve yakın arkadaş sayısı, karşı cinsten arkadaşının olup olmaması, karşı cinsten romantik bir ilişkisinin olup olmaması, ailesinin arkadaş ilişkilerine müdahale etmesine göre benlik saygısı düzeyinin farklılaşıp farklılaşmadığı daha önceki araştırmalarda ele alınmadığından önemli olduğu düşünölmektedir.

Ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiğinde; seçilen sınıf düzeyi açısından, aile, arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısı düzeyini birlikte ele alıp inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu da araştırmanın önemini belirleyen bir diğer etken olmaktadır.

1.4.Sayıtlar

1. Araştırmada kullanılan “Arkadaş İlişkileri Anketi”nin, ergenlerin arkadaşlık ilişkilerini, “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri”nin ise ergenlerin benlik saygıları düzeyini yansıtacağı düşünölmektedir.

2. Örnekleme giren öğrencilerden elde edilen verilerin Adana İli Seyhan İlçesi’ndeki benzer özellikteki öğrencilere genellenebileceği varsayılmaktadır.

1.5.Sınırlılıklar

Bu araştırma Adana ili Seyhan merkez ilçesindeki orta öğretim okullarında genel lise kapsamına giren okullarda 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Lise 3. sınıfa devam eden ve araştırmaya katılan öğrencilerle sınırlıdır. Araştırmada toplanan veriler, öğrencilerin arkadaş ilişkileriyle ilgili görüşlerini belirlemek için Çok (1993) tarafından geliştirilen ve araştırmacı tarafından lise 3.sınıf öğrencilerine uyarlanmış, “Arkadaş İlişkileri Anketi” ile öğrencilerin benlik saygısını ölçmek için Coopersmith (1967) tarafından geliştirilen ve Özoğul (1988) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri ile elde edilecek veriler ile sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Araştırmada yer alan temel kavramların tanımları aşağıda yer almaktadır.

Arkadaş: Başkalarına tercih edilen, kendisine karşı yakınlık ve dostluk duyulan, birlikte etkinliklerde ve yoğun etkileşimde bulunulan; fikir, görüş ve ilgileri paylaşan kişi (Arısoy, 1983 :8)

Arkadaşlık: Karşılıklı güven, destek, saygı, anlayış ve içtenlik öğeleri içeren duygusal bir ilişkidir (Yavuzer, 1998:148).

Benlik Saygısı: Bireyin benlik imgesi ile ideal benliği arasındaki farkı değerlendirmesidir. Yani bireyin kendisini nasıl algıladığı ile olmak istediği benliği arasındaki fark, bireyin özsaygı düzeyini verir (Pişkin, 2004:100).

BÖLÜM II

ERGENLİK DÖNEMİNDE ARKADAŞLIK İLİŞKİLERİ, BENLİK SAYGISI VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde önce ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri ve ergenlikte benlik saygısı ile ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiş, daha sonrada arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısı ile ilgili yurt dışı ve yurt içinde yapılan araştırmalar üzerinde durulmuştur.

2.1.Ergenlik Döneminde Arkadaşlık İlişkileri

Toplumsal bir varlık olan birey, sürekli bir gelişim içerisinde. Bireyin sağlıklı gelişimini sürdürebilmesi için bazı becerileri kazanması ve bu becerileri yaşamına yansıtması gerekmektedir. Bu becerilerden biri de arkadaşlık ilişkileri kurabilme ve sürdürebilme becerisidir.

Kişiler arası ilişkilere yönelik ilk kuramsal açıklamalar, Freud ve onu izleyen psikanalitik kuramcılarla başlamıştır. Bu kuramcılar, obje ilişkileri olarak kavramsallaştırdıkları kişiler arası ilişkileri, kişiliğin gelişimi ve psikopatolojinin oluşumunda önemli bir boyut olarak ele almışlardır. Sullivan kendinden önceki kuramcılardan farklı olarak kişiliğin, kişiler arası durumların örüntüsü olduğuna işaret ederek bireylerin diğer insanlarla olan ilişkisi dışında varolamayacağını belirtmiştir (Boyacıoğlu, 1996).

Ergenlik döneminde kişiler arası ilişkiler hem yapıcı hem de yıkıcı olabilir. Sullivan (1947) kişiler arası ilişkilerin pozitif geribildirimlere dayandığını belirtmiştir. Özellikle çocukluk dönemindeki kişiler arası ilişkilerde olumsuz yaşantılar geçirmişse, ergen kendini korumak için savunmalar geliştirir. Bu yüzden, sosyal ilişkiler karşılıklı olarak bir kısır döngüye girebilir (akt.,Muuss,1996).

Ergen, kendinden daha farklı düşüncelere sahip kişilere ve reddedici tepkilere karşılık, düşmanca duygular besler ve itaatsizlik gösterir. Aynı zamanda, kendini bu tepkilerin karşısında tehdit edilmiş ve güvensiz hisseder. Karşıt olarak, pozitif ve destekleyici tepkiler veren kişilere güven duyar. Ergen, ailesi, arkadaşları, akrabaları,

akranları, yakın arkadaşları ve karşı cinsten arkadaşları ile etkileşime geçer. Bu yüzden ergenin kişiler arası ilişkilerini anlamada çevresindeki kişilerin tepkileri önemli bir anahtar durumundadır (Muuss,1996).

Ergenlik dönemi, bireyin içsel dünyadan, dışsal dünyaya tam anlamıyla açıldığı bir dönemdir. Bu çağda, ergen evden kopmaya ve topluma açılmaya başlar (Yörükoğlu, 1994). Bu bakımdan arkadaşlık ilişkileri toplumsal ilişkilere öncülük eder. Arkadaşlarca aranmak, beğenilmek, benimsenmek benlik saygısının önemli bir koşuludur. Genç bu ilişkilere girerek zekâsıyla, spor ve sanat yetenekleriyle kendini kanıtlamaya çalışır. Ergen, arkadaşlarıyla ilişkilerini geliştirerek yardımlaşır ve paylaşımına girer. Böylece, duygusal alışverişe girerek dostluk bağları kurar. Ergen bu yolla, toplumsal becerilerini geliştirir, insanlarla geçinmeyi öğrenir ve işbirliğine girer. Arkadaş kümesine giren ergen, tek başına hem bir birey, hem de toplumun bir üyesi olur (Hortaçsu, 1997).

Ergen, aynı zamanda giyim ve davranışları açısından arkadaşları ve kendisi arasında bir kıyaslama yapar. Onlarla birlikte olmak için onlar gibi davranmayı, kendini kabul ettirmek için yeteneklerini kullanmayı, böylece kendisini yönetmeyi öğrenir (Köknel, 1989).

Bu dönemde duygusal açıdan destek alma doğal olarak beraberinde arkadaşlığı getirir. Ayrıca, arkadaşlıkta güven için sadakat ve güvenilirlik vurgulanır (Furman ve Bierman,1984, ;akt., Collins ve Sprinthall). Sullivan (1953) ergenlik öncesi ve ergenlik döneminde, arkadaşlığın çok önemli olduğunu ve bunun bir ihtiyaç olduğunu belirtmektedir. Arkadaşının samimiyeti, ergen için arkadaş olmanın çok önemli bir nedenidir. Ergenler birbirleri ile samimiyeti geliştirmek için kendi cinsinden arkadaşlıkları daha çok tercih etmekte ve böylece yalnızlıklarının da üstesinden gelmektedirler. Buna karşılık, 19 ve 20’li yaşlar da karşı cins ile samimi arkadaşlığında da ön plana çıktığı görülmektedir (Youniss, 1980; Youniss ve Smollar, 1985;akt., Collins ve Sprinthall,1995).

Ergenlik döneminde bir gruba ait olma duygusu çok önemlidir. Çocukluk ve ergenlikte geçirilen başarılı bir arkadaşlık ilişkisi, yetişkinlikte arkadaşlık ilişkilerinde başarılı olacağının göstergesidir. Ergenlikte arkadaşlık ilişkileri yönünden zayıf olan bireylerin, yetişkinlikte, meslek, evlilik, cinsellik ve davranış konusunda problemlerinin

olduğu ifade edilmiştir (Hartup,1983,1992; Parker, Asher, 1987 ;akt., Collins ve Sprinthall,1995).

Arkadaşları tarafından seilmeyen bireyler okuldaki ilişkilerinde daha fazla yalnızlık duygusu ve stres yaşarken, bu durum arkadaşları arasında popüler olan ve çok sevilen bireylerde gözlenmemektedir (Cassidy ve Asher, 1992).

Erikson (1968) ergenlikte kişiler arası ilişkilerin, kimlik gelişiminin önemli bir parçası olduğunu, ergenin, farklı ilişkileri deneyerek, psikolojik moratoryuma maruz kalmasının gelecekteki yetişkinlik rollerinde başarılı olmasında, çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Özellikle akran ilişkilerinin hem sosyal destek hem de deneyim açısından önemli olduğunu vurgulayarak, bu ilişkilerin yetişkinlikte dünya görüşünün şekillenmesine katkıda bulunacağını ifade etmiştir (akt ;Collins ve Sprinthall,1995).

Ergenlik döneminde akranlar, giyim ve hayat tarzının oluşmasında, birlikte geçirdikleri zaman içinde birbirlerini etkilemektedirler (Wilk, 1986). Costonzo (1970) 590 erkek ilkökul öğrencisi (7-8 yaş arası), ve ergen (19-21 yaş arası) üzerinde yaptığı bir araştırmada karar verme sürecinde, arkadaşlarının etkisi ile hata yapıp yapmadıklarını araştırmıştır. Bulgular 7-8 yaşlarındaki ilkökul öğrencilerinin, 19-21 yaş arasındaki gençlere göre, arkadaşlarının etkisi ile daha az hata yaptıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca bu araştırmada ergenlerin arkadaşlarının etkisi ile yanlış karar verdiklerinden dolayı kendilerini suçladıkları ve bunun sonucu olarak da kendine güvenmeme ve düşük benlik saygısına sahip oldukları ortaya çıkmıştır (Costonzo 1970; akt., Collins ve Sprinthall, 1995).

Arkadaşlık ilişkilerinde, arkadaş desteğinin yüksek benlik saygısıyla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bununla tutarlı olarak düşük benlik saygısının sosyal ortamlara az katılan çocuklarda görüldüğü ortaya çıkmıştır (Harter, 1993). Ergenlikte özellikle arkadaş desteğinin önemi ortaya çıkmaktadır. Çünkü Arkadaş desteği kişinin yeterli ve başarılı hissetmesini sağlayan yetenekleri geliştirmesine ve olumlu benlik saygısı oluşturmaya yardım eder. Arkadaş ve aileden alınan destek ile etkili baş etme stratejileri geliştirmeyi de sağlar. Özellikle Anneden destek alındığı durumlarda arkadaşlardan alınan destek kişi üzerinde oldukça etkili olmaktadır. Ancak diğer destek kaynakları kontrol edildiğinde ana baba desteği etkili olmamaktadır (Yang ve Clum, 1996).

Ergenlikte hem anne baba, hem de arkadaş desteğinin önemini sürdürdüğü ve her ikisinin de benlik saygısı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ancak bu iki desteğin farklı şekillerde etkili olduğu görülmüştür. Örneğin, ergenlik boyunca arkadaşlar ergenin günlük yaşamındaki seçim ve davranışlarına destek sağlarken (arkadaşlık, buluşma, giyim, saç stili.); ana babalar kişilik değerleri ve meslek seçimi konularında desteğin temel kaynağını oluşturmaktadırlar (Wall, Covell ve Macintyre, 1999).

Sonuç olarak; diğer bütün dönemlerde olduğu gibi ergenlik döneminde de arkadaşlık ilişkileri önem kazanmaktadır. Arkadaşlık ilişkileri bireyi olgunlaştırır ve bireyin daha sosyal varlıklar haline gelmesini sağlar. Arkadaşlık ilişkileri, çeşitli alanları kapsayan etkinlikleri içine aldığından ergenlerin yaşantısına renk ve anlam katar. Bu etkinlikler yolu ile, ergen kendine güvenen ve sosyal yönden dengeli bir kişilik geliştirir (Bilen, 1994).

2.1.1.Arkadaş İlişkilerinde Cinsiyet Farklılıkları

Kızların arkadaşlarını erkeklerden daha fazla sevdikleri, sırlarını daha çok açtıkları bulunmuştur. Ayrıca kızlar çoğunlukla arkadaşları ile küçük gruplar içinde vakit geçirirken, erkeklerin arkadaşlık ilişkilerini kızlara kıyasla daha büyük gruplar halinde, spor veya benzeri faaliyetler çerçevesinde yürüttükleri görülmüştür (Dickens, Erlman ve Kon, 1981; akt.,Hortaçsu, 1997).

Kız-erkek arkadaşlığında ise; ergenliğin ilk yıllarında kız çocukların, erkek çocuklarına göre ortalama iki yaş daha olgun olmaları nedeniyle, kendi sınıflarındaki erkek çocuklardan çok büyük sınıflardaki erkek çocuklara ilgi duydukları görülmektedir. Bundan dolayı aynı sınıfta erken gelişen bir erkek çocuğun kendi sınıfındaki kızlar tarafından ilgi görme ve cinsel kimlik kazanma şansları daha fazladır (Kılıççı, 2004).

Kızlar ve erkeklerin arkadaşları ile paylaştıkları konular açısından farklılaştığı görülmüştür. Arkadaş gruplarında kızlar cinsellikten ve flörtlerinden sık sık söz ederken, erkekler bu konuları daha çok romantik beraberlik içinde oldukları kız arkadaşlarıyla ve daha sıklıkla tek bir erkek arkadaşlarıyla ikili konuşmayı tercih etmektedirler (Neubaur ve Melzer, 1978;akt.,Çok,1993).

Kız ve erkekler arasında arkadaşlıktaki yakınlık anlayışında belirgin farklar olduğu düşünülmektedir. 277 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan bir araştırmada, yakın ilişkileri paylaşma, fiziksel-cinsel etkileşim, güven ve açıklık boyutlarında cinsiyete göre fark olduğu ortaya konulmuştur. Kızlar yakın ilişkinin en ayırt edici özelliğini açıklık, erkekler ise fiziksel-cinsel etkileşim olarak görmektedir. Bu da erkeklerin yakın ilişkiye girmesini zorlaştırmaktadır (Roscoe, Kennedy ve Pope, 1987).

Collins ve Read de (1990) yetişkinlikte romantik ilişkilerde, kızların erkeklere göre daha fazla yakınlık kurmak istediklerini saptamışlardır.

Sonuç olarak: yukarıda da değinildiği gibi kız ve erkeklerin arkadaşlık ilişkilerinde, farkların olduğu ortaya çıkmıştır. Ergenlikte kızların erkeklere göre daha erken olgunlaşması arkadaşlık ilişkilerini etkilemektedir. Ayrıca cinsiyet açısından birbirleriyle konuşulan konunun farklılaştığı görülmektedir. Erkeklerin arkadaş sayısı açısından daha fazla arkadaşına sahip oldukları da belirtilmiştir.

2.1.2. Arkadaş Sayısı

Gelişim süreci içerisinde, sayıca çok kısa süreli arkadaşlıklar ve büyük gruplar yerini, ergenliğin bitimine doğru sayıca az yakın dostluklara ve küçük arkadaş gruplarına bırakmaktadır. Bu, kişiliğin gelişiminde ve insan ilişkilerinin derinleşmesinde önemli bir aşamadır (Kılıççı, 2000).

Bir bireyin herkesin gözünde popüler olması, onun daha çok arkadaşı olduğu anlamına gelmemektedir. Benzer biçimde, birçok çocuk popüler olmasa da bir ya da birkaç yakın arkadaşla kalıcı ve tatmin edici ilişkiler kurabilmektedir (Bukowski, Pizzamiglio, Newcomb ve Hoza, 1996).

Farklı bir çalışmada ise, arkadaşları tarafından kabul görmeyen ya da arkadaşları olmayan çocukların korku, endişe ve sosyal ortamlara girmekten kaçınma gibi davranışlar gösterme eğiliminde oldukları görülmüştür (Greasham ve Stuart, 1992).

Reisman ve Shorr (1978) tarafından yaş ile arkadaş sayısı arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada, 7-16 yaşlar arasında arkadaş sayısında yaklaşık 9.4 kişilik bir artış olduğu ve bu yaşlardaki hemen hemen tüm çocukların birer “en yakın arkadaş” larının

bulunduğu gözlenmiştir. Gençlik yıllarında arkadaş sayısının çocukluğa göre artış gösterdiği, ancak gençlik döneminden sonra düştüğü belirtilmiştir. İnsanların yaşam boyunca ortalama 15 tane arkadaşı vardır. Ancak bu sayı 17 yaşında 19'a yükselirken, 28 yaşında 12'ye düşmektedir. Aynı araştırma sonucuna dayanarak, Reisman (1978) 45 ve 60 yaşındaki insanların ortalama 16 arkadaşlarının olduğunu belirtmektedir. Ancak insanlara doyum verici, yakın arkadaş sayıları sorulduğunda bu sayı 5'e düşmektedir (Çok, 1993).

Demir'in (1990) ODTÜ öğrencilerinin yalnızlık düzeylerini etkileyen etkenleri incelemek amacıyla yaptığı araştırmada, yalnızlıkla yakın arkadaş sayısının ilişkili olduğu saptanmıştır. Yakın arkadaşı olmayanların olanlardan ve arkadaş sayısı az olanların fazla olanlardan daha yalnız oldukları saptanmıştır. Örnekleme oluşturan 709 öğrenciden %1.69'unun hiç yakın arkadaşı olmadığı, %27.93'ünün 1-3 tane yakın arkadaşı, %36.95'inin 4-6 tane yakın arkadaşı, %12.25'inin 7-9 tane yakın arkadaşı, %18.76'sının ise 10'dan fazla yakın arkadaşı olduğu ortaya çıkmıştır.

5. ve 8.sınıf öğrencisi çocuk ve ergenler üzerinde yapılan bir araştırmada, arkadaş sayısının cinsiyete göre değişmediği ortaya konmuştur. Bu çalışmada sınıf büyüklüğünün, sınıf organizasyonunun ve sınıf düzeyinin çocukların arkadaşlık yapıları üzerinde etkili olduğu, kalabalık sınıflarda grupların oluştuğu, ancak bazı öğrencilerin (yaklaşık %30) hiçbir gruba üye olmadığı ortaya konulmuştur (Hallinan, 1979).

Yukarıdaki araştırmalara göre; özellikle yakın arkadaş sayısının birey açısından önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Yaşlara göre ise arkadaş sayısının değişebildiği ve yalnızlık ile arkadaş sayısı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

2.1.3.Karşı Cinsle Arkadaşlık

Genel olarak her iki cinsten ve akranları tarafından kabul edilen ergenler, diğer kişilerin sevdiği ve toleranslı, esnek, sempatik ve grup aktiviteleri için planları olan kişiler olarak kabul edilirler. Üniversiteli gençler üzerinde yapılan bazı araştırmalar karşı cinsle arkadaşlık ilişkisi kuramamış olan gençlerin duygusal uyumsuzluk gösterdiklerini ortaya koymuştur (Womble,1969). Her iki cinsten, özellikle karşı cinsten arkadaşı olan ve onlarla dengeli ilişkiler kurabilen kişilerin akran grubu içinde önem kazandığı ifade edilmiştir (Bilen, 1994).

Ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkilerinde farklılıklar görülür. İlk yıllarda aynı cinsten arkadaşlarla olan ilişkiler yoğunken, sonraki yıllarda karşı cinsten arkadaşlarla ilişkiler önem kazanır. Avusturya’da yapılan bir araştırmada (Kon,1981), karşı cinsle arkadaşlığın başlaması ile hem cinsle olan ilişkilerin duygusal yoğunluğunun azaldığı görülmüştür. Aynı zamanda hemcinslerle olan arkadaşlığın, bireyi karşı cins ile arkadaşlığa hazırladığını ortaya çıkmıştır.

Ancak, Fransız gençlerin kendi cinslerinden en yakın arkadaşları ve flörtleri ile olan ilişkilerin karşılaştırıldığı bir araştırmada, hem kız hem de erkek öğrencilerin, arkadaşlık ilişkilerinin flört ilişkilerinden daha derin ve daha yakın olduğu, ortak zevklerini daha çok paylaştıkları ve birbirlerini daha iyi anladıkları ifade edilmiştir (Werebe, 1987;akt.,Hortaçsu,1997).

Aynı cins ve karşı cinsle arkadaşlık ilişkilerinin incelendiği araştırmada McBride ve Field (1997) 24 kız ve 24 erkek öğrenciden oluşan toplam 48 lise öğrencisiyle çalışmışlardır. Aynı cins ve karşı cinsten en iyi arkadaşı belirlemek amacıyla 10 dakika boyunca yüz yüze etkileşimler videoya kaydedilmiş, ayrıca en iyi arkadaşı belirlemek için “tanıdığım en iyi arkadaş...” gibi açık uçlu sorular sorulmuştur. Duygular Ölçeği, Eş Değerlendirme Ölçeği, Benlik Saygısı Ölçeği’nin de kullanıldığı araştırmada kızların aynı cinsle ilişkilerinde karşı cinse göre, erkeklerin ise karşı cinsle ilişkilerinde daha rahat oldukları saptanmıştır.

Yukarıda verilen bilgilere göre, karşı cins ile arkadaşlığın çocuklukta başladığı, erkeklerin kızlara oranla karşı cins ile arkadaşlık ilişkilerinde daha rahat oldukları ve ergenlik döneminde karşı cinsle arkadaşlığın öneminin arttığı görülmektedir.

2.1.4.Arkadaşlıkta Yakınlık

Paul ve White (1990) arkadaşlıkta yakınlığın üç önemli ögesinden söz etmektedir. Bunlardan birincisi, “olayları başkasının gözüyle görme” kapasitesini içeren bilişsel bir ögedir. İkincisi, duyuşsal bir öge olan, başkalarının duygularını hissetmeyi ve paylaşmayı içeren “empati”dir. Üçüncüsü, başkalarının duyguları karşısında duyarlı ve tepkisel davranmayı, bağlanmayı, eşitlik doğrultusunda hareket etmeyi ve etkin biçimde iletişim kurmayı içeren “davranışsal öge”dir.

Bilgin (1988) arkadaşlığın başlaması ve yakın arkadaşlığa dönüşerek devam etmesi için, fiziksel yakınlık, fiziksel görünüş, kişisel benzerlik ya da tamamlayıcılık ve karşılıklı olumlu yaklaşım olmak üzere dört temel öğeden söz etmiştir.

Fiziksel yakınlık, kişiler arasında arkadaşlığın kurulabilmesi için gereken şartların başında gelir. Çünkü insanların arkadaş olmaları için her şeyden önce birbirlerini görmelerine ve konuşmalarına fırsat verebilecek kadar fiziksel bir yakınlık gerekir. Örneğin, okulun açıldığı ilk gün, sınıftaki herkes bir gerilim içindedir, çünkü herkes birbirini ilk defa görmektedir. Fakat günler geçtikçe, öğrenciler birbirleriyle tanışır ve arkadaşlıklar oluşmaya başlar. Bu aşamada fiziksel görünüş gündeme gelir. Birey yeni tanıştığı bir grup insan arasında, görünüşünden hoşlandığı kişilerle konuşup arkadaş olmayı düşünür.

Kişisel benzerlik, arkadaşlığın kurulması ve sürdürülmesinde oldukça önemlidir. Çünkü benzerlik, kişiye yaşam tarzının ve düşüncelerinin doğru olduğu duygusunu verir. Kişi herhangi bir problemle karşılaştığında, kendisine benzer insanların onu daha iyi anlayacağını ve kendisine benzer insanların yardım edebileceğini düşünür.

Son olarak da, kişilerin birbirlerine karşı olumlu ve ilgili yaklaşımlarının arkadaşlık açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. Bireyler, hiç tanınmasalar bile, bir arkadaşı kendisi hakkında olumlu şeyler söylediği, onu övdüğü, ona kıymet verdiği zaman, o kişiye karşı bir yakınlık duymaktadır. Arkadaşlarının onayı olmadığı zaman, insanların çoğu bir güvensizlik duygusu hissetmektedirler.

Ergenlik öncesi ve ergenlik döneminde arkadaşlıkta yakınlığı inceleyen Buhrmester (1990), ergenlik öncesi dönemden çok, ergenlik döneminde yakınlığın arkadaşlıkta önemli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca bu dönemde arkadaşlıkta yakınlığın uyum ve kişiler arası güçle ilişkili olduğunu, arkadaşlıkta kendini açma ve ilişkiden doyumlu olan ergenlerin daha toplumsal, daha güçlü, daha az düşmanca, daha az kaygılı, daha az depresif ve daha olumlu benlik saygısı olan kişiler olduğunu bulmuştur. Bunlardan dolayı ergenlik arkadaşlıklarında yakınlığın psikolojik sağlık üzerinde önemli bir belirleyici olduğuna işaret edilmiştir.

Ergenlik döneminde yakın arkadaşlıkların kişiliğin gelişimi açısından bir çok işlevleri vardır. Bunlardan birincisi, kişinin kendisini benzerleri ile kıyaslayarak değerlendirmesi ve tanınmasıdır. Başka bir işlev ise gencin tek başına girişmekten korktuğu veya tek başına yapmasının zevksiz ya da anlamsız olduğu bazı deneyimlerden birlikte geçebileceği dost kişilere sahip olmasıdır. Bu dönemde arkadaşların insana sağlayabileceği başka bir yarar da, ergenin bazı konuları tartışarak kendi bilişsel düzeyini yükseltmesidir. Ergenlerin içinde buldukları zihinsel gelişim aşaması (formel işlemler) nedeni ile tartışmalar daha çok soyut kavramlar, idealler ve prensipler düzeyinde olur veya soyut kavramlar gündelik sorunların incelenip çözülmesinde kullanılır. Bu tartışmalar ergenin kendinden düşük zihinsel aşamada olan bir başka arkadaşı ile de olsa, ergenin düşünce ve ilkelerinin gelişmesini sağlar (Hortaçsu, 1997).

Sonuç olarak yakın arkadaşlığın ruh sağlığının bir belirtisi olduğu ve benlik saygısı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Yakın arkadaşlığın kurulabilmesi için de fiziksel yakınlık, fiziksel görünüş, kişisel benzerlik ya da tamamlayıcılık ve karşılıklı olumlu yaklaşımın olması gerekmektedir.

2.2. Ergenlikte Aile ilişkileri ve Ergen Üzerindeki Etkileri

Ergenlik döneminde, fiziksel, sosyal ve bilişsel değişikliklerin olması, ergenin kişiler arası ilişkileri üzerinde bir baskı oluşturur. Bu dönemde, aile ilişkileri de yeni bir dönüşüm sürecine girer. Ergenlik dönemine girmeden önce ailenin kendi deneyimlerini ergenle paylaşması çok önemlidir. Ergenlik döneminde ise, ailenin tek taraflı olarak ergenin davranışını değiştirmeye çalışmaktan daha çok, ergenle konuşması, görüşmesi ve ergenin karar vermesine yardımcı olmaları gerekir. Aileler ergenle nasıl bir ilişki kuracakları konusunda stres yaşayabilir ve ergeni anlamada zorluk çekebilir (Maccoby, 1984; akt., Collins ve Sprinthall, 1995).

Ergenlik döneminde anne baba, çocuk ilişkilerine bakıldığında önemli olan konunun kontrol olduğu görülür. Ergen bir yandan özerkliğini kazanma, kendi benliğini bulup, anne baba kontrolünden çıkma çabası içindeyken, anne baba da ergenin üzerindeki kontrollerini yitirmenin kaygısını yaşamaktadırlar. Benlik ve özerklik gelişmesi sırasında aileden duygusal açıdan kopması gerekmemekte, aileye duygusal bağlılığın sürmesi, ergenin benliğinin gelişmesine ve kendisi ile ilgili olumlu duygular kazanmasına yardımcı olmaktadır (Hortaçsu, 1997).

Bazı ergenlerin aileleri ile, ergenlik dönemi boyunca karşılıklı olarak saygılı, olumlu ve sıcak bir ilişki içerisinde oldukları görülmektedir. Örneğin, Rutter ve arkadaşlarının (1976) yaptığı araştırmada 14-15 yaşlarındaki ergenler örnekleme alınmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; ailelerin ergenlerin arkadaşlarını kabul etmesi, erkeklerde % 78, kızlarda % 80; aile ile birlikte ergen gezilerini onaylama oranları erkeklerde %60 iken, kızlarda % 78; iletişim zorluğu erkeklerde %4, kızlarda % 5'tir. Bu araştırmada küçük bir grup ergenin ailesi ile ciddi bir problem yaşadığı da gözlenmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak aileleriyle sorun yaşayan ergenlerin oranının az olduğu, bunda bu gruptaki ergenlerin ailelerinin arkadaşlık ilişkilerini onaylama oranlarının yüksek olmasıyla ilişkili olabileceği söylenebilir (Rutter, Graham, Chadwick, ve Yule, 1976;akt., Collins ve Sprinthall, 1995).

Ergenlik döneminde, ailenin de etkisi olan 3 farklı özerklik alanı vardır. Bunlar davranışsal özerklik, bilişsel özerklik ve duygusal özerklik. Ergenin bu özerklikleri kazanması onu yetişkinlik yaşamına hazırlar, benlik saygısının yükselmesini sağlar ve arkadaşlık ilişkilerinde yetkin olmasına yardımcı olur (Sessa ve Steinberg,1991;akt., Collins ve Sprinthall, 1995).

Davranışsal özerklik; ergenin kendi kararlarını, aktif bir şekilde vermesine dayanır. Ergenlik dönemi boyunca özerklik ve yargılama yetkisi daha önce ailede olan sorumluluklar özel bir geçişe uğrar. Örneğin, ergen okulla ilgili kararları, arkadaş seçimi yada elbise seçimi gibi kararları kendisi verir. Bu geçişin iyi sağlanabilmesi için çocukluk döneminden itibaren ergene bu özerkliklerin verilmesi gerekir. Ergenlik döneminde böyle bir özerkliğin verilmesi ergende bir bocalamaya neden olur. Buna bağlı olarak, zamanını aileden daha çok arkadaşlarıyla geçirme, sigara ve alkol kullanımı ve zararlı alışkanlıklar görülebilir.

Duygusal özerklik; temel ihtiyaçları için aileye bağımlılığı olmayan ergenin bireysel olarak gelişimini içerir. Bu özerkliğin başlamasıyla ergen ailesine karşı bağımlılık hissetmez. Daha önceden ergenin idealize ettiği, her şeyi iyi bilen ve yanılmaz olan aile, artık ergen için değişmiştir. Bu özerklik duygusunun ergenlik öncesinden ergenlik döneminin sonuna doğru arttığı bulunmuştur (Steinberg ve Silverberg, 1986; Greenberger, 1982; akt: Collins ve Sprinthall,1995).

Bilişsel özerklik; ergenin, kimsenin onayını almadan ve ihtiyaç duymadan karar vermesini içermektedir. Çoğu genç, ergenlik boyunca, bilişsel özerklik ile ilgili düşüncelerini aşamalı olarak geliştirmektedir.

Ergenin bu üç alanda özerklik geliştirmesi, onu hayata hazırlar. Artık ailesinden koparak, üniversiteye gitmesi ve kendi ayakları üzerinde durması için destek sağlamış olur. Ergenin ileri yaşlardaki arkadaşlıklarının oluşabilmesi için bu özerkliklerin kazanılmasında fayda vardır. Bu nedenle ailenin, ergenin gelişimine katkıda bulunması ve hayata hazırlaması için ergenin özerkliğine yardımcı olması gerekmektedir (Collins ve Sprinthall,1995).

Türkiye’de Hortaçsu (1989) tarafından yapılan bir araştırmada 12 ve 18 yaşlar arasındaki gençlere en sık konuştukları, konuşmaktan en çok zevk aldıkları ve kendilerine en yakın gördükleri kişiler sorulduğunda, genelde anne ve aynı cinsiyetten arkadaş ilk iki sırayı almış, üçüncü sırayı, kızlarda abla, erkeklerde ise en sık ve yakın kişi sıralamasında baba almıştır. Bu bulgulardan farklı olarak, 12 ve 18 yaşlar arasında anne ve baba ile iletişim ve yakınlık azalmış, arkadaşlarla iletişim artmıştır. 15 ve 17 yaşlar arasında, erkeklerin aile ile olan iletişiminde kızlarınkine kıyasla daha çok düşüş görülmüştür. 12 ve 14 yaşları arasında ise, erkeklerin kızlara kıyasla karşı cinsten arkadaşları ile daha çok konuştukları bulunmuştur (Hortaçsu,1989).

Sonuç olarak; ergenlik döneminde aile ilişkileri ergen üzerinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Özellikle arkadaşlık ilişkilerinde olumlu ilişkiler kurabilme ve benlik saygısı üzerindeki etkisi açısından önem kazandığı görülmektedir.

2.3.Ergenlikte Benlik Saygısı

Ergenlik dönemi, diğer gelişim dönemlerine göre bilişsel gelişim ve benlik algısı açısından daha karmaşıktır. Benlik saygısı, benlik algısı boyutunu değerlendirmek için kullanılan bir terimdir. Örneğin, 15 yaşındaki bir ergenin benlik saygısı düzeyi, o ergenin kendi kendini değerlendirmesi sonucu ortaya çıkar. Benlik saygısı ile ilgili boylamsal çalışmalar, ergenlerin dramatik değişikliklerine rağmen kendilik değeri ile ilgili değerlendirmelerinde oldukça kararlı bir eğilim gösterdiğini ortaya koymuştur. Buna karşılık, Block ve Robins (1980) 44 erkek, 47 kız toplam 91 ergeni, 3 yaşından itibaren izleyerek yaptıkları boylamsal çalışmada; bütün ergenlerin benlik saygısı açısından

kararlılık göstermediklerini ortaya çıkarmışlardır. Bu çalışmada, ergenlerin kendilerini 14, 18 ve 23 yaşlarında değerlendirmeleri istenmiştir. Ergenlerin algılarının farklı zamanlarda aynı karakteristik özellikler gösterdiği ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, katılımcıların gerçek benlik puanları ile ideal benlik algısı arasında anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca 14, 18 ve 23 yaşlarında benlik saygısı puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. 14 ve 18 yaşlarındaki kız ve erkeklerin benlik saygısı puanları arasındaki korelasyon yaklaşık olarak .60, 18 ve 23 yaşlarındaki kızların benlik saygısı puanları arasındaki korelasyon .65 erkeklerin ise, .36 olarak bulunmuştur (Block ve Robins ,1980; akt.,Collins ve Sprinthall,1995).

Ergenlik döneminde benlik saygısıyla ilişkili olduğu görülen bir başka yönde fiziksel görünüşdür. Vücudu ile ilgili negatif duygulara sahip olan bir ergenin aile ilişkileri, arkadaşlıkları ve yakın geleceği bundan etkilenmektedir. Algılanan fiziksel görünüş global benlik saygısının güçlü bir belirleyicisidir (Harter, 1990, Simmons, Blyth, 1987). Özellikle fiziksel görünüş ile ilgili yapılan çalışmalarda 13 ve 23 yaşları arasında fiziksel görünüşün önemli olduğu ortaya çıkmıştır (akt.,Collins ve Sprinthall,1995).

Mead (1934), benliğin gelişiminde, bireyin içinde bulunduğu sosyal grup ile bütünleşme sürecini vurgulamıştır. Mead'e göre, benliğin gelişiminde en önemli iki etken dil ve toplumdur. Bireyin, başkasının gözünde kendini görmesi için ilişkiye girmesi gerekir. Bu da dil ve toplum ile mümkündür. Kişinin yaşantısında anahtar rolü oynayan belirli insanlar benlik saygısının oluşumunu etkilemektedir. Kişi kendisi için önemli olan insanların fikir, davranış ve tutumlarını içselleştirmektedir. Böylece, kendi dünyasındaki diğer önemli insanların, onun hakkındaki ifade ettiklerinden kendine yönelik bir tutum geliştirmektedir. Eğer, birey için önemli olan kişiler, onu değerli buluyor, ona saygı duyuyorsa, kişi kendini değerli bulunmaktadır (akt., Bednar, Wells ve Peterson, 1991).

Coopersmith'e (1967) göre; özsaygı, bireylerin sosyal, duygusal, bilişsel ve akademik yaşamlarını etkilemektedir. Sağlıklı bir kişiliğin ön koşulu olan öz saygı, kişinin toplumun etkin ve katılımcı bir üyesi olmasında önemli rol oynamaktadır. Topluma etkin bir şekilde katılım ise kişisel başarı ve mutluluğu beraberinde getirmektedir. Yüksek özsaygı kişinin çevre ile ilişkilerinde daha etkili, hareketli ve güvenli olmasını sağlamaktadır (Coopersmith,1967; akt., Güloğlu, 1999).

Düşük özsaygının nasıl geliştirilebileceğine yönelik öneriler aşağıdaki gibi belirlenmiştir. Çocuğun düşük özsaygısı, dört yolla geliştirilebilir: Bunlar;

a) düşük özsaygının nedenlerinin belirlenmesi ve benlik için önemli olan yeterlilik alanlarının saptanması, b) duygusal destek ve sosyal kabul, c) başarı ve d)baş etmedir.

Bireyin özsaygısının düşük olmasının nedenleri araştırılarak yapılacak müdahalelerde, özellikle kendisini başarılı ve yetkin hissettiği ve önemli bulduğu alanlar tespit edilir. Böylece bu alanlarda kendini güçlendirebilmesi için desteklenmesi sağlanabilir. Duygusal destek ve diğerlerinden gördüğü kabul sadece sosyal ilişkilerinde değil özsaygısının gelişiminde de güçlü bir etkiye sahiptir. Çocukluk yıllarında aile bireylerinden ya da öğretmenlerinden göreceği destek ve kabul önemli iken ergenlikle beraber yaşlılarından göreceği destek ve kabul daha fazla önem taşımaya başlar (Santrock, 1999).

Akademik başarıda özsaygıyı etkileyen önemli bir faktördür. Çünkü bireyde kendi kendine yetebilme duygusunun gelişmesine olanak tanır. Ayrıca özsaygı, çocuğun bir problemle karşılaştığı ve kaçmak yerine baş etmek için çabaladığı durumlardan da olumlu olarak etkilenir. Bu sayede, kendisini adil bir biçimde değerlendirmeye başlar ve bu değerlendirme kendinden kaynaklanan bir özkabul yaşamasını sağlar, özkabul de özsaygıyı destekler. Ancak, etkin olmayan öz değerlendirmeler inkar, kaçma gibi bir takım savunma mekanizmalarıyla sonuçlanır. Bu da olumsuz bir benlik algılayışına ya da gerçeğin doğru değerlendirilmemesine neden olur (Santrock, 1999).

Coopersmith (1967;akt., Zanden, 1997) yüksek özsaygı düzeylerinin gelişiminde aile ve ebeveyn tutumlarının etkilerini araştırmış, yüksek özsaygılı çocukların ailelerine ait üç tane değişken belirlenmiştir. Bunlar; a)kendilerinin yüksek özsaygıya sahip olmaları ve çocuklarına karşı oldukça kabul edici olmaları, b) sınırları net bir biçimde tanımlamış olmaları ve c) sınırlar koymalarına rağmen çocuklarının düşünce ve haklarına saygı göstermeleridir.

Cheung ve Lau (1985) yaptıkları araştırmada, ergenlerin özsaygılarının aile ve sınıftaki sosyal çevrelerini olumlu algılayışlarıyla ilişkili olduğunu, bu ilişkide özellikle aile ile ilgili değişkenlerin daha güçlü bir rol oynadığını ortaya çıkarmışlardır. Başarı

merkezli olmak açısından aileler incelendiğinde, ailelerinin düşük ya da yüksek algılıyor olmalarının ergenin özsaygısını etkilemediği belirlenmiştir. Özellikle, bağlılık, dışavurum, bağımsızlık, entelektüel olma ve dinsel konularda ailelerini yüksek olarak algılayan ergenlerin özsaygılarının da yüksek olduğu bulunmuştur. Bununla beraber, çatışma ve kontrol konusunda ailelerini yüksek algılayan ergenlerin özsaygılarının düşük olduğu bulunmuştur.

Aynı çalışmada, okul ortamına bakıldığında; katılım, grubun parçası olma, öğretmen desteği, düzen ve organizasyon, kuralların anlaşılır ve açık olması açısından yüksek algılanan sınıflara devam eden ergenlerin özsaygılarının yüksek olduğu bulunmuştur.

Bu çalışmada, aile ile ilgili değişkenler ile sınıf ile ilgili değişkenlerin etkileri de karşılaştırılmıştır. Sonuçlara göre, aile ile ilgili tüm değişkenler benlik saygısında etkili iken, sınıf ile ilgili sadece öğretmen desteği, düzen ve organizasyon ve öğretmen kontrolü etkili bulunmuştur. Aile ve okula ait tüm durumlar birlikte incelendiğinde; ailedeki bağlılık, boş zamanı değerlendirme biçimi, çatışma gibi değişkenlerin çok önemli olduğu, sınıfla ilgili ise sadece öğretmen desteği ile ilgili değişkenin önemli olduğu bulunmuştur. Özellikle, aile ortamında, yüksek özsaygının aşağıdaki değişkenlerle ilişkisinin anlamlı olduğu gözlemlenmiştir:

- 1) Yüksek bağlılık, sorumluluk, aile bireylerinin birbirlerine sundukları yardım ve destek,
- 2) Aile bireyleri arasında duyguların ifade edilmesi,
- 3) Yüksek bağımsızlık, atılganlık becerisi ve aile bireylerinin kendi kendilerine yetebilme düzeyleri,
- 4) Entelektüel ve kültürel aktivitelere yüksek düzeyde ilgi,
- 5) Sosyal ve boş zaman etkinliklere katılım,
- 6) Değerler ve diğer konularla ilgili ahlaki vurgu,
- 7) Aile etkinliklerinin ve sorumluluklarının açık ve anlaşılır bir şekilde düzenlenmesi ve yapılandırılması,
- 8) Aile bireyleri arasındaki çatışma, öfke ve saldırganlık düzeyinin düşük olması,
- 9) Az denetim ve aile hayatını sürdürmek için kullanılan kuralların az olması.

Bu çalışmanın sonuçları özsaygı gelişiminde aile ortamının algılanışının, sınıf ortamının algılanışından daha fazla etkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bulgular; sıcak, destekleyici, entelektüel ve sosyal açıdan aktif, düzenli ama rahat, özgür aile ya da sınıf ortamlarının olumlu bir özsaygının gelişiminde önemli rol oynadığını göstermiştir. Sıcak bir destekle birlikte sunulan ebeveyn kontrolü; sosyal sorumluluk, öz denetim, bağımsızlık ve özsaygı gibi özelliklerin gelişmesini kolaylaştırmaktadır. Ebeveyn kontrolü değil de özellikle ebeveyn desteği özsaygının gelişiminde etkin rol oynamaktadır. Bu çalışmadaki ilginç bir bulgu da ergenlerin hem özgür, kontrolün daha az olduğu bir aile, hem de karmaşık olmayan, düzenli bir aile isteğidir (Cheung ve Lau, 1985).

Ergenlerin yüreklendirici ve destekleyici ama görelî olarak daha az otoriter ve kontrol edici aile istekleri bir başka çalışmada da ortaya çıkmıştır. Aile içindeki karşılıklı destek ve açık aile ilişkilerinin, çocuğun özsaygısının gelişiminde ve genel uyumunda diğer aile aktivitelerinden çok daha önemli olduğu bulunmuştur. Bu çalışmanın sonuçlarına göre; aile bireylerinin bağıllık düzeyi çocuğun genel uyum düzeyini, özkontrol ve disiplin konusundaki sıkıntılarını, bilişsel gelişimini ve okul başarısını etkilemektedir. Bağıllık aynı zamanda düşük kaygı düzeyi ve yüksek özsaygı ile de birebir ilişki içindedir (Cornell ve Grossberg, 1987).

Yaşları 6-12 arasında değişen bir grup erkek çocuk üzerinde yapılan benlik saygısı ile ilgili araştırmada; benlik saygısı yüksek olan çocukların, ebeveynlerinin kabul edici davranış özelliklerine sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Fesbach ve Weiner, 1986; akt.,Taysi, 2000).

Ergenler ile anne ve babaları arasında yaşanan yüksek derecedeki çatışmanın ergenin psikolojik iyi olma düzeyini olumsuz yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Anne babasını yüksek derecede kontrol edici olarak tanımlayan ergenlerin daha fazla içsel problem yaşadığı bulunmuştur. Ayrıca anne ve babanın kontrolünün zayıf olması ya da annenin aşırı koruyuculuğu, babanın ergeni reddetmesi, benlik saygısının güçlü yordayıcısı olarak bulunmuştur. Aşırı eleştiri ve suçlama yoluyla psikolojik kontrol sağlamanın ergenin düşük benlik saygısına sahip olma ve depresif davranışlarla ilişkili olduğu belirtilmiştir (Ross, Lutz ve Lakey, 1999).

Ergenlikte, ana babalar ve arkadaşlardan alınan sosyal destek benlik saygısının gelişiminde önemli rol yapmaktadır. Sosyal destek, yabancı kişilerin birey üzerinde yaratabilecekleri olumsuz etki sürecinde iyi olma durumunu koruyucu ve geliştirici, soyutlamayı önleyici, ihtiyaç duyulduğunda yardım alma ve sosyal ağın önemli bir parçası olmanın algılanması olarak tanımlanmıştır. Böylece sosyal desteğin sadece benlik saygısını, kendine güveni ve benlik değerini arttırmakla kalmayıp, kendini güvende hissetmek ile kendi üzerinde ve çevre üzerinde kontrol yeteneğini arttırmada da etkili olduğu belirtilmiştir (Huurre, Kamulainen ve Ara, 1999).

Ergenlik döneminde, ailenin ve arkadaşların desteği, yüksek benlik saygının oluşumunu kolaylaştırmaktadır. Litovsk ve Dusek'in (1985) 130 ergen üzerinde yaptıkları bir araştırmada, ailelerini kabul edici ve daha az kontrol edici olarak algılayan çocukların yüksek benlik saygısına sahip olduğu, ergenin davranışlarını zorla düzeltmeye çalışan ve kurallar koyan ailelerin çocuklarının ise düşük benlik saygısına sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Collins ve Sprinthall,1995).

Tüm bu bulgular çerçevesinde, çocuğun kişilik gelişiminde, aile ve arkadaşlık ilişkilerinin ne kadar etkili olduğu söylenebilir. Yani, ailenin çocukla “ne’yi nasıl yaptığı” onun kişiliğine koyduğu temel taşların belirleyicisidir. Ayrıca baskıcı ve otoriter ailenin, ergenin arkadaş ilişkileri ile sosyalleşme sürecinde, kendine güveni azaltacağından benlik saygısı düzeyini azaltacağı yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır.

2.4. Konuyla İlgili Yapılan Araştırmalar

Bu kısımda, araştırmanın konusu ile ilgili olarak yurt dışında ve yurt içinde yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.4.1.Arkadaşlık İlişkileri İle İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Yurt dışında çocukluk ve ergenlik döneminde arkadaş ilişkileri ile ilgili birçok araştırma yapıldığı görülmektedir.

Arkadaşlık ilişkilerinin olumlu psikolojik özelliklere sahip olmayı etkilediği görülmektedir. Böyle bir çalışmada Ladd (1990) 125 anaokulu öğrencisini okula girişte, okul başlangıcından 2 ay sonra ve okul yılının sonunda, arkadaş ilişkilerinin okula uyuma

etkisi açısından incelemiştir. Okula başladıklarında çok sayıda arkadaş edinen çocukların, ikinci ayda okula ilişkin algılarının daha olumlu olduğu ve yıl sonunda ilişkilerini sürdürenlerin okulu daha fazla sevdikleri ortaya konmuştur.

Arkadaşlık ilişkilerinde sosyal yeterliliğe sahip olmak karşı cins ile ilişkilere de bağlıdır. Annette ve arkadaşları (1999) yaşları 15-18 arasında değişen 129 kız ve 94 erkek toplam 223 ergen üzerinde karşı cins ile arkadaşlığın, sosyal ve duygusal açıdan işlevini ve sosyal destek üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırma bulgularına göre: karşı cinsten arkadaşı olan ergenlerin arkadaşları arasında daha fazla kabul gördükleri, daha çok desteklendikleri, arkadaşlık ilişkilerinde sosyal ve duygusal açıdan yeterli oldukları ortaya çıkmıştır.

Ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri açısından önemli olan bir yön de arkadaş seçimidir. Kon ve Losenkov (1978; akt., Çok,1993,) 14-20 yaşları arasındaki 1500 Sovyet gencinin arkadaşlık ilişkilerini inceledikleri araştırmada gençlerin arkadaşlık tanımlamalarında iki tür temanın önemli olduğunu saptamışlardır: karşılıklı yardım ve sadakat ve empatik anlayış. “Yakın arkadaşınızın hangi yaşta olmasını tercih edersiniz?” sorusuna bütün yaş gruplarındaki erkekler genellikle akran, ender olarak yaşça büyük biri ve daha ender olarak da yaşça küçük biri yanıtını vermişlerdir. Kızlar da genel olarak akranlarını tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Kendinden yaşça büyük birini tercih etme kızlar arasında erkekler arasında olduğundan daha yaygın bulunmuştur. Aynı yaştan arkadaş seçme isteğinin bir ölçüde eşit ilişki arayışından kaynaklandığı, daha büyük yaştan arkadaş seçme isteğinin bir model, bir otorite ya da rehberlik edecek kişi gereksinimi, daha küçük yaştan arkadaş seçme isteğinin rehberlik etme, deneyimleri paylaşma isteğini yansıttığı belirtilmektedir.

Araştırma, kızların erkeklere göre karşı cins arkadaşına iki kat fazla yöneldiğini, ancak her iki cinsin aynı cins arkadaşlık eğilimlerinin daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonuçları sosyologların görüşlerinin tersine, kentleşmeyle birlikte arkadaşlıkların önemini ve tekelciliğini yitirdiği görüşünü desteklememiştir. Kırsal ve kentsel bölgedeki gençlerin arkadaşlıkları arasındaki farklar büyük ölçüde anlamlı bulunmamıştır.

Arkadaş seçimi konusunda yapılan benzer bir çalışmada Tedesco ve Gainer (1988;akt., Çok,1993) her iki cins ve her yaştaki gençler için arkadaş seçiminde kişiler arası boyutun önemli olduğunu ortaya koymuştur. Yaşın artmasıyla birlikte, başarının ve fiziksel özelliklerin arkadaş seçimindeki oluşumdaki önemi azalmaktadır. Erkekler arkadaş seçiminde fiziksel özelliklere ve başarıya eşit derecede önem verirken, kızların fiziksel özelliklere daha fazla ağırlık verdiği saptanmıştır.

Okulda yada dışarıda herhangi bir suç yada olumsuz bir davranış sergilememiş olmakta arkadaş seçiminde önemlidir. Örneğin, arkadaşı olmayan ve arkadaşlar tarafından reddedilen çocukların kendilerini, kendi arkadaşları açısından algılamalarını inceleyen Salmivalli ve Isaacs (2005) yaşları 11-13 yaşları arasında değişen 107 erkek, 105 kız, toplam 212 ilköğretim öğrencisi üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonuçları, kendini negatif olarak algılayan öğrencilerin akran ilişkilerinin gelişmesinde sıkıntı çektiklerini ve bu öğrencilerin bir risk faktörü olduğunu ortaya koymuştur. Bu akran ilişkilerindeki sıkıntı veren durumların, (reddedilme, arkadaşsızlık, kendilerini ve arkadaş çevresini negatif algılayış) suça yönelttiği ortaya konmuştur. Ayrıca saldırganlık ve kızların arkadaşlık ilişkileri arasında pozitif bir ilişki bulunan bir çalışmada ise, Laura, Julaine ve Jered (2005) yaş ortalaması 15 olan (%70 beyaz ve %30'u siyah) Orta Atlantik Amerika'da yaşayan 52 kız öğrenciyi araştırmasına almıştır. Katılımcılara Saldırganlık Ölçeği ile Bem tarafından (1981)'de geliştirilen Bem Sex-Role envanteri uygulanmıştır. Araştırma bulgularına göre; Saldırganlık ve kızların arkadaşlık ilişkileri arasında pozitif bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Dışlanan, reddedilen ve arkadaş çevresi tarafından negatif algılanan ergenler kendi aralarında aynı özellikleri gösterdiklerinden grup kurabilir ve arkadaş olabilirler. Laird ve Pettitt (1999) yaptıkları çalışmada, erinlik dönemindeki gençlerin anti sosyal davranışları ile en iyi arkadaşlarını algılamaları arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Anti-sosyal davranış, ikili arkadaşlık ve grup ilişkilerinin niteliğine dair akran algılarına yönelik olan bu çalışma, yaşları 12-13 arasında olan yedinci ve sekizinci sınıfa devam eden 431 kişi üzerinde bu çalışma yürütülmüş ve veriler görüşme yapılarak toplanmıştır. Sonuçta erinlerin sigara içme, içki içme ve uyuşturucu kullanımı ile arkadaşlarının da aynı davranışları veya benzer davranışları göstermeleri arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur.

Parker ve Asher (1987) çocuklukta arkadaşları tarafından kabul edilmenin yetişkinlikteki kişisel uyuma etkisini araştıran çalışmalara dayanarak arkadaşı olmayan, arkadaşları tarafından reddedilen ve olumlu akran ilişkilerinden yoksun çocukların bir risk grubu oluşturduğuna işaret etmişlerdir.

Ergenlik döneminde ailenin ergenin arkadaşlık ilişkilerine yaklaşım biçimi büyük bir önem kazanmaktadır. Çünkü ailenin ergenin arkadaşlık ilişkilerinde demokratik bir tutum içinde olması onun yetişkinlik rollerinde daha başarılı olmasını sağlayacaktır. Bu bağlamda Hunter (1985) ergenlerin ana-babalarıyla ve arkadaşlarıyla tartıştıkları konuları incelemiştir. Yaşları 12 ve 20 arasında olan toplam 180 ergen üzerinde yapılan bu araştırma ergenlerin ana-babalarıyla ve arkadaşlarıyla tartıştıkları konuların farklı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ergenler ana-baba ile daha çok mesleki ve aileye ilişkin konularda tartışırken, arkadaşları ile arkadaşlıkla ilgili konuları tartışmaktadır. Bu araştırmanın bulgularına göre ana-babanın ergenle tartıştığı konuların geleceğe yönelik, arkadaşlarıyla tartışılan konuların ise şimdikiye yönelik olduğu saptanmıştır. Ayrıca arkadaşla yönelmenin yaşla birlikte arttığı, ana-babaya uymanın ise azaldığı ortaya çıkmıştır.

Johnson ve arkadaşları (1978) ana-babaların çocuğa yaklaşım tarzlarının akran ilişkilerini etkilediğini ortaya çıkarmışlardır. İşbirlikçi ve yarışmacı ana-baba eğilimleri ve disiplin biçimi çocukların arkadaşlık ilişkilerinde belirleyici bulunmuştur. İşbirlikçi yaklaşım ortamında çocukların yalnızca çok şey öğrenmekle kalmadıkları, kendileri ve ana-babaları için daha olumlu duygular taşıdıkları saptanmıştır (akt., Seifert, 1983).

Bir başka çalışmada anne ve babanın kendi arkadaşlıklarının çocuklarının arkadaşlıklarını kolaylaştırabileceği ve onların arkadaşlık hakkındaki bilişlerini zenginleştirebileceği inceleme konusu yapılmıştır. Almanya'da Berlin'in batı yakasındaki ilköğretim 2. ve 5. sınıf öğrencileriyle arkadaşlık hakkında görüşme yapılmış, çocukların arkadaşlık kavramları ve anne ve babalarının sosyal ağları ailelerin evlerinde incelenmiştir. Öğrencilerin yaşlılarıyla olan ilişkileri ve arkadaşlık kavramları konusunda bilgi toplanmıştır. Yaşları 7 ve 12 arasında değişen 52 kız ve 64 erkek toplam 108 çocuktan bilgi toplanmıştır. Anne- baba daha fazla arkadaşla sahip olduğunda, 10 ile 12 yaşları arasındaki çocukların sınıf arkadaşlarıyla daha yakın arkadaşlıklar kurdukları ortaya çıkmıştır. 7 ile 9 yaşları arasındaki çocuklar için ise bu doğrulanmamıştır. Ayrıca 7 ile 9

yaşları arasındaki çocukların arkadaşlıklarının anne baba sayesinde devam ettirildiği görülmüştür (Unlendorff, 2000).

Arkadaşlık ilişkilerinde etnik farklılıklar da vardır. Yani arkadaşlık ilişkileri kültürden kültüre göre değişebilmektedir. Böyle bir çalışmada bu farklılığı ortaya çıkaran Verkuyten ve Steenhuis (2005) ergenlik öncesi dönemdeki Faslı (n=54) ve Hollandalı (n=80), iki grup arasında akranlardan sağlanan sosyal desteği ve arkadaşlık ilişkilerini incelemiştir. Katılımcıların yaşları 10 ile 12 arasında değişmektedir. Araştırma bulgularına göre; Faslı ön ergenlerde, Hollandalı ön ergenlere göre arkadaşlarından sağlanan sosyal desteğin daha düşük olduğu bulunmuştur. Ayrıca Hollandalı ön ergenlerde, Faslı ön ergenlere göre arkadaşlık ilişkilerinde hem gruba katılma ve hem de reddedilmenin daha düşük olduğu bulunmuştur.

Etnik farklılık açısından incelenen benzer bir çalışmada Kito (2005) Japonyalı ve Amerikalı üniversite öğrencilerin romantik ilişkileri, kendini açma ve arkadaşlık ilişkilerini incelemiştir. Katılımcılar 64 Amerikalı ve 81 Japon, toplam 145 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; Japon öğrencilerin kendini açma düzeyi Amerikan öğrencilerine göre daha düşüktür. Kendini açma düzeylerinin her iki grup arasında da aynı cins arkadaşlıkta, karşı cinse göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Her iki grupta da romantik beraberliği olan katılımcıların, arkadaşlarına nazaran, partnerlerine kendini açma düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Ergenlik döneminde ergenin sosyalleşebilmesi arkadaşlık ilişkilerinde yeterli sosyal ilişkilere sahip olmasına bağlıdır. Ergenlerde akran ilişkilerinde sosyal yeterliği geliştirmek amacıyla Ralp ve Hogan (1998) bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmada arkadaşlık ilişkilerinde güçlük yaşayan 11-16 yaşları arasında olan, 13 erkek ve 5 kızdan oluşan 18 ergen deney grubunu oluşturmuştur. Deney grubuna uygulanan program sonunda arkadaşlık ilişkilerinde olumlu gelişmeler saptanmış ve benlik saygısı ve problem çözme beceri puanlarında artış olmuştur.

Yukarıda da görüldüğü gibi çocukluk ve ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri ile yurt dışında yapılan araştırmalarda arkadaş tercihi, arkadaşlık ilişkilerinde güçlük yaşama, anti sosyal davranış ile arkadaşlık ilişkileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Ayrıca gençlerin arkadaşlık tanımlamaları, arkadaşsızlık, suça eğilimli olma, arkadaşlıkta reddedilme,

kendini açma düzeyi, karşı cinsle arkadaşlık ve romantik beraberlik konuları da incelenmiştir.

2.4.2.Arkadaşlık İlişkileri İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Ülkemizde bu alanda yapılan çalışmaların daha çok ilköğretimde orta kademe, lise ve üniversite öğrencileri üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Yapılan araştırmalarda öğrencilerin arkadaşlık tercihleri, arkadaşlığın nasıl şekillendiği, yalnızlık, yakın ilişki ve yakın arkadaş sayısı, aile tutumları ile cinsiyet, suç eğilim ile arkadaşlığın ilişkisi incelenmiştir.

Arkadaş seçimi konusunda ülkemizde yapılan araştırmalara bakıldığında ilköğretim ve üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmaların olduğu görülmektedir. Gündoğdu (2003) ilköğretim 3. 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık konusundaki görüşlerini ve arkadaşlık seçimlerini etkileyen etmenleri incelemiştir. Bu çalışma 2001-2002 eğitim-öğretim yılında Niğde il Merkezi'nde bulunan alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden 3 ilköğretim okulundaki 355 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Sonuçta çocukların arkadaşı, iyi, dürüst ve çalışkan olan kişi olarak tanımladıkları, arkadaş tanımında kız ve erkek öğrencilerin benzer özelliklere dikkat ettiği görülmüştür. Ancak sınıf düzeyi yükseldikçe, çocukların arkadaşı tanımlamada kullandıkları özelliklerin de arttığı bulunmuştur. Çocukların arkadaş seçiminde etkili olan faktörler incelenmiş, cinsiyet açısından fark etmez cevabının en fazla tercih edilen madde olduğu, kendi cinsinden birini seçme eğilimlerinin, karşı cinsten birini seçme eğiliminden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Arkadaş seçiminde aynı yaşta olup olmamaya ise, araştırmaya katılan öğrencilerin yarısı önem verirken, diğer yarısı bunun o kadar önemli olmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Anne-baba ve öğretmenlerin çocukların arkadaş seçimine karıştıkları yönünde bir sonuç çıkmıştır. Anne-Baba ve öğretmenlerin çocukların arkadaş seçiminde önem vermelerini istedikleri özelliklerin aynı olduğu bulunmuştur. Bu özellikler ise iyi olma, dürüst olma, çalışkan olma ve kötü olmamadır.

Kendini ayarlama düzeyi düşük (KAD) ve yüksek (KAY) olan bireylerin kimlerle arkadaş oldukları, kimlerle arkadaş olmak istedikleri, kimler tarafından arkadaş olarak seçildikleri, farklı faaliyetler için aynı kişileri mi yoksa farklı kişileri mi seçtikleri ve karşı cinsle arkadaş ilişkilerini ele alan Altıntaş (1991) kendini ayarlama düzeyi yüksek ve

kendini ayarlama düzeyi düşük olan bireylerin hâlihazırdaki arkadaşlarıyla arkadaş olmak istedikleri kişiler arasındaki anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuştur.

Yurt içinde yapılan bazı araştırmalarda yakın ilişki, yakın arkadaş sayısı yalnızlığa göre benlik saygısı incelenmiştir.

Öğrencilerin yakın ilişkiler kurabilme, yalnızlık ve benlik saygısı düzeyleri ile bu düzeyler arasındaki ilişkiyi inceleyen Odacı (1994) Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinde toplam 250 öğrenciye UCLA Yalnızlık Ölçeği, Shostrom'un Kişisel Yönelim Envanteri'nin iki alt testi olan Benlik saygısı alt testi ve başkaları ile Yakınlık Kurabilme alt testi uygulamıştır. Bu üç değişken arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu ve Ki Kare teknikleri ile araştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre; anabilim dalları ve sınıflar arasında yalnızlık, benlik saygısı ve başkaları ile yakın ilişkiler kurma düzeyleri açısından anlamlı farklılıklar olmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak; benlik saygısı ve yakın ilişkiler kurabilme arasında pozitif, yalnızlık ve benlik saygısı arasında da negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Demir (1990) ise, ODTÜ öğrencilerinin yalnızlık düzeylerini etkileyen etkenleri incelediği araştırmasında, yalnızlıkla yakın arkadaş sayısının ilişkili olduğunu saptamıştır. Örneklemi oluşturan 709 öğrenciden % 1.69'unun hiç yakın arkadaşı olmadığı, % 27.93'ünün 1-3; % 36.95'inin 4-6; % 12.25'inin 7-9 ve % 18.76'sının ise 10'dan fazla yakın arkadaşı olduğu ortaya konmuştur. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun yakın arkadaş sayısı 1-6 arasındadır. Yakın arkadaşı olmayanların olanlardan ve arkadaş sayısı az olanların fazla olanlardan daha yalnız oldukları saptanmıştır.

Bir başka çalışmada, Büyüksahin (2001) ailesinin yanında yaşayan ve yaşamayan kız ve erkek üniversite öğrencilerini yakın ilişki kurma ve kuramama, bağlanma stilleri, yalnızlık, benlik saygısı, stres belirtileri ve stresle başa çıkma tarzları açısından karşılaştırmıştır. Farklı bağlanma stillerinin benlik saygısı, stres, yalnızlık stresle başa çıkma tarzları üzerinde farklı etkilerinin olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmaya 400 üniversite öğrencisi (200 kız, 200 erkek) katılmıştır. Sonuçta; yakın ilişkisi olan ve olmayan üniversite öğrencilerinin, korkulu bağlanma stiliyle bağlı olmalarında farklılık gösterdikleri bulunmuştur.

Yakın ilişkisi olan ve olmayan öğrencilerin benlik saygısı ve stres belirtisi göstermeleri yönünden de fark bulunmamıştır. Romantik beraberliği olmayan öğrencilerin, duygusal yalnızlığı daha fazla hissettikleri bulunmuştur. Stresle başa çıkma tarzları açısından sadece iyimser tarzla başa çıkma yönünden yakın ilişkisi olan ve olmayan gruplar arası anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Romantik ilişkilere güvenli ve güvensiz bağlanmanın benlik saygısı, stres düzeyi ve stresle başa çıkma tarzları üzerinde yordayıcı olduğu bulunmuştur. Güvenli bağlılık yaşayan bireylerin güvensiz bağlılık yaşayan bireylere kıyasla yüksek benlik saygısına sahip oldukları, daha düşük stres belirtisi gösterdikleri ve daha yapıcı stresle başa çıkma tarzlarını tercih ettikleri ortaya çıkmıştır.

Arkadaş ilişkilerinde cinsiyete göre farklılığın bulan Fehimoğlu (1998) Arkadaşlık Yaşantısında Benlik Algısı (ISEF) ve Yakınlık (Shulman, 1993) ölçeklerine verdikleri yanıtlar doğrultusunda bir araştırma yapmıştır. Buna göre, kız öğrencilerin erkeklere oranla arkadaşlık ilişkilerinde daha duygusal, destekleyici oldukları ve daha çok açıldıkları görülmüştür.

Ergenlik döneminde sosyalleşmeyi sağlayan arkadaşlık ilişkileri, ergenin yalnızlık düzeyini düşürmektedir. Bu dönemde arkadaşlık becerilerinin kazanılması arkadaş sayısını artırarak, ergenin gelişiminde önemli bir rol oynar. Bu düşünceye paralel biçimde Bilgiç (2000), tarafından yapılan çalışmada; arkadaşlık becerisi eğitiminin, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin yalnızlık düzeylerine etkisi incelenmiştir. UCLA Yalnızlık Ölçeğini dolduran 624 öğrenciden 15'er kişi seçilerek iki deney ve iki kontrol grubu oluşturulmuştur. Çalışmaya 6. 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden 32'i erkek 28'i kız öğrenci toplam 60 öğrenci katılmıştır. Deney grubuna arkadaşlık becerisi eğitiminin uygulandığı araştırma sonucunda, deney ve kontrol grubu karşılaştırıldığında, deney grubundaki öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin anlamlı düzeyde azaldığı bulunmuştur. Bu sonuç, programın içeriğinde yer alan ve öğrencilere arkadaşlıkla ilgili bilgi, tutum, beceri ve anlayış kazandırmayı hedefleyen etkinliklerin öğrencilerin yalnızlıklarını azaltmada etkili olduğunu ve arkadaşlık becerilerinin yalnızlıkla ilişkili olduğunu göstermiştir.

DeneySEL olarak yapılan bir başka çalışmada ise, Bilbay ve Köseoğlu (1999) arkadaşlarınca düşük kabul gören 4.ve 6. sınıf öğrencilerinin akran ilişkilerini

güçlendirmek için sosyal beceri eğitiminin etkililiğini sınımlşlardır. Sosyal becerileri değerlendirmek amacıyla, sosyometrik derecelendirme, sınıf oyununun Türkçe formu, Sosyal Beceriler Bilgisi Ölçeği ve açık uçlu öğretmen değerlendirmeleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda deney grubundaki öğrencilerin sosyal beceri bilgisinin kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde arttığı saptanmıştır.

Ergenlik döneminde ergen ile ailesi arasında kurulan güçlü bir bağ arkadaş ilişkilerine de olumlu yansımaktadır. Bu düşünceyle paralel olarak Hortaçsu ve Oral (1991) ergenlerin aileleriyle ve hemcinsleriyle ilişkilerini inceledikleri araştırmada, Araştırmada; ergenlik döneminde aileyle kurulan yakın ilişki düzeyinde kendi yaşlılarıyla olan ilişkiye göre azalma olduğu, ancak anne-babayla olan ilişkiler açısından duygusal bağ ve yakınlığın bu dönemde önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, aileyle ve kendi yaşlılarıyla yakın ilişki kurma arasında pozitif bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Benzer bir çalışmada Oskay (1985) Türk gençlerinin arkadaşlık ilişkilerinde ana-babanın müdahalesini incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, karşı cinsle arkadaşlık konusunda ana-babaların kız çocuklarına daha tutucu ve katı, erkek çocuklarına daha hoşgörölü davrandıkları ortaya çıkmıştır. Arkadaş seçimi konusunda kızlar üzerinde daha fazla baskı olduğu özellikle annelerle kızların bu konuda çatışmaya girdiği görölmüştür. Gençin arkadaşlarıyla geziye gitmesine ya da seyahat etmesine karşı çıkılması konusunda erkeklerle ana-babaları arasında çatışma olmadığı, annelerin erkek çocuklarıyla biraz çatıştığı, ancak kızların ana-babalarıyla çatışma yaşadığı ve ana-babanın buna engel olmaya çalıştığı ortaya çıkmıştır. Karşı cinsten arkadaşların eve gelmesi konusunda da ana-babaların erkek çocuklarına hoşgörölü, kız çocuklarına karşı ise daha tutucu davrandıkları ortaya çıkmıştır.

Üniversite öğrencilerinin arkadaşlık ilişkilerinin bazı özellikleri, yakın arkadaşlara yönelik sevgilerini ve algıladıkları ana baba tutumlarıyla ilişkisini incelemeyi amaçlayan Çok (1993) Ankara Üniversitesinin 11 fakültesinin 1. ve 4. sınıfına devam eden 637 öğrenciye Arkadaş ilişkileri Anketi, Rubin (1971) tarafından geliştirilen Sevgi Ölçeği ve Schaefer ve Bell (1958) tarafından geliştirilen ve LeCompte ve Özer (1978) tarafından Türkçe'ye kazandırılan Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formunu uygulamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bölümünün arkadaş sayılarının 10'dan fazla olduğu, 2-7 arasında yakın arkadaşlarının bulunduğu, yani yakın arkadaş sayısının, arkadaş sayısından az olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra kızların yakın arkadaş sayılarının erkeklerinkinden az olduğu, öğrencilerin büyük çoğunluğunun arkadaşlıklarının uzun süreli olduğu, çoğunluğunun karşı cinsten arkadaşlarının olduğu ortaya konmuştur. Karşı cinsten arkadaşı olan kızların oranı, karşı cinsten arkadaşı olan erkeklerden daha fazladır. Öğrencilerin çoğunun arkadaşlarıyla öğretim kurumunda, mahallede, doğal olarak ve araçlar yoluyla tanıştıkları ve çoğunun ailesinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etmediği gözlenmiştir. Yakın arkadaşlara yönelik sevgi düzeyinin cinsiyet, öğrenim düzeyi, karşı cinsten arkadaşın olup olmaması ve ailenin arkadaşlık ilişkilerine müdahale edip etmemesine göre değişmediği ortaya konmuştur.

Beş boyutta ele alınan ana-baba tutumlarının bütün boyutlarında kızlar ve erkeklerin ana-baba tutumları arasında anlamlı farklar bulunmuştur. Kızlar aşırı koruyuculuğu, bağımlılığı, baskı ve disiplini erkeklerden daha alt düzeyde algılamaktadır. Öte yandan kızların eşitlik-paylaşma yönünden algıladıkları tutumların, erkeklerden daha belirgin olduğu, ayrıca kızların ev kadınlığı rolünü erkeklerden daha fazla reddettikleri ve evlilik çatışmasını daha fazla algıladıkları ortaya konmuştur. Öğrenim düzeyi algılanan ana baba tutumlarında anlamlı fark göstermemiştir. Karşı cinsten arkadaşın olup olmamasına göre aşırı koruyucu annelik, eşitlik-paylaşma ve baskı-disiplin puanlarının farklılaştığı bulunmuştur. Karşı cinsten arkadaşı olanların olmayanlara göre, ana-baba tutumlarında daha fazla eşitlik-paylaşma yönelimli ve daha az koruyucu, baskı-disiplin yönelimli oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca ailesi tarafından arkadaşlık ilişkilerine müdahale edilen kız öğrencilerin, ev kadınlığı rolünü daha fazla reddettikleri bulunmuştur.

Yurt dışında olduğu gibi Türkiye'de de arkadaşlık ilişkileri sosyo-ekonomik düzey, aile, okul başarısı ve suç kabul edilen davranışlara göre incelenmiştir.

Orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin devam ettiği Ankara Namık Kemal Ortaokulu'ndaki 1 2 ve 3. sınıfta okuyan toplam 544 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada Küçük (1984) kız ve erkek öğrencilerin arkadaşlıklarının özellikleri, aile ve okul başarılarıyla ilişkisini incelemiştir. Araştırmada Beier Kişilik ve Sosyometri test puanlarıyla zorunlu ve seçmeli olarak okutulan derslerden aldıkları notların yıllık genel

başarı ortalamaları veri olarak kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, yalnız kalan öğrenciler ya da arkadaşları tarafından seçilmeyen öğrencilerin genelde başarısız oldukları bulunmuştur. Sınıflar ilerledikçe kız ve erkek öğrencilerin aileleriyle olan olumlu ilişkileri zayıflamaktadır. 1.sınıftan, 3. sınıfa doğru gidildikçe kız-erkek arkadaşlığının arttığı, lider olmada okul başarısı ve olumlu kişilik özelliklerinin arkadaşlıkları olumlu yönde etkilediği gösterilmiştir.

Ergenlerin akran ilişkileri ile suç kabul edilen davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen Delikara (2000) araştırmasında, 14-17 yaşları arasında 696 kız ve erkek öğrenciyi araştırma kapsamına almıştır. Araştırmada Kaner (1996) tarafından geliştirilen Kural Dışı davranışlar Ölçeği ile yine Kaner tarafından geliştirilen Arkadaş İlişkileri Ölçeği uygulanmıştır. 17 yaş grubundaki kişilerin bu ölçeklerden aldıkları puanların ortalamaları diğer yaş grubundaki kişilerin (14, 15 ve 16 yaş) puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir. Regresyon analizi sonuçlarına göre, erkeklerde kuraldışı davranışlar ölçeği toplam puanı ve fiziksel saldırganlık alt ölçeğinde en önemli yordayıcı değişkenlerin sırasıyla Arkadaş İlişkileri Ölçeği toplam puanı, Bağlılık, Güven ve Sapkın akranlara sadakat olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada sosyal kontrol kuramının görüşleri genel olarak doğrulanmıştır.

Arkadaş ilişkileri konusunda yurt içinde yapılan çalışmaların öğrencilerin arkadaşlık tercihleri ve arkadaşlığın nasıl şekillendiği, kendini ayarlama düzeyi yüksek ve düşük öğrencilerin arkadaş seçimi ve karşı cinsle arkadaşlık ilişkileri incelenmiştir. Ayrıca arkadaşlık ile ilgili yapılmış çalışmalara bakıldığında yakın ilişki, yakın arkadaş sayısı, yalnızlık ve benlik saygısı ile ilişkisinin de incelendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra arkadaş ilişkileri ile ilgili yapılan çalışmalarda, sosyo-ekonomik düzey, aile, okul başarısı ve suç kabul edilen davranışlar arasındaki ilişki incelenmiştir. Arkadaş ilişkilerinde cinsiyete göre farklılık da incelenmiş ve arkadaşlık becerilerini geliştirmeye yönelik deneysel çalışmalar da yapılmıştır. Ayrıca arkadaşlık ilişkileri aile açısından değerlendirilerek incelenmiştir.

2.5.Benlik Saygısı İle İlgili Yurt Dışında Yapılmış Araştırmalar

Yurtdışında benlik saygısı ile ilgili yapılan betimsel araştırmalar incelendiğinde ilköğretim, lise ve üniversite düzeyindeki öğrencilerin benlik saygılarının yaşa, cinsiyete ve zekaya göre incelendiği görülmektedir.

6.sınıftan 10.sınıfa kadar dört yıl boyunca 1160 öğrencinin benlik saygılarının incelendiği boylamsal bir araştırmada Zimmerman, Copeland, Shope ve Dielman (1997) öğrencilerin benlik saygısını Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri ile ölmüş; benlik saygısının, devamlı olarak yüksek, orta düzeyde yüksek ve gittikçe yükselen, gittikçe azalan, devamlı düşük olmak üzere dört düzeyde ele almışlardır. Kızlar genellikle, yaşla birlikte gittikçe azalan benlik saygısı grubunda yer alırken, erkekler orta düzeyde ve yükselen grupta yer almaktadır. Devamlı olarak yüksek, ya da orta düzeyde ve gittikçe yükselen benlik saygısına sahip olan öğrencilerin gelişimsel olarak daha sağlıklı, arkadaş baskısı ile daha iyi baş edebilen, okul notları daha yüksek ve alkol kullanımları daha az olan öğrenciler olduğu ortaya konmuştur.

Benzer bir çalışmada Brack, Orr ve Ingersoll (1987) altı, sekiz ile on ve onikinci sınıflarda okuyan 135 öğrenciyle yaptıkları çalışmada benlik saygısı ile yaş zeka, cinsiyet ve cinsel gelişim düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Benlik saygısı Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile ölçülmüştür. Araştırmanın sonucunda benlik saygısı yaşla değil, fakat zekâyla ilişkili bulunmuştur. Kızların benlik saygılarının erkeklerden daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsel gelişim düzeyinin benlik saygısını etkilemediği görülmüştür.

Yukarıdaki araştırmaya benzer olarak benlik saygısının yaşla birlikte arttığını, fakat farklı olarak cinsiyete göre benlik saygısı düzeyinin değişmediğini bulan Mullis ve Normandin (1992), ergenlerin lise dönemi boyunca benlik saygısı düzeyini incelemişlerdir. Araştırma 14-19 yaşları arasında yer alan 270 kişilik bir örneklem grubu ile yürütülmüş. Benlik saygısını ölçmek için Coopersmith Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda benlik saygısının yaşla birlikte arttığı gözlenmiş, ortaokuldan liseye geçiş döneminin benlik saygısının gelişimi açısından en kritik dönem olduğu belirtilmiştir. Çalışmada cinsiyetle benlik saygısının gelişimi arasında önemli bir ilişki olmadığı, ancak ailenin gelir durumunun, eğitim düzeyinin ve sosyoekonomik statüsünün önemli bir etken olduğu ortaya çıkmıştır.

Yapılan çalışmalar benlik saygısının gelişiminde anne ve babanın da önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Ergenin aile ortamını olumlu algılayışı özsaygının

yükselmesine yardımcı olmaktadır. Örneğin, sıcak bir destekle birlikte sunulan ebeveyn kontrolü etkin bir rol oynamaktadır.

Ergen kızlarda cinsel gelişim düzeyi, anne ve babayla ilişkiler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen Lackovic, Dekovic ve Opacic (1994), araştırmalarında sekizinci sınıfa giden 178 kız öğrenciye Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin kısa formunu uygulamışlardır. Sonuçlar, araştırmadan altı ay önce ilk olarak adet görmüş olan kızların benlik saygılarının 13 ay veya daha fazla zamandan beri adet gören kızlardan daha yüksek olduğunu göstermiştir. Benlik saygısının esas yordayıcısının ise ergen kızların anneleriyle kurmuş oldukları iletişimin niteliği olduğu belirtilmiştir. Bu sonuç, erken veya orta ergenlik döneminde aynı cinsteki ebeveynle kurulan kaliteli bir iletişimin benlik saygısının gelişiminde özellikle çok önemli olduğunu göstermektedir.

Ergenin benlik saygısı üzerinde ailenin etkisini inceleyen yukarıdakine benzer bir araştırmada Nass (1991) 89 Aile ve bunların 6-12 yaş arası okula giden çocukları araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma bulgularına göre; yüksek derecede kontrol (baskıcı ve otoriter aile) ile çocuğun benlik saygısı arasında bir ilişki bulunamamıştır. Araştırmaya göre, annelerin sıcaklığının önemli olduğu, babaların ise çocuk yetiştirmede, hem kontrol edici hem de sıcak olmasının önemli olduğu belirtilmiştir.

Anne, baba davranışları ile, çocukların özsaygıları arasındaki ilişkiyi ortaokul 5. ve 6. sınıf düzeylerinde 61 kız ile 62 erkek öğrenci üzerinde inceleyen Grove (1980; akt.,Güngör,1989) anne babaların davranışları ile kız ve erkek çocukların özsaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, annenin cezalandırıcı, denetimsel nitelikli davranışları ile kızların özsaygıları arasında olumlu bir ilişki, ayrıca babanın destekleyici türden davranışları ile erkeklerin özsaygısı arasında olumlu bir ilişki; anne babanın reddedici ve koruyucu davranışlarının ise olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, anne-baba desteği ne denli fazla ve cezalandırmalar ne kadar az ise, özsaygının o oranda yüksek olduğu bulunmuştur.

Yukarıdaki araştırmalardan da anlaşılacağı gibi ailenin benlik saygısı üzerinde etkisi vardır. Benzer sonuçlar elde eden Jacobvitz ve Bush (1996) ise, aile içindeki ilişki biçimlerinin 19-22 yaş arası kızların depresyon, anksiyete ve benlik saygısıyla ilişkisine bakmışlardır. Araştırmada 93 katılımcı yer almıştır. Ölçme aracı olarak Aile İlişkisi

Envanteri kullanılmıştır. Sonuçta, çocuklukta yaşanan baba-kız ilişkilerinin anksiyete ve düşük benlik saygısı ile önemli düzeyde ilişkili olduğu, anne-kız ilişkilerinin ise, anksiyetenin ortaya çıkmasında etkili olduğu görülmüştür.

Ayrıca Coopersmith (1967;akt.,İkizoğlu,1993) ön ergenlik döneminde olan 1748 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada, benlik saygısının, kişinin çevresine uyum sağlama biçimi ile yakından ilgili olduğunu; ayrıca benlik saygısı düşük olan öğrencilerin anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğunu ve bu gençlerin daha sık psikosomatik semptom ve depresyon belirtileri gösterdikleri ve sosyal ilişkilerde daha zayıf olduklarını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca kendilerini arkadaşlık kurmada güçlüğü olan biri olarak algılayan öğrencilerin benlik saygılarının, arkadaşlık kurmada güçlük çekmediklerini algılayanlara göre daha düşük olduğu bulunmuştur.

Ergenlerde arkadaşlık ilişkilerinde zayıflık arkadaş kurma güçlüğü ve benlik saygısının düşük olması depresyona olan eğilimi artırmaktadır. Böyle bir çalışmada Elliott, Colangelo ve Gelles (2005) ergenler üzerinde yaptıkları araştırmada intihar fikrinin oluşmasına benlik saygısı ve depresyonun etkisinin olup olmadığını araştırmışlardır. Araştırmada 2000 ergen (yaşları 11 ile 18 arasında) ve onların aileleriyle görüşme tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Yapılan analizler sonucu, intihar eğilimi, benlik saygısı ve depresyon arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani düşük benlik saygısı ve depresyon düzeyinin yüksek olmasının intihar düşüncesini arttırdığı bulunmuştur.

Düşük benlik saygısının sosyal ilişkilerde zayıflığın yanı sıra duygusal olgunluk ile de ilişkili olduğu belirtilmektedir. Örneğin, Leung ve Sand (1981), üniversite öğrencilerinde benlik saygısının duygusal olgunluk ile ilişkisini araştırmıştır. Kaliforniya Üniversitesi'ne devam eden 200 öğrenci üzerinde yapılan bu araştırmada, kız ve erkek öğrencilerden benlik saygısı yüksek olanların, benlik saygısı düşük olanlara göre, duygusal bakımdan daha olgun, daha mutlu, daha az yalnız, kendini daha iyi kontrol edebilen ve daha gerçekçi isteklere sahip kişiler oldukları saptanmıştır.

Benlik saygısının akademik başarı ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Böyle bir çalışmada Daniel ve King (1995), ilkökul öğrencilerinde benlik saygısının çeşitli bölümleri ile akademik başarı arasındaki ilişkilere bakmışlardır. Öğrencilerin algıladıkları benlik saygıları ile standardize edilmiş başarı testiyle ölçülen akademik başarıları birbiriyle ilişkili

bulunmuştur. Çalışmada 3. 4. ve 5. sınıf öğrencileri yer almış, öğrencilerin benlik saygısı alt ölçeklerinden aldıkları puanlar, standart başarı testi puanlarıyla karşılaştırılmıştır. Sonuçta, akademik başarının belirleyicileri akademik yeterlik, ailesel kabul ve kişisel güvenlik olarak görülmüştür. Arkadaş ilişkilerinde başarılı olma akademik başarı ile ilişkili bulunmamıştır.

Sosyo-ekonomik düzeye göre benlik saygısı düzeyinin değiştiği bulunmuştur. Farncis ve Jones (1996), 711 öğrenci ile yaptıkları çalışmada, sosyal sınıf ve benlik saygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmacılar İngiltere'deki farklı sosyo ekonomik düzeylerden gelen 16 yaşındaki ergenlerle 3 farklı benlik saygısı ölçeği uygulamışlardır. Bunlar, Coopersmith (1967), Lipsitt (1958) ve Rosenberg'in (1965), benlik saygısı ölçekleridir. Benlik saygısı ve sosyal sınıf arasındaki ilişkiler, kullanılan ölçeğe göre farklılık göstermiştir. Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin uygulandığı çalışmada yüksek benlik saygısı ile üst sosyo ekonomik düzey arasında ilişki belirlenmiştir. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin kullanıldığı çalışmada, benlik saygısı ile sosyal sınıf arasında zayıf bir ilişki bulunmuştur. Lipsitt Benlik Kavramı Ölçeği puanlamasına göre sosyal sınıf ve benlik saygısı arasında önemli bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuçlar, benlik saygısını değerlendirmek için kullanılan araçların benlik saygısı ve sosyal sınıf arasındaki ilişkiyi belirlemede farklı sonuçlar verdiğini ortaya koymaktadır.

Yurtdışında benlik saygısı ile ilgili yapılan betimsel araştırmalar incelendiğinde ilköğretim, lise ve üniversite düzeylerinde her yaşta çocuk ve ergenle çalışıldığı görülmektedir. Bu araştırmaların bir kısmında cinsiyet, yaş ve sosyo ekonomik düzeye göre benlik saygısının değişip değişmediği incelenmiş, benlik saygısının ailenin sosyo ekonomik düzeyi ve yaşla doğru orantılı olarak yükseldiği görülmüştür. Bazı araştırmalarda kızların, bazı araştırmalarda ise, erkeklerin benlik saygıları daha yüksek bulunmuştur. Benlik saygısı ile akademik başarı arasındaki ilişkinin en çok araştırılan konulardan biri olduğu, ikisi arasında olumlu bir ilişki olduğu gözlenmiştir.

2.5.1. Benlik Saygısı İle İlgili Yurt İçinde Yapılmış Araştırmalar

Ülkemizde benlik saygısı ile ilgili yapılmış araştırmalar incelendiğinde çok sayıda betimsel araştırmaya rastlanmıştır, bunlarda bazıları aşağıda verilmiştir.

Benlik saygısının birçok değişkenle ilişkili olduğu belirtilmektedir. Bunlardan bazıları akademik başarı ve anne-baba tutumudur. Çeşitli değişkenler açısından üniversite öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerini inceleyen Yüksekaya (1995) 120 kız, 120 erkek toplam 240 öğrenciyi örnekleme aldığı araştırmasında katılımcılara Bireysel Bilgi Formu, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Ruhsal Belirti Tarama Listesini (SCL-90-R) uygulamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; araştırmada yer alan üniversiteli gençlerin benlik saygılarının yükseğe yakın düzeyde olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra, benlik saygısının akademik başarı, arkadaşlık kurmakta güçlük çekme, öğrenim görülen bölümü isteyerek seçme ve bölümden memnun olma, kendi gelirini yeterli bulma, boş zamanlarını değerlendirme, gelecek hakkında görüşler, kardeş sayısı, anne-babanın sevgisini gösterme durumu ve anne-baba ile olan ilişki, ailenin gelirini yeterli bulma açısından anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur.

Diğer yandan, cinsiyet, yaş bölüm, sınıf, derslerde söz alma sıklığı, anne-babanın eğitim düzeyi ve ailenin genel tutumunun benlik saygısı üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı görülmüştür. Araştırmanın bir diğer bulgusu, benlik saygısının, ruhsal belirti düzeyi ile negatif yönde anlamlı biçimde ilişkili olmasıdır.

Farklı öğretim programına devam eden öğrencilerin algılanan ana-baba ve öğretmen tutumlarının benlik kavramına etkisinin incelendiği bir araştırmaya (Güven,1991) İzmir İli merkezindeki iki genel lise ve iki meslek lisesinin ikinci sınıflarından toplam 428 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veriler Anket, Ana-Baba Tutum Envanteri ve Offer Benlik-İmajı Envanteri ile elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; Meslek lisesi öğrencilerinin kendilerini dürtülerini daha iyi kontrol edebilen, dengeli- değişmez duygulara sahip, psikolojik yönden daha uyumlu algılayan gençler olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak Meslek Lisesi öğrencilerinin eğitsel ve mesleki amaçlar alt ölçeklerinde benlik kavramı düzeyi genel lise öğrencileriyle karşılaştırıldığında daha düşük bulunmuştur.

Aile ilişkileri alt ölçeklerinde 16, 17,18 yaş grubunda öğrencilerin benlik kavramı düzeyleri 15 yaş grubundaki öğrencilerin benlik kavramı düzeyine göre anlamlı derecede yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin benlik kavramı puanları yükseldikçe, otoriter ana-baba tutum puanları düşmüştür. Öğretmenini ilgisiz olarak algılayan öğrencilerin ise benlik saygılarının düştüğü ortaya çıkmıştır.

Benzer bir çalışmada İkizlioğlu (1993) anne ve baba tutumuyla ilgili farklı bulgular elde etmiştir. Demokratik ve otoriter ana-baba tutumlarının, lise son sınıf öğrencilerinin benlik saygısına etkisinin incelendiği çalışmada Ankara İli Keçiören Merkez İlçesi'ndeki 8 devlet lisesinde okuyan son sınıf öğrencilerinden seçilen 341 öğrenci örnekleme yer almıştır. Araştırmada üç değişik veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlar, "Bilgi Formu", "Ana-Baba Tutum Ölçeği" ve "Benlik Saygısı Envanteri"dir. Sonuç olarak bu araştırmada ana-babanın "demokratik" ve "otoriter" tutumunun öğrencinin benlik saygısı üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı ortaya çıkmıştır.

Kendine saygısı düşük ve yüksek olan bireylerin, akademik benlik kavramlarını inceleyen Bogenç ve Kuzgun (1994) Ankara'da yaptıkları çalışmada, 42 lise 1. ve 2. sınıf öğrencisine Kendine Saygı Ölçeği ve Akademik Benlik Kavramı Ölçeği uygulamışlardır. Sonuçta benlik saygısı ile akademik benlik kavramı arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Farklı etnik gruplardaki kişilerin benlik saygısının farklı olduğu belirtilmektedir. Böyle bir çalışmada Pişkin (1997) Türk ve İngiliz lise son sınıf öğrencilerinin benlik saygısını ölçmüştür. Veriler Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri ile toplanmıştır. İngiliz öğrencilerin benlik saygısı puanlarının, Türk öğrencilerden anlamlı biçimde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu farkın her iki ülkede de erkek öğrenciler arasında kızlardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Yurt içinde benlik saygısını anne-baba tutumlarına göre inceleyen birçok araştırma yapılmıştır. Taysi (2000) Ankara'daki çeşitli üniversitelere devam eden, kız ve erkek öğrencilerin benlik saygılarını aileden ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal desteğe göre incelemişlerdir. Araştırmaya 124 kız, 77 erkek olmak üzere toplam 201 üniversite öğrencisi katılmıştır. Kız ve erkek öğrenciler, yurttan ve aile yanında kalanlar olarak iki örneklem grubuna ayrılmıştır. Çalışmanın bulguları, Aileden Algılanan Sosyal Destek Ölçeği puanlarıyla, Offer Benlik İmgesi Ölçeği'nin Aile İlişkileri alt ölçeğinden alınan puanlar arasında anlamlı ve yüksek bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin anne-baba tutumları ile benlik saygısı ve atılganlık seviyesi arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada Örgün (2000) öğrencilerin atılganlık düzeyinin belirlenmesinde Rathus Atılganlık Envanteri, benlik Saygısı düzeyinin

belirlenmesinde Piers-Harris Benlik Saygısı Ölçeği, anne-baba tutumlarının belirlenmesinde de ABTÖ'yü kullanmıştır. Araştırmada farklı ana baba tutumu algısına sahip öğrencilerin benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Eşitlikçi demokratik tutumla yetiştirildiklerini düşünen öğrenciler, baskıcı otoriter ve aşırı koruyucu tutumla yetiştirildiklerini düşünen öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek benlik algısına sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Hem Anne baba tutumlarının hem de benlik saygısının atılganlık ile anlamlı bir ilişki gösterdiği tespit edilmiştir.

Güçray (1989) tarafından yapılan çalışmada çocuk yuvasında ve ailesinin yanında kalan 9-10 ve 11 yaşlarındaki çocukların özsaygı gelişimlerini etkileyen bazı faktörler incelenmiş ve özsaygı Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri kullanılarak ölçülmüştür. Araştırma bulgularına göre; kalınan yer değişkeninin, çocukların özsaygı gelişiminde önemli bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Çocuk yuvasında kalan çocuklarla, ailesinin yanında kalan çocukların özsaygı puanları arasında büyük bir fark ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, yetişkinlerin demokratik tutumları çocukta değerlilik duygusunu ortaya çıkararak özsaygısını olumlu yönde, otoriter ve ilgisiz tutumlar ise olumsuz yönde etkilenmektedir.

Yurt içinde yapılmış araştırmalara göre, anne ve baba tutumlarına göre benlik saygısı düzeyinin değiştiği söylenebilir. Ayrıca benlik saygının akademik başarı ve atılganlık düzeyi ile ilişkili olduğu ve kültürden kültüre göre değiştiği bulunmuştur. Cinsiyete göre farklı sonuçların olduğu görülmektedir. Aşağıdaki araştırmada ise benlik saygısının utangaçlık, yalnızlık ve akademik başarı ile ilişkisi ortaya konmuştur.

Yüksel (2002) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin utangaçlıklarının benlik saygısı ve yalnızlıkla ilişkisi incelenmiştir. Betimsel bir çalışma olan bu araştırma Gazi Üniversitesinin Gazi Eğitim Fakültesinde okuyan 202 öğrenciyi kapsamaktadır. Veriler, Utangaçlık Ölçeği, UCLA Yalnızlık Ölçeği, Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri ve Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiştir. Öğrencilerin utangaçlıklarını açıklamada çoklu regrasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma bulguları, özsaygı, algılanan akademik başarı durumu ve annenin eğitim düzeyinin; utangaçlığın önemli yordayıcıları olduğunu göstermiştir.

Ergenlik döneminde benlik saygısının yükseltilebileceği deneysel çalışmalar ile incelenmiştir. Aksaray (2003) ergenlerde benlik saygısı geliştirmede beceri eğitimi ile aktivite merkezli programların etkisini incelemiştir. Öğrencilerin benlik saygıları Coopersmith (1967) tarafından geliştirilen ve Onur (1981) tarafından Türkçe'ye çevrilen Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri ile ölçülmüştür. Elde edilen bulgular beceri ve aktivite programlarına katılan öğrencilerin genel, sosyal, aile, okul, ve toplam benlik saygısı puanlarının yükseldiğini göstermektedir. Her iki programa katılan öğrencilerin toplam ve alt ölçek benlik saygısı puanları arasında bir fark bulunmamıştır.

Sosyo-ekonomik düzeye göre benlik saygısı düzeyinin değiştiği görülmektedir. Bunu belirleyen bir araştırmada, lise öğrencilerinin özsaygı düzeylerini etkileyen etmenleri araştıran Güngör (1989) Ankara il merkezindeki farklı sosyo-ekonomik düzeylerden seçilen 1000 öğrenciye kendisinin geliştirdiği Özsaygı ölçeği uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda kız ve erkek öğrenciler ile lise bir ve lise son sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeyleri arasında önemli bir fark bulunmamış, ilk ve son çocukların özsaygılarının ortanca çocuklara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kendilerini akademik yönden başarılı olarak algılayanların, özsaygıları başarısız olarak algılayanlardan yüksek bulunmuştur. Ailenin gelir, öğrenim ve sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe öğrencilerin özsaygı düzeylerinin de yükseldiği görülmüştür. Anne babalarını demokratik olarak algılayan öğrencilerin özsaygı düzeyleri otoriter olarak algılayanlardan yüksek bulunmuştur.

Yukarıdaki çalışmayla benzer bulgular elde eden Gökçakan ve Arkadaşları (2001) ergenlerde öz imajı yordayıcı bazı sosyo demografik değişkenleri incelemiştir. Bu araştırmanın amacı, cinsiyet, kardeş sayısı, oturulan yerleşim birimi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, anne ve babanın eğitim düzeyi, algılanan ebeveyn tutumları gibi bazı değişkenlerin ergende, öz imajın niteliğini yordayıp yordamadıklarını incelemektir. Trabzon'daki çeşitli liselerde okumakta olup, üniversiteye hazırlık eğitimi veren bir özel dershaneye devam eden 250 kız 250 erkek olmak üzere toplam 500 lise öğrencisi araştırma grubunu oluşturmuştur. Araştırma grubuna Offer Benlik İmgesi Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Bulgular incelenen değişkenlerden bazılarının ergenin öz imajının bir çok boyutunu anlamlı olarak yordayabildiğini göstermiştir. Ölçekten elde edilen tüm puanlar dikkate alındığında; cinsiyet, kardeş sayısı, ailenin yerleşim birimi, ailenin sosyo-ekonomik durumu, annenin eğitim düzeyi değişkenlerinin ergende öz imajı

yordamadıkları; algılanan ebeveyn tutumlarının ergende öz imajı yordadığı, ancak ebeveyn tutumlarının demokratik veya otoriter olarak algılanmasının herhangi bir fark oluşturmadığı görülmüştür. Araştırmada ilginç olan bir bulgu ergenin öz imajını annenin eğitim düzeyinden çok babanın eğitim düzeyinin yordadığı ve babanın eğitim düzeyi artıkça ergenin öz imajının olumlu yönde değiştiği bulgusudur.

Uyanık (2000) farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki lise öğrencilerinin benlik saygıları ile ruhsal durumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı çalışmada 482 lise öğrencisine Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Kendini Değerlendirme Ölçeğini uygulamıştır. Benlik saygısı ve kendini değerlendirme ölçeği arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Lise öğrencilerinin benlik saygısı düzeyinin çoğunlukla yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde benlik saygısı ile ilgili yapılmış betimsel çalışmalarda; benlik saygısının, arkadaşlık kurmakta güçlük çekme, anne-baba tutumlarına ve sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşma gösterdiği bulunmuştur. Bunun yanı sıra benlik saygının akademik başarı, atılganlık, yalnızlık ve atılganlık düzeyi ile ilişkili olduğu ve kültürden kültüre göre değiştiği bulunmuştur. Cinsiyete göre farklı sonuçların olduğu görülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; sırasıyla araştırmanın modeli, araştırmanın evreni ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanması ve çözümlenmesi konusunda açıklamalara yer verilmektedir.

3.1.Araştırma Modeli

Bu araştırma mevcut durumu incelemeyi amaçlayan betimsel bir araştırmadır. Betimsel araştırmalar olanı olduğu biçimde saptamaya yöneliktir. Bu araştırmada lise öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri konusundaki görüşleri ile arkadaşlık ilişkilerinin bazı özelliklerine göre benlik saygısını incelemeyi amaçlamaktadır.

3.2.Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2005–2006 eğitim-öğretim yılında, Adana ili Seyhan ilçesinde bulunan ortaöğretim kurumlarında genel lisenin Lise 3. sınıfına devam eden öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini belirlemek için, Seyhan ilçesindeki 23 genel lise arasından tesadüfi örneklem yöntemi kullanılarak, 6 lise seçilmiştir. Seçilen bu okullardan ‘küme’ ve ‘oranlı’ örneklem yöntemiyle, lise 3.sınıfa devam eden toplam öğrencilerden cinsiyete göre %20’si alınmıştır.

Bu araştırmada 11.sınıflarla çalışılmasının nedeni, bu dönemdeki öğrencilerin ergenliğin ilk yıllarındaki öğrencilere göre kimlik gelişiminde önemli bir yeri olan arkadaşlık ilişkileri açısından daha çok yaşantı ve deneyime sahip olmalarıdır.

Aşağıdaki Tablo 1’de araştırmaya katılan okullardan cinsiyete göre örnekleme alınan öğrenci sayıları verilmiştir.

Tablo 1 Örnekleme Alınan Okullardaki 11. Sınıfa Devam Eden Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Okul Adı	11.sınıfa devam eden Öğrenci Sayısı		Örnekleme alınan Öğrenci Sayısı			
	Erkek	Kız	Erkek f	Kız %	Erkek f	Kız %
Abdül Kadir Paksoy Lisesi	357	345	71	20	69	20
Borsa Lisesi	361	355	72	20	71	20
Çağrı Bey Lisesi	153	196	31	20	39	20
Turgut Özal Lisesi	357	271	51	20	54	20
Ahmet Kurttepelı Lisesi	130	143	26	20	28	20
Büyük Selçuklu Lisesi	52	52	10	20	10	20
Toplam	1049	1362	261		271	

Tabloda görüldüğü gibi Abdül Kadir Paksoy Lisesi'nden 71 erkek, 69 kız, Borsa Lisesi'nden 72 erkek, 71 kız; Çağrı Bey Lisesi'nden 31 erkek, 39 kız, Turgut Özal Lisesi'nden 51 erkek, 54 kız; Ahmet Kurttepelı Lisesi'nden 26 erkek, 28 kız ve Büyük Selçuklu Lisesi'nden 10 erkek, 10 kız öğrenci örnekleme alınmıştır. Toplamda ise 532 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin arkadaş ilişkileriyle ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla “Arkadaş İlişkileri Anketi”, öğrencilerin benlik saygısını ölçmek için, Coopersmith (1967) tarafından geliştirilen ve Özoğul (1988) tarafından Türkçe'ye uyarlanan “Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri” kullanılmıştır. Bu veri toplama araçlarıyla ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda yer almaktadır.

3.3.1. Arkadaş İlişkileri Anketi

Araştırmada öğrencilerin arkadaşlık özelliklerini belirlemek amacıyla Çok (1993) tarafından geliştirilen “Arkadaş İlişkileri Anketi”nin lise 3. sınıf öğrencilerine uyarlanmış hali kullanılmıştır.

Çok'un (1993) geliştirdiği anket 12 sorudan oluşmaktadır. Bu ankete bazı maddeler eklenmiş, bazı maddeler çıkarılmış, bazı maddeler de yeniden düzenlenmiştir. Anketteki 11 madde orijinali ile aynıyken, bu sorulardan bazılarının yanıt seçenekleri lise öğrencilerine göre değiştirilmiştir. Eklenen maddeler: 7, 7a,7b,9,10,11,12 ve 17'dir. Anketin biçim ve içerik yönünden incelenmesi için Çukurova Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü PDR anabilim dalında görevli öğretim elemanları ve doktora öğrencilerinden oluşan 15 kişilik uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşünden sonra bazı maddelerdeki sözcükler, örneğin, ikinci maddede parantez içindeki “dostunuz” kelimesi, çıkarılmıştır. Altıncı ve sekizinci maddedeki yanıt seçenekleri tanışılan yer olarak değiştirilmiştir. Yedinci madde de “Duygusal ilişki içinde olduğunuz (çıkıldığınız) kız-erkek arkadaşınız var mı?” sorusu, Şu anda karşı cinsten biriyle romantik bir ilişkiniz var mı?” şeklinde değiştirilmiştir. Dokuzuncu sorudaki yanıt seçenekleri “evet” ve “hayır” yerine aşağıdaki gibi düzenlenmiştir :

- ( ) Birlikte gideceğimiz yerlere karar verme
- ( ) Karşı cinsle arkadaşlık etmeye müdahale etme
- ( ) Kız-Erkek arkadaşlık ilişkisi konusunda farklı düşüncelere sahip olma
- ( ) Farklı giyim tarzlarına sahip olma
- ( ) Farklı dünya görüşüne sahip olma
- ( ) Arkadaşlık yapılan kişilerle ilgili farklı düşüncelere sahip olma
- ( ) Diğer.....

Bu yanıt seçeneklerinin 1'den 6'ya kadar derecelendirilmesi şeklinde bir düzenleme yapılmış, 11. maddede seçenekler çoğaltılarak, 1'den 12'ye kadar önem sırasına konulması istenmiştir.

Ayrıca anketteki soruların öğrenciler tarafından kolayca anlaşılıp anlaşılmadığını belirlemek için 2005–2006 eğitim-öğretim yılında Seyhan İlçe'sinde bulunan Ramazan Atıl Lisesi'ne devam eden 70 kız, 55 erkek toplam 125 öğrenci ile pilot uygulama yapılmıştır. Bu uygulama sonucunda öğrencilerin soruları anlaması ve yanıtlaması açısından bir sorun olmadığı anlaşılmıştır. Uzman görüşü ve pilot uygulama sonuçları ile araştırmacı ve akademik danışmanın önerileri doğrultusunda ankete son şekli verilmiştir.

Sonuç olarak ankette 17 soru ve bu sorulardan biri için 2 alt soru olmak üzere toplam 19 soru yer almaktadır (Bakınız Ek 3). Anket, arkadaş sayısı, yakın arkadaş sayısı, arkadaşlık süresi, karşı cinsten arkadaş, arkadaşın cinsiyeti, arkadaşla tanışılan yer, romantik ilişkinin olup olmamasına göre memnuniyet derecesi, arkadaşlarla yaşanan anlaşmazlık, yakın arkadaşlıkta memnuniyet derecesi, arkadaşlarda tercih edilen özellikler, yakın arkadaşlıkta tercih edilen özellikler konusunda arkadaşların saygı derecesi, arkadaş ilişkilerine ailenin müdahalesi, ailenin müdahale etme sıklığı, en çok müdahale eden aile bireyi, ailenin arkadaşlık ilişkilerinde hangi alanlara en çok müdahale ettiği, ailenin müdahalesini onaylamaya yönelik sorulardan oluşmaktadır.

3.3.2.Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri

Araştırmada öğrencilerin benlik saygılarını ölçmek amacıyla Coopersmith (1967) tarafından geliştirilen ve Özoğul (1988) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri kullanılmıştır. Ölçek toplam 58 maddeden oluşmakta ve yaklaşık 10-15 dakikada yanıtlanabilmektedir. Ölçekten beş alt ölçeğe ilişkin puanlar ile benlik saygısına ilişkin toplam puan elde edilmektedir. Alt ölçeklerin içerdiği madde sayıları aşağıda yer almaktadır.

- 1.Genel benlik saygısı (26 madde),
- 2.Sosyal benlik saygısı(8 madde),
- 3.Aile ve eve ilişkin benlik saygısı(8 madde)
- 4.Okul-akademik benlik saygısı (8 madde)
- 5.Yalan (8 madde). Bu alt ölçekte yer alan maddeler, benlik saygısını değil, kişilerin savunucu tutumlarını ölçmek için konulmuştur ve toplam puana dâhil edilmemektedir. Bu nedenle alt ölçek olarak analizlere de dâhil edilmemektedir.

Ölçek maddeleri evet-hayır türünde yanıtlanmaktadır. Öğrencilerden her bir maddeyi okuduktan sonra, o ifade kendilerine uygun geliyorsa evet, uygun gelmiyorsa hayır sütununa X işareti koymaları istenmektedir. Ölçekteki yalan alt ölçeğine ait 8 madde atıldığında geriye kalan 50 maddeden maksimum alınabilecek benlik saygısı puanı 50'dir. Ölçeğin ayrıca 25 maddelik kısa formu da vardır. Araştırmada ölçeğin uzun formu kullanılmıştır. Alt ölçeklerle ilgili bilgiler ve bazı örnek maddeler aşağıda açıklanmıştır.

Genel Benlik Saygısı: Benlik değeri hakkında bireyin genel duygularıdır, kendisi hakkında çocukluktaki değerlendirmelere dayanır. Bu alt ölçek 26 maddeden oluşmaktadır. Genel benlik saygısı ile ilgili bazı örnek maddeler şunlardır:

Fazla zorlanmadan karar verebilirim.
Hayatımdaki her şey karmakarışık.
Kendimden oldukça eminim.

Sosyal Benlik Saygısı: Kişinin arkadaş grubu içinde kendini değerlendirmesidir. Arkadaşları ondan hoşlanıyor mu, fikirlerini kabul ediyor veya değer veriyorlar mı, rahat mı, sosyal ihtiyaçları karşılanıyor mu? gibi soruların yanıtlarına yönelik maddeler bulunmaktadır. Sosyal benlik saygısı alt ölçeği sekiz maddeden oluşmaktadır. Sosyal benlik saygısı ile ilgili bazı örnek maddeler şunlardır:

Benimle birlikte olmak zevkli ve eğlencelidir.
Başkaları tarafından kolayca sevilirim.
Arkadaşlarım sık sık benimle uğraşırlar.

Aile ve Eve İlişkin Benlik Saygısı: Ev ve aile ile ilgili benlik saygısı, çocuğun bir aile üyesi olarak kendisi hakkındaki duygu ve düşüncelerinden oluşmaktadır. Ailesinde kendisine değer verildiğini hisseden, anne, baba ve kardeşleri tarafından sevildiğinden emin olan çocuk bu alanda olumlu benlik saygısına sahip olacaktır. Sekiz maddeden oluşan ev ve aile ile ilgili benlik saygısı alt ölçeğinden bazı örnek maddeler şunlardır:

Ailemin benden beklentisi çok fazla.
Anne ve babam beni anlayabiliyor.
Evde hiç kimse bana fazla ilgi göstermiyor.

Okul-Akademik Benlik Saygısı: Akademik alan, çocuğun kendisini bir öğrenci olarak değerlendirmesidir. Akademik başarı olarak kendi koyduğu standartlara ulaşan çocuğun akademik benlik saygısı olumludur. Bu standartlar aile, arkadaşlar ve öğretmenler tarafından şekillendirilir. Sekiz maddeden oluşan okul akademik benlik saygısı ile ilgili bazı örnek maddeler şunlardır:

Okuldayken sık sık canım sıkılır.

Okulda başarımla gurur duymaktayım

Öğretmenlerim bana yeterince başarılı olmadığımı hissettirir.

3.4. Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin Araştırma Kapsamında Yapılan Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin bu araştırma kapsamındaki geçerlik ve güvenirlik çalışması için Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği 2005–2006 öğretim yılında Seyhan İlçe'sinde genel liseye devam eden 70 kız 55 erkek toplam 125 öğrenciye uygulanmıştır.

3.4.1. Geçerlik Çalışması

Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin geçerliğini belirlemek amacıyla benzer ölçekler geçerliği yapılmıştır. Benzer ölçek olarak da Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. İki ölçek arasındaki korelasyon Pearson Korelasyon Tekniği kullanılarak hesaplanmış, iki ölçek arasında pozitif yönde, anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = .71$, $P < .001$, $N = 125$).

Güçray da (1989), ölçeğin geçerlik çalışması için Piers Haris Öz kavram Ölçeği ile Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'ni 9,10 ve 11 yaşlarındaki 23 erkek ve 25 kız öğrenciye uygulamış ve .72 değerinde bir korelasyon elde etmiştir. Aynı zamanda, Aksaray da (2003) geçerlik çalışması için Piers Haris Öz kavram Ölçeği ile Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'ni 156 yedinci sınıf öğrencisine uygulamış, .80 değerinde bir korelasyon elde etmiştir.

3.4.2. Güvenirlik Çalışması

Ölçeğin güvenirliliğini saptamak amacıyla 70 erkek, 55 kız toplam 125 öğrenciden elde edilen veriler üzerinde test-tekrar test güvenirliliği hesaplanmıştır. Bunun için bir ay arayla Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri aynı gruba iki defa uygulanmıştır. Verilerin analizinde Pearson Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin alt ölçeklerine ve toplam puana ilişkin korelasyon katsayıları aşağıdaki gibidir: Genel Benlik $r = .79$, $P < .001$, Sosyal Benlik $r = .60$, $P < .001$, Ailesel Benlik $r = .85$, P

<.001, Okul ile ilgili Benlik $r=.66$, $P<.001$, Yalan $r=.66$, $P <.001$, Toplamda ise $r=.82$, $P<.001$.

Bu sonuçlara göre Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin alt ölçeklerinden Genel Benlik, Ailesel Benlik ve Toplam için iki uygulamadan elde edilen puanlar arasında yüksek düzeyde anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Öte yandan Sosyal Benlik, Okulla ilgili Benlik ve Yalan alt ölçeklerinde ise diğer alt ölçeklere göre daha düşük, orta düzeyde, ancak yine pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Bu bulgular alt ölçeklerin ve toplam ölçeğin aynı özellikleri tutarlı bir biçimde ölçtüğünü ve güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Ölçeğin güvenirlik çalışmasını yapan Özoğul da (1988) ilkokul 4. ve 5.sınıflardan oluşan toplam 120 öğrenciye uygulamış ve ölçeğin toplam benlik saygısı güvenirlik katsayısının .77 olarak bulmuştur. Lise öğrencileri üzerinde güvenirlik çalışması yapan Pişkin (1997) ise Kuder Richardson-20 sonuçlarına göre toplam puanda kızlar için .82 erkekler için ise .81 değerlerini bulmuştur.

3.5.Verilerin Toplanması

Araştırmayı yürütebilmek için araştırmanın evrenini oluşturan okullardan Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü aracılığıyla Adana Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Araştırmanın evrenini oluşturan Seyhan ilçesi'nde kaç genel lise olduğu ve bu liselerin öğrenci mevcutları hakkında bilgi toplanmıştır. Ayrıca araştırmacı okul müdürleri ve psikolojik danışmanlar ile yüz yüze görüşerek hem gerekli izinleri almış, hem de öğrenci mevcutları hakkında bilgi toplanmıştır.

Uygulamaya başlamadan önce yapılan görüşmelerde okul yöneticisi ve psikolojik danışmanlarına çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Okul yöneticileri veya psikolojik danışmanlar ile birlikte uygulama açısından her okul için uygun olan tarih ve saat belirlenmiştir. Uygulamalara başlamadan önce araştırmacı her sınıfa araştırmanın amacı ve veri toplama araçları hakkında bilgi vermiştir. Uygulama sırasında araştırmacı sınıfta hazır bulunmuştur.

Araştırmanın verileri 2005-2006 eğitim öğretim yılının Mart ve Nisan aylarında toplanmıştır. Uygulama yapılacak sınıfların belirlenmesinde ise okul müdür yardımcıları

ve psikolojik danışmanlar tarafından belirlenen elverişli sınıflar seçilerek ölçme araçları sınıf ortamında uygulanmıştır. Ölçme araçları oranlı örneklem yöntemine göre belirlenen öğrenci sayısından daha fazla öğrenciye uygulanmıştır. Boş bırakılan, yanlış doldurulan ölçeklerin çıkarılması durumunda ortaya çıkabilecek azalmayı gidermek amacıyla böyle bir önlem alınmıştır. Ancak bu durumdaki ölçeklere çok rastlanmamış, az sayıda eksik ya da yanlış dolduranların olduğu görülmüştür. Bu ölçekler araştırma kapsamına alınmamıştır.

Arkadaşlık İlişkileri Anketi'ni ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'ni öğrenciler yaklaşık 10-15 dakikada ve tek oturumda yanıtlamışlardır.

3.6.Verilerin Analizi

Arkadaşlık ilişkileri anketi sınıflama türünde verileri kapsamaktadır. Bu nedenle bu anketten elde edilen verilerin analizinde frekans, yüzde ve kaykare analizi kullanılmıştır. Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'den elde edilen verilerin analizinde ise bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Verilerin istatistiksel analizinde, SPSS 11.5 paket programından yararlanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde önce arkadaşlık ilişkileri anketinden elde edilen bulgulara, daha sonra ailenin arkadaşlık ilişkilerine müdahalesine ilişkin bulgulara ve son olarak da, benlik saygısı boyutunda elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

4.1.Arkadaşlık İlişkileri Konusunda Elde Edilen Bulgular

4.1.1.Arkadaş Sayısı

Öğrencilerin arkadaş sayılarına ilişkin bilgiler Tablo 2’de yer almaktadır. Buna göre öğrencilerin çoğunluğunun 10’dan fazla arkadaşı olduğu; 8-10 arasında arkadaşı olduğunu belirtenlerin yüzdeliklerinin de diğer gruplardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Hiç yok diyen ve bir tane arkadaşı olduğunu belirtenlerin sayısı oldukça az iken, 2-4 ile 5-7 arası arkadaş sayısı belirtenlerin oranı % 10’nun altındadır.

Tablo 2 Öğrencilerin Arkadaş Sayılarına İlişkin Bulgular

Arkadaş Sayısı	f	%
Hiç Yok	3	0.6
1	4	0.8
2-4	36	6.8
5-7	43	8.1
8-10	127	23.9
10’dan fazla	319	60
Toplam	532	100

Arkadaş sayısının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla kay kare testi yapılmıştır. Buna ilişkin bulgular Tablo 3 de yer almaktadır. Öğrencilerin arkadaş sayılarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır ($\chi^2=17.448$, $Sd=5$, $P < 0.05$). Buna göre ”10’dan fazla” seçeneğinde erkeklerin yüzdelikleri kızlara göre daha yüksek iken, 1 seçeneği hariç diğer gruplarda kızların yüzdeliklerinin daha fazla olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 3 Öğrencilerin Cinsiyete Göre Arkadaş Sayısına İlişkin Bulgular

	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Hiç Yok	2	4	1	2	3	6
1	2	4	2	4	4	8
2-4	27	5.1	9	1.7	36	6.8
5-7	28	5.3	15	2.8	43	8.1
8-10	69	13	58	10.9	127	23.9
10'dan fazla	143	26.9	176	33.1	319	60
Toplam	271	50.9	261	49.1	532	100

$$X^2=17.448 \quad Sd=5 \quad P<0.05$$

4.1.2. Yakın Arkadaş Sayısı

Öğrencilerin yakın arkadaş sayılarına ilişkin bulgular Tablo 4 de yer almaktadır. Bu bulgulara göre yakın arkadaş sayısı ile ilgili en yüksek yüzdeliğin 2-4 grubuna ait olduğu bunu sırasıyla, 5-7, 8-10, 1, 10'dan fazla ve "hiç yok" gruplarının izlediği görülmektedir.

Tablo 4 Öğrencilerin Arkadaş Sayılarına İlişkin Bulgular

Yakın Arkadaş Sayısı	f	%
Hiç Yok	18	3.4
1	42	7.9
2-4	218	41
5-7	111	20.9
8-10	104	19.5
10'dan fazla	39	7.3
Toplam	532	100

Yakın arkadaş sayısının cinsiyete göre farklı olup olmadığını görmek amacıyla kay kare testi yapılmıştır. Buna ilişkin bulgular Tablo 5 de yer almaktadır. Buna göre kız ve erkek öğrenciler arasında yakın arkadaş sayısı açısından anlamlı bir fark olduğu ($X^2=49$, $Sd=5$, $P<0.05$) görülmüştür. Kızlar 2-4, 1, Hiç Yok ve 5-7 arası arkadaş gruplarında daha fazla yüzdeliklere sahipken; 8-10 ile 10'dan fazla yakın arkadaş sayısı belirten erkek öğrencilerin sayısının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 5 Öğrencilerin Cinsiyete Göre Yakın Arkadaş Sayısına İlişkin Bulgular

	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Hiç Yok	13	2.4	5	0.9	18	3.4
1	31	5.8	11	2.1	42	7.9
2-4	129	24.2	89	16.7	218	41
5-7	58	10.9	53	10	111	20.9
8-10	32	6	72	13.5	104	19.5
10'dan fazla	8	1.5	31	5.8	39	7.3
Toplam	271	50.9	261	49.1	532	100

$\chi^2=49$ Sd=5 P<0.05

4.1.3. Arkadaşlık Süresi

Öğrencilere arkadaşlarının büyük bir bölümüyle genellikle ne kadar süreden beri arkadaş oldukları sorularak, arkadaşlık süresi konusunda genel bir bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin arkadaşlık sürelerine ilişkin bulgular Tablo 6 da yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi; öğrencilerin arkadaşlık sürelerine ilişkin en fazla yüzdeliğin 2-5 yıl grubuna ait olduğu, bunu sırasıyla 1-2 yıl, 5 yıldan fazla ve bir yıldan az grubunun izlediği görülmektedir.

Tablo 6 Arkadaşlık Süresine İlişkin Bulgular

Süre	f	%
1 Yıldan az	28	5.3
1-2 yıl	131	24.6
2-5 yıl	266	50
5 yıldan fazla	107	20
Diğer	0	0
Toplam	532	100

4.1.4. Karşı Cinsten Arkadaş

Öğrencilerin karşı cinsten arkadaşlarının olup olmadığı, evet ya da hayır biçiminde yanıtlanacak bir soru ve arkadaşlarının cinsiyeti konusunda hangisinin geçerli olduğunu inceleyen (Çoğu kendi cinsindedir- çoğu karşı cinstendir- her iki cinsten de hemen hemen eşit sayıda arkadaşım var) başka bir soruyla anlaşılmaya çalışılmıştır. Yani bu konuda daha geçerli bilgiler toplamak amacıyla aynı bilgiye farklı iki soru ile ulaşılmaya çalışılmıştır. Karşı cinsten arkadaşın olup olmamasına ilişkin bulgular Tablo 7

de yer almaktadır. Görüldüğü gibi öğrencilerin büyük bir bölümünün karşı cinsten arkadaşı vardır. Sadece %11.7'lik bir bölümün karşı cinsten arkadaşının olmadığı görülmüştür.

Tablo 7 Öğrencilerin Karşı Cinsten Arkadaşlarının Olup Olmamasına İlişkin Bulgular

Karşı Cinsten Arkadaş	f	%
Var	470	88.3
Yok	62	11.7
Toplam	532	100

Arkadaşınızın cinsiyeti konusunda aşağıdakilerden hangisi geçerlidir? sorusuna verilen yanıtların dağılımı Tablo 8 de yer almaktadır. Buna göre her iki cinsten de eşit sayıda arkadaşı olduğunu belirten öğrenciler ilk sırada yer almakta, bunu %41 ile çoğu kendi cinsimden seçeneği izlemektedir. Çoğu karşı cinsimden diyen öğrencilerin sayısı ise oldukça azdır.

Tablo 8 Arkadaşın Cinsiyeti Konusundaki Yanıtlara İlişkin Bulgular

Arkadaşın Cinsiyeti	f	%
Çoğu kendi cinsimden	219	41
Çoğu karşı cinstendir	17	3.2
Her İki cinsten de hemen hemen eşit sayıda var	296	55.6
Toplam	532	100

Karşı cinsten arkadaşın olup olmamasının cinsiyete göre farklı olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan kay kare testinin sonuçları Tablo 9 da yer almaktadır. Kay kare analizi sonuçlarına göre kız ve erkek öğrenciler arasında karşı cinsten arkadaşın olup olmamasına göre anlamlı bir farklılık yoktur ($X^2=1.534$, $Sd=1$, $P>0.05$).

Tablo 9 Cinsiyete Göre Karşı Cinsten Arkadaşın Olup Olmamasına İlişkin Kay Kare Testi Sonuçları

Karşı Cinsten Arkadaş	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Var	244	45.9	226	42.5	470	88.3
Yok	27	5.1	35	6.6	62	11.7
Toplam	271	50.9	261	49.1	532	100

$X^2=1.534$ $Sd=1$ $P>0.05$

4.1.5. Arkadaşlarla Nerede Tanışıldığı

Öğrencilerin kendi cinsinden arkadaşlarıyla nerede tanıştığını gösteren bulgular Tablo 10 da yer almaktadır. Öğrencilerin büyük bir bölümü (% 94.4) kendi cinsinden arkadaşlarıyla okulda-dershanede tanıştıklarını belirtmişlerdir. Bunu sırasıyla mahalle (% 64.3) ve arkadaş aracılığıyla (% 53.4), ailelerin tanışıklığı aracılığıyla (%30.6), bir faaliyet esnasında (spor, müzik, resim, kurs) (%34.8), İnternet aracılığıyla (%15) seçenekleri izlemektedir. Diğer kategorisinde ise toplam 3 kişi (1 kişi yurtta, 2 kişi de iş de) farklı seçenekler üzerinde durmuştur.

Tablo 10 Öğrencilerin Kendi Cinsinden Arkadaşı ile Nerede Tanıştıklarına İlişkin Bulgular

Yer	f	%
Okulda-dershanede	502	94.4
Mahallede	342	64.3
Arkadaş aracılığıyla	284	53.4
Ailelerin tanışıklığı ile	163	30.6
Bir faaliyet esnasında	185	34.8
İnternet aracılığıyla	80	15
Diğer	3	0.6

Öğrencilerin karşı cins ile nerede tanıştıklarına ilişkin bulgular Tablo 11 de yer almaktadır. Öğrencilerin büyük bir bölümü (% 85.7) karşı cinsten arkadaşlarıyla okulda-dershanede tanıştıklarını belirtmişlerdir. Bunu sırasıyla arkadaş aracılığıyla (% 53.8), mahallede (%41), ailelerin tanışıklığı aracılığıyla (%27.1), bir faaliyet esnasında (spor, müzik, resim, kurs) (%24.2) ve İnternet aracılıyla (% 18.2) seçenekleri takip etmekte, diğer seçeneğinde ise 4 kişi (1 kişi gezide, 3 kişide cafe de) yer almaktadır.

Tablo 11 Öğrencilerin Karşı Cins ile Nerede Tanıştıklarına İlişkin Bulgular

Yer	f	%
Okulda-Dershanede	456	85.7
Mahallede	218	41
Arkadaş aracılıyla	286	53.8
Ailelerin tanışıklığı ile	144	27.1
Bir faaliyet esnasında	129	24.2
İnternet aracılıyla	97	18.2
Diğer	4	0.8

4.1.6.Karşı Cins İle Romantik İlişki

Öğrencilerin karşı cins ile romantik bir ilişkilerinin olup olmadığını ve bunun cinsiyete göre değişip değişmediğini ortaya çıkarmak için sorulan sorulara yönelik elde edilen bulgular Tablo 12 ve Tablo 13 de yer almaktadır.

Tablo 12 de görüldüğü gibi karşı cinsten romantik bir ilişkisinin olmadığını belirten (%64.1) öğrencilerin oranı, böyle bir arkadaşlığı olduğunu belirtenlerden daha yüksektir. Yani öğrencilerin kayda değer bir bölümü böyle bir ilişki yaşamadıklarını belirtmiştir.

Tablo12 Karşı Cinsten Romantik İlişkinin Olmasına İlişkin Bulgular

Karşı cinsten romantik ilişki	f	%
Var	191	35.9
Yok	341	64.1
Toplam	532	100

Öğrencilerin romantik bir arkadaşının olup olmamasının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini anlamak için yapılan kay kare analizi sonucunda böyle bir farkın olmadığı ($X^2=.003$, $Sd=1$, $P>0.05$) görülmüştür. Tabloda da görüldüğü gibi, karşı cinsten romantik bir arkadaşının olması ve olmaması konusunda kızlarda ve erkeklerde benzer bulgular elde edilmiştir.

Tablo13 Cinsiyete Göre Karşı Cinsten Biriyle İlişkinin Olmasına İlişkin Kay Kare Testi Sonuçları

Karşı Cinsten Romantik İlişki	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Var	97	18.2	94	17.2	191	35.9
Yok	174	32.7	167	31.4	341	64.1
Toplam	271	50.9	261	49.1	532	100

$X^2=.003$, $Sd=1$, $P>0.05$

4.1.7.Karşı Cinsten Romantik İlişkinin Olmamasına İlişkin Memnuniyet Derecesi

Öğrencilerinin karşı cinsten biriyle ilişkilerinin olmamasından ne derece memnun olduklarına ilişkin bulgular Tablo 14 de yer almaktadır. Ayrıca karşı cinsten biriyle

ilişkilerinin olmamasına ilişkin memnuniyet durumunun cinsiyete göre değişip değişmediği de kay kare analizi yapılarak incelenmiştir.

Tablo 14 de görüldüğü gibi romantik ilişkisi olmayanların bundan memnun olmaları açısından % 40.2 ile kararsız olanların birinci sırada yer aldığı, memnun ve çok memnunum diyenlerin yüzdeliğinin, memnun olmama kategorilerinden daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 14 Romantik Bir İlişkinin Olmamasına İlişkin Memnuniyet Durumuna Ait Bulgular

	Memnuniyet Derecesi	f	%
Romantik İlişkisi Olmayan	Çok memnunum	79	23.2
	Memnunum	79	23.2
	Ne memnunum, ne değilim	137	40.2
	Memnun değilim	24	7
	Hiç memnun değilim	22	6.5
	Toplam	341	100

Aşağıda romantik biriyle ilişkisinin olmamasına ilişkin memnuniyet durumu cinsiyete göre ilişkisini incelemek amacıyla yapılan kay kare analizi sonuçları Tablo 15 de verilmiştir.

Tablo 15 Cinsiyete Göre Karşı Cinsten Romantik Biriyle İlişkinin Olmamasında Memnuniyet Derecesine İlişkin Kay Kare Testi Sonuçları

Karşı Cinsten Romantik İlişkisi olmayan	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Çok memnunum	49	14.4	30	8.8	79	23.2
Memnunum	40	11.7	39	11.4	79	23.2
Ne memnunum Ne değilim	68	19.9	69	20.2	137	40.2
Memnun değilim	13	3.8	11	3.2	24	7
Hiç memnun değilim	4	1.2	18	5.3	22	6.5
Toplam	174	51	167	49	341	100

$X^2=13.527$ Sd=4 P> 0,05

Tablo 15 de görüldüğü gibi; karşı cinsten romantik bir ilişkisinin olmamasına “çok memnunum” yanıtını veren kızların yüzdeliğinin erkeklerden daha yüksek olduğu,

“memnunum”, “ne memnunum ne değilim” ve “memnun değilim” yanıtlarında ise kız ve erkekler arasında benzerlik olduğu dikkati çekmektedir. “Hiç memnun değilim” diyen erkeklerin yüzdeliği ise kızlardan yüksektir. Bu konuda cinsiyete göre bir farklılık olmadığı ($X^2=13.527$, $Sd=4$, $P>0.05$) ortaya çıkmıştır.

4.1.8. Karşı Cinsten Romantik İlişkinin Olmasına İlişkin Memnuniyet Derecesi

Öğrencilerin karşı cinsten biriyle romantik ilişkilerinin olmasından ne derece memnun oldukları Tablo 16 da, bu durumun cinsiyete göre değişip değişmediğini anlamak için yapılan kay kare analizi sonuçları Tablo 17 de yer almaktadır.

Tablo 16 da görüldüğü gibi; çok memnunum diyenler % 43.5 ile birinci sırada yer almakta, bu yanıtı “memnunum” diyenler ile “ne memnunum, ne değilim” yanıtını verenler izlemektedir. “Memnun değilim” ve “hiç memnun değilim” yanıtını verenlerin ise oldukça az sayıda olduğu görülmektedir.

Tablo 16 Karşı Cinsten Romantik Bir İlişkinin Olmasına İlişkin Memnuniyete Yönelik Bulgular

	Memnuniyet Derecesi	f	%
Romantik İlişkisi Olan	Çok memnunum	83	43.5
	Memnunum	74	38.7
	Ne memnunum, ne değilim	28	14.7
	Memnun değilim	4	2.1
	Hiç memnun değilim	2	1
	Toplam	191	100

Romantik bir ilişkinin olmasına ilişkin memnuniyet derecesinin cinsiyete göre farkını incelemek amacıyla yapılan kay kare analizi sonuçları Tablo 17 de yer almakta ve anlamlı bir farkın olmadığı ($X^2=4.795$, $Sd=4$, $P>0.05$) ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte çok memnunum diyen erkeklerin sayısının kızlardan daha fazla olduğu, memnunum diyen kızların sayısının ise erkeklerden daha yüksek olduğu, diğer kategorilerde ise benzer sonuçların olduğu söylenebilir.

Tablo 17 Cinsiyete Göre Karşı Cinsten Biriyle Romantik Bir İlişkinin Olmasından Memnuniyet Derecesine İlişkin Kay Kare Testi Sonuçları

Karşı Cinsten Romantik İlişkisi olan	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Çok memnunum	37	19.4	46	24.1	83	43.5
Memnunum	41	21.5	33	17.3	74	38.7
Ne memnunum Ne değilim	14	7.3	14	7.3	28	14.7
Memnun değilim	3	1.6	1	0.5	4	2.1
Hiç memnun değilim	2	1	0	0	2	2
Toplam	97	50.8	94	49.2	191	100

$$X^2=4.79 \quad Sd=4 \quad P>0.05$$

4.1.9. Öğrencilerin Arkadaşlarıyla Yaşadığı Anlaşmazlık

Araştırmaya katılan öğrencilerin arkadaşlarıyla yaşadıkları anlaşmazlık konularını 1'den 6'a kadar önem sırasına göre sıralamaları, ancak kendileri için geçerli olmayan maddeleri önem sırasına koymamaları istenmiştir. Ayrıca diğer seçeneği de 7. bir kategori olarak dahil edilmiştir.

Tablo 18 ve 19 da Öğrencilerin arkadaşlarıyla yaşadıkları anlaşmazlık konularına ilişkin frekans ve yüzdeler dağılımları önem sırasına göre verilmiştir.

Tablo 18 Arkadaşlarla Yaşanan Anlaşmazlık Konularına İlişkin Frekans (f) Dağılımı

Arkadaşlarla Yaşanan Anlaşmazlığın konusu	Önem Sırası								Top.
	0	1	2	3	4	5	6	7	
Birlikte gidilecek yerlere karar verme	78	125	71	46	56	86	70	0	454
Karşı cinsle arkadaşlık etmeye müdahale etme	82	54	72	73	87	92	71	1	450
Kız-Erkek arkadaşlığı konusunda farklı düşünceler de olma	79	60	94	118	94	62	24	1	453
Farklı giyim tarzlarına sahip olma	95	24	38	58	74	81	161	1	437
Farklı dünya görüşüne sahip olma	76	136	92	69	62	57	40	0	456
Arkadaşlık yapılan kişilerle ilgili farklı düşüncelere sahip olma	61	128	112	78	61	44	48	0	471
Diğer	526	2	0	1	0	1	0	2	6

Tablo 19 Arkadaşlarla Yaşanan Anlaşmazlık Konularına İlişkin Yüzdeler (%) Dağılımı

Arkadaşlarla Yaşanan Anlaşmazlığın konusu	Önem Sırası								Top.
	0	1	2	3	4	5	6	7	
Birlikte gidilecek yerlere karar verme	14.7	23.5	13.3	8.6	10.5	16.2	13.2	0	85.3
Karşı cinsle arkadaşlık etmeye müdahale etme	15.4	10.2	13.5	13.7	16.4	17.3	13.3	0.2	84.6
Kız-Erkek arkadaşlığı konusunda farklı düşünceler de olma	14.8	11.3	17.7	22.2	17.7	11.7	4.5	0.2	85.3
Farklı giyim tarzlarına sahip olma	17.9	4.5	7.1	10.9	13.9	15.2	30.3	0.2	82.1
Farklı dünya görüşüne sahip olma	14.3	25.6	17.3	13	11.7	10.7	7.5	0	85.8
Arkadaşlık yapılan kişilerle ilgili farklı düşüncelere sahip olma	11.5	24.1	21.1	14.7	11.5	8.3	9	0	88.7
Diğer	98.9	0.4	0	0.2	0	0.2	0	0.4	1.2

Tablo19 da görüldüğü gibi; **“farklı dünya görüşüne sahip olma”** öğrencilerin yaşadığı 1.öneme sahip anlaşmazlık konularında ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla **“arkadaşlık yapılan kişilerle ilgili farklı düşüncelere sahip olma”**, **“birlikte gidilecek yerlere karar verme”**, **“kız-erkek arkadaşlığı konusunda farklı düşünceler de olma”**, **“karşı cinsle arkadaşlık etmeye müdahale etme”** ,**“Farklı giyim tarzlarına sahip olma”** izlemektedir.

Öğrencilerin 2. önem sırasında gördüğü anlaşmazlık konuları en yüksek yüzdelerden başlayarak sırasıyla **“arkadaşlık yapılan kişilerle ilgili farklı düşüncelere sahip olma”**, **“kız-erkek arkadaşlığı konusunda farklı düşünceler de olma”**, **“farklı dünya görüşüne sahip olma”**, **“karşı cinsle arkadaşlık etmeye müdahale etme”**, **“birlikte gidilecek yerlere karar verme”**, **“farklı giyim tarzlarına sahip olma”** dir.

Öğrencilerin 3.öneme sahip olarak gördüğü anlaşmazlık konuları sırasıyla **“kız-Erkek arkadaşlığı konusunda farklı düşünceler de olma”**, **“Arkadaşlık yapılan kişilerle ilgili farklı düşüncelere sahip olma”**, **“karşı cinsle arkadaşlık etmeye müdahale etme”** ,**“farklı dünya görüşüne sahip olma”**, **“farklı giyim tarzlarına sahip olma”** ,**“birlikte gidilecek yerlere karar verme”** dir.

Öğrencilerin en az anlaşmazlık yaşadığı konular **“farklı giyim tarzlarına sahip olma”** ve **“karşı cinsle arkadaşlık etmeye müdahale etme”** dir.

4.1.10.Yakın Arkadaşlarla Olan İlişkilere Yönelik Memnuniyet

Öğrencilerin çoğunluğunun yakın arkadaşlarıyla olan ilişkilerinden çok memnun ve memnun oldukları görülmüştür. Ne memnunum, ne değilim yanıtını verenlerin yüzdeliği %12.2 iken, memnun değilim ve hiç memnun değilim yanıtını veren öğrencilerin oldukça az sayıda olduğu dikkati çekmektedir. Tablo 20 de öğrencilerin yakın arkadaşlarına yönelik memnuniyet derecesi yer almaktadır.

Öğrencilerin yakın arkadaşlarına yönelik memnuniyet derecesinin cinsiyete göre değişip değişmediğini öğrenmek amacıyla yapılan kay kare analizi sonucunda böyle bir farkın olmadığı ($X^2= 7.039$, $Sd=4$, $P>0.05$) görülmüştür. Bu analizin sonuçları Tablo 21 de yer almaktadır.

Tablo 20 Yakın Arkadaşlarla Olan İlişkilere Yönelik Memnuniyete İlişkin Bulgular

Memnuniyet Derecesi	f	%
Çok memnunum	257	48.5
Memnunum	196	36.8
Ne memnunum, ne değilim	65	12.2
Memnun değilim	4	0.8
Hiç memnun değilim	10	1.9
Toplam	532	100

Tablo 21 Cinsiyete göre Yakın Arkadaşlarla Olan İlişkilere Yönelik Memnuniyet Derecesini Gösteren Kay Kare Testi Sonuçları

Memnuniyet Derecesi	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Çok memnunum	128	24.1	129	24.2	257	48.3
Memnunum	99	18.6	97	18.2	196	36.8
Ne memnunum Ne değilim	39	7.3	26	4.9	65	12.2
Memnun değilim	3	0.6	1	0.2	4	0.8
Hiç memnun değilim	2	0.4	8	1.5	10	1.9
Toplam	271	50.9	261	49.1	532	100

$$X^2= 7.039 \quad Sd=4 \quad P>0.05$$

4.1.11.Yakın Arkadaşlarda Tercih Edilen Özellik

Öğrencilerin, ankette yakın arkadaşlarına yönelik tercih edilen özellikleri 1'den 12'e kadar önem sırasına göre sıralamaları kendileri için geçerli olmayan seçeneği sıralamaya koymamaları istenmiştir. Kendileri için geçerli olan seçeneğin olmamasına karşılık ise, diğer seçeneği ankete konulmuştur. 0 sütunu, öğrenciler tarafından önem sırasına konulmamış özellikleri temsil ettiğinden Tablo 22 ve 23 de toplam sütununa dahil edilmemiştir.

Öğrencilerin Yakın arkadaşlarında tercih ettikleri özelliklerin Frekans ve Yüzde dağılımları Tablo 22 ve 23 de gösterilmektedir.

Tablo 22 Yakın Arkadaşlarda Tercih Edilen Özelliklere İlişkin Frekans (f) Dağılımı

A.T	Önem Sırası													T
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	72	67	44	28	53	56	65	52	44	17	9	12	13	460
2	11	334	106	34	12	10	6	3	6	1	1	5	3	521
3	59	14	72	93	40	51	49	45	32	21	27	16	13	473
4	22	75	163	104	69	29	23	24	6	5	5	3	4	510
5	95	5	5	25	32	33	38	40	57	72	54	38	38	437
6	97	0	6	15	22	30	52	53	62	72	60	42	21	435
7	51	19	40	90	92	41	47	53	31	37	21	8	2	481
8	104	1	8	13	22	43	40	41	73	61	53	30	43	428
9	27	7	67	76	107	101	50	35	25	22	7	6	2	505
10	113	5	2	5	1	8	15	19	23	34	77	108	122	419
11	99	1	5	4	11	18	24	29	38	41	68	116	78	433
12	58	7	17	40	46	69	64	59	38	40	37	23	34	474
D	527	0	0	1	1	2	0	0	0	0	0	0	0	1

Tablo 23 Yakın Arkadaşlarda Tercih Edilen Özelliklere İlişkin Yüzde (%) Dağılımı

A.T	Önem Sırası													T
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	13.5	12.6	8.3	5.3	10	10.5	12.2	9.8	8.3	3.2	1.7	2.3	2.4	86.5
2	2.1	62.8	19.9	6.4	2.3	1.9	1.1	0.6	1.1	0.2	0.2	0.9	0.6	97.9
3	11.1	2.6	13.5	17.5	7.5	9.6	9.2	8.5	6	3.9	5.1	3	2.4	88.9
4	4.1	14.1	30.6	19.5	13	5.5	4.3	4.5	1.1	0.9	0.9	0.6	0.8	95.9
5	17.9	0.9	0.9	4.7	6	6.2	7.1	7.5	10.7	13.5	10.2	7.1	7.1	82.1
6	18.2	0	1.1	2.8	4.1	5.6	9.8	10	11.7	13.5	11.3	7.9	3.9	81.8
7	9.6	3.6	7.5	16.9	17.3	7.7	8.8	10	5.8	7	3.9	1.5	0.4	90.4
8	19.5	0.2	1.5	2.4	4.1	8.1	7.5	7.7	13.7	11.5	10	5.6	8.1	80.5
9	5.1	1.3	12.6	14.3	20.1	19	9.4	6.6	4.7	4.1	1.3	1.1	0.4	94.9
10	21.2	0.9	0.4	0.9	0.2	1.5	2.8	3.6	4.3	6.4	14.5	20.3	22.9	78.8
11	18.6	0.2	0.9	0.8	2.1	3.4	4.5	5.5	7.1	7.7	12.8	21.8	14.7	81.4
12	10.9	1.3	3.2	7.5	8.6	13	12	11.1	7.1	7.5	7	4.3	6.4	89.1
D	99.1	0	0	0.2	0.2	0.4	0	0	0	0	0	0	0.2	0.9

Tablo 22 ve 23 de görüldüğü gibi; öğrencilerin arkadaşlarında tercih ettiği özelliklerden 1. derecede öneme sahip olan ilk üç özellik **“sırdaş ve güvenilir olması”**, **“benim onayladığım kişilik özelliklerine sahip olması”** ve **“başarılı olması”** dır. Bunu “benimle aynı dünya görüşüne sahip olması”, “ailemin onayladığı kişilik özelliklerine uygun olması”, “sorunlarım yardımcı olması” ve “cömert olması” “sevdiğim markaları tercih etmesi “ve “cömert olması”, “okul kurallarına uyması- disipline gitmemiş olması” ve “güzel-yakışıklı olması” izlemektedir.

Öğrencilerin arkadaşlarında tercih ettiği özelliklerden 2. derecede öneme sahip olan ilk üç özellik **“benim onayladığım kişilik özelliklerine sahip olması”**, **“sırdaş ve güvenilir olması”** ve **“ailemin onayladığı kişilik özelliklerine uygun olması”**dır. Bunu sırasıyla “sorunlarım yardımcı olması”, “başarılı olması”, “benimle aynı dünya görüşüne sahip olması”, “cömert olması”, “okul kurallarına uyması- disipline gitmemiş olması”, “diğer arkadaşlarımın onayladığı kişilik özelliklerine sahip olması”, “güzel-yakışıklı olması”, “sevdiğim markaları tercih etmesi” izlemektedir.

Öğrencilerin arkadaşlarında tercih ettiği özelliklerde 3. derecede öneme sahip olan ilk üç özellik **“benim onayladığım kişilik özelliklerine sahip olması”**, **“ailemin onayladığı kişilik özelliklerine uygun olması”** ve **“benimle aynı dünya görüşüne sahip olması”**dır. Bunu sırasıyla “sorunlarım yardımcı olması”, “cömert olması”, “sırdaş ve güvenilir olması”, “başarılı olması”, “benden farklı kişilik özelliklerine sahip olması “, “diğer arkadaşlarımın onayladığı kişilik özelliklerine sahip olması”, “okul kurallarına uyması- disipline gitmemiş olması” “sevdiğim markaları tercih etmesi”, “güzel-yakışıklı olması” izlemektedir. 1 öğrencide “diğer” seçeneğinde “arabesk dinlemeli” şeklinde görüş belirtmiştir.

Öğrencilerin % 99.1 diğer seçeneğinde farklı bir özellikten söz etmemiştir. Aynı şekilde bazı öğrenciler 0 sütununda görüldüğü gibi sırayla “sevdiğim markaları tercih etmesi”, “okul kurallarına uyması- disipline gitmemiş olması”, “güzel-yakışıklı olması”, “diğer arkadaşlarımın onayladığı kişilik özelliklerine sahip olması”, “benden farklı kişilik özelliklerine sahip olması“, “başarılı olması”, “ailemin onayladığı kişilik özelliklerine uygun olması”, “cömert olması”, “benimle aynı dünya görüşüne sahip olması”, “sorunlarım yardımcı olması” “benim onayladığım kişilik özelliklerine sahip olması” ve “sırdaş ve güvenilir olması”nı önem sırasına koymamıştır.

4.1.12. Öğrencilerin Yakın Arkadaşlarının Arkadaşlık Konusundaki Görüşlerine Saygı Duymasına İlişkin Görüşleri

Yakın arkadaşlarının arkadaşlık ilişkileri konusunda kendilerine saygı duymasına ilişkin bulgular Tablo 24 de yer almaktadır. Öğrencilerin % 42.3'ü yakın arkadaşlarının kendilerine “her zaman”, % 30.3'ü “çoğunlukla”, % 42.3, “bazen” ve % 22, “nadiren” saygı duyduklarını belirtirken , “hiçbir zaman yanıtını verenlerin yüzdesi oldukça düşük düzeydedir.

Tablo 24 Öğrencilerin Yakın Arkadaşlarının Arkadaşlık İlişkileri Konusundaki Görüşlerine Saygı Duymasına İlişkin Bulgular

Yakın Arkadaşa İlişkin Saygı	f	%
Her Zaman	161	30.3
Çoğunlukla	225	42.3
Bazen	117	22
Nadiren	20	3.8
Hiçbir zaman	9	1.7
Toplam	532	100

Öğrencilerin arkadaşlarının arkadaşlık ilişkileri konusundaki görüşlerine saygı duymaya ilişkin görüşlerinin cinsiyete göre değişip değişmediğini öğrenmek amacıyla yapılan kay kare analizi sonucunda böyle bir farkın olmadığı ($X^2=6.44$, $Sd=4$, $P>0.05$) görülmüştür (Bakınız Tablo 24).

Tablo 25 Cinsiyete Göre Yakın Arkadaşlarının Arkadaşlık İlişkilerine Saygı Duymaya İlişkin Görüşlerini İnceleyen Kay Kare Testi Sonuçları

Yakın Arkadaşa İlişkin Algılanan Saygı	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Her zaman	86	16.2	75	14.1	161	30.3
Çoğunlukla	103	19.4	122	22.9	225	42.3
Bazen	63	11.8	54	10.2	117	22
Nadiren	12	2.3	8	1.5	20	3.8
Hiçbir zaman	7	1.3	2	0.4	9	1.7
Toplam	271	50.9	261	49.1	532	100

$X^2=6.44$ $Sd=4$ $P>0.05$

4.2.Aile Boyutu Konusunda Elde Edilen Bulgular

4.2.1. Ailenin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahalesi

Ailenin Arkadaşlık ilişkilerine müdahale edip etmediği ve ailenin müdahalesinin cinsiyete göre değişip değişmediğine yönelik bulgular Tablo 26 ve 27 de yer almaktadır. Buna göre öğrencilerin yarısından fazlası (%59.4) ailelerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale ettiğini %40.6'sı ise böyle bir müdahalenin olmadığı görüşündedir.

Tablo 26 Ailenin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahalesine İlişkin Bulgular

Ailenin Müdahalesi	f	%
Var	316	59.4
Yok	216	40.6
Toplam	532	100

Öğrencilerin ailelerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahalesi konusundaki görüşleri yapılan kay kare analizi sonucunda böyle bir farkın olmadığı ($X^2=1.31$, $Sd=1$, $P>0.05$) ortaya çıkmıştır. Ancak erkeklere göre kızların yüzdelerinin daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 27 Cinsiyete Göre Ailenin Arkadaş ilişkilerine Müdahale Etmesine İlişkin Bulgular

Ailenin Müdahalesi	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Var	167	31.4	149	28	316	59.4
Yok	104	19.5	112	21.1	216	40.6
Toplam	271	50.9	261	49.1	532	100

$X^2=1.31$ $Sd=1$ $P>0.05$

4.2.2.Ailenin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Etme Sıklığı

Ailenin öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etme sıklığına ilişkin bulgular Tablo 28 de yer almaktadır. Buna göre ailenin öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etme sıklığı açısından en yüksek oran % 43.7'i ile "bazen" seçeneğine aittir. Bunu sırasıyla "genellikle", "nadiren" ve "her zaman" seçenekleri izlemektedir.

Tablo 28 Ailenin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Etme Sıklığına İlişkin Bulgular

Müdahale Sıklığı	f	%
Her Zaman	40	12.7
Genellikle	84	26.6
Bazen	138	43.7
Nadiren	54	17.1
Toplam	316	100

Ailenin arkadaş ilişkilerine müdahale etme sıklığı cinsiyete göre incelendiğinde yapılan kay kare analizi sonucunda böyle bir farkın olmadığı ($X^2=2.9$, $Sd=4$, $P>0.05$) ortaya çıkmıştır. Tablo 29 da görüldüğü gibi “genellikle”, “her zaman” ve “nadiren” seçeneklerinde kızların yüzdelerinin erkeklerden daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 29 Cinsiyete Göre Ailenin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahalesine İlişkin Bulgular

Müdahale Sıklığı	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Her zaman	22	7	18	5.7	40	12.7
Genellikle	47	14.9	37	11.7	84	26.6
Bazen	67	21.2	71	22.5	138	43.7
Nadiren	31	9.8	23	7.3	54	17.1
Toplam	167	52.8	149	47.2	316	100

$X^2= 2.9$ $Sd=4$ $P>0.05$

4.2.3. Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Eden Kişiler

Öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerine en çok müdahale eden aile bireylerinin kim olduğu ve bunun cinsiyete göre incelenmesine ilişkin bulgular Tablo 30 ve Tablo 31 de yer almaktadır. Buna göre, arkadaşlık ilişkilerine en çok müdahale eden aile bireyinin anne olduğu, ve bunu sırasıyla baba, bütün aile ve kardeş-kardeşlerim seçeneğinin izlediği ortaya çıkmaktadır. Bu verilere dayanarak arkadaşlık ilişkilerine en çok müdahale eden aile bireyinin anne olduğunu söylenebilir.

Tablo 30 Arkadaşlık İlişkilerine En Çok Müdahale Eden Aile Bireyelerine İlişkin Bulgular

Müdahale Eden Kişi	f	%
Anne	165	52.2
Baba	74	23.4
Kardeş-Kardeşlerim	27	8.5
Bütün Aile	50	15.8
Toplam	316	100

Öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerine en çok müdahale eden aile bireyinin cinsiyete göre değişip değişmediğini anlamak amacıyla yapılan kay kare analizi sonucunda böyle bir farkın olduğu ($X^2=20.459$, $Sd=3$, $P<0.05$) görülmüştür. Tablo 31 deki değerler incelendiğinde kızlarda annenin ve kardeşlerin, erkeklerde ise baba ve tüm ailenin müdahalesi daha yüksektir.

Tablo 31 Cinsiyete Göre Öğrencilerin Arkadaşlık İlişkilerine En Çok Müdahale Eden Aile Bireyine İlişkin Kay Kare Testi Sonuçları

Müdahale Eden Kişi	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Anne	98	31	67	21.2	165	52.2
Baba	26	8.2	48	15.2	74	23.4
Kardeş-Kardeşlerim	21	6.6	6	1.9	27	8.5
Bütün Aile	22	7	28	8.9	50	15.8
Toplam	167	52.8	149	47.2	316	100

$X^2=20.459$ $Sd=3$ $P<0.05$

4.2.4. Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Edilen Alan

Öğrencilerin, ailesi tarafından arkadaşlık ilişkilerine müdahale edilen konu ya da alanlar ve bunların önem sırası tablo 32 ve 33 de yer almaktadır. Betimsel değerlerde yer alan Toplam sütunda 0 öneme sahip olan değerler toplama dahil edilmemiştir. Çünkü öğrenciler tarafından sıralamaya konulmamıştır. Sıralamaya konulan seçenekler toplamı ifade etmektedir. Tablo 32 bu müdahalenin frekans dağılımları, tablo 33 de ise yüzde dağılımları yer almaktadır.

Tablo 32 Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Edilen Alana İlişkin Frekans Değerleri

Müdahale Etme Konusu	Önem Sırası								Toplam
	0	1	2	3	4	5	6	7	
Arkadaşlarla birlikte olan saatler	29	46	53	61	52	29	24	22	287
Arkadaşlarla birlikte gidilen yer	17	46	85	65	46	33	20	4	299
Arkadaşlarla yapılan etkinlik	38	17	33	43	68	47	48	22	278
Eve arkadaş çağırma	53	4	7	17	27	59	39	110	263
Karşı cins ile arkadaş olma	39	28	51	33	30	39	69	27	277
Karşı cins ile duygusal ilişki yaşama	34	60	55	23	24	36	39	45	282
Kimlerle arkadaşlık edeceğine	22	115	27	55	29	21	22	25	294

Tablo 33 Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Edilen Alana İlişkin % Değerleri

Müdahale Etme Konusu	Önem Sırası								Top.
	0	1	2	3	4	5	6	7	
Arkadaşlarla birlikte olan saatlere	9.2	14.6	16.8	19.3	16.5	9.2	7.6	7	90.8
Arkadaşlarla birlikte gidilen yer	5.4	14.6	26.9	20.6	14.6	10.4	6.3	1.3	94.6
Arkadaşlarla yapılan etkinlik	12	5.4	10.4	13.6	21.5	14.9	15.2	7	88
Eve arkadaş çağırma	16.8	1.3	2.2	5.4	8.5	18.7	12.3	34.8	83.2
Karşı cins ile arkadaş olma	12.3	8.9	16.1	10.4	9.5	12.3	21.8	8.5	87.7
Karşı cins ile duygusal ilişki yaşama	10.8	19	17.4	7.3	7.6	11.4	12.3	14.2	89.2
Kimlerle arkadaşlık edeceğine	7	36.4	8.5	17.4	9.2	6.6	7	7.9	93

Tablo 33 de görüldüğü gibi; ailelileri tarafından arkadaşlık ilişkilerine müdahale edilen konu ya da alanlarda 1.derecede öneme sahip olanların başında **“kimlerle arkadaşlık edeceği”** gelmektedir. Bunu sırasıyla **“karşı cins ile duygusal ilişki”**, **“arkadaşlarla birlikte olunan saatler”**, **“arkadaşlarla birlikte gidilen yer”**, **“karşı cins ile arkadaş olma”**, **“arkadaşlarla yapılan etkinlik”**, **“eve arkadaş çağırma”** izlemektedir.

Aileleri tarafından arkadaşlık ilişkilerine müdahale edilen konu ya da alanlarda 2.derecede öneme sahip olanların başında **“arkadaşlarla birlikte gidilen yer”** gelmektedir. Bunu sırasıyla **“karşı cins ile duygusal ilişki”**, **“arkadaşlarla birlikte olunan saatler”**, **“karşı cins ile arkadaş olma”**, **“arkadaşlarla yapılan etkinlik”**, **“kimlerle arkadaşlık edeceğine”** ve **“eve arkadaş çağırma”** izlemektedir.

Aileleri tarafından arkadaşlık ilişkilerine müdahale edilen konu ya da alanlarda 3.derecede öneme sahip olanların ilkinde **“arkadaşlarla birlikte gidilen yer”** gelmektedir. Bunu sırasıyla **“arkadaşlarla birlikte olunan saatler”** , **“kimlerle arkadaşlık edeceğine”**, “arkadaşlarla yapılan etkinlik”, “karşı cins ile arkadaş olma”, “karşı cins ile duygusal ilişki”, “eve arkadaş çağırma” izlemektedir.

Ailesi tarafından arkadaşlık ilişkilerine müdahale etmeye ilişkin bazı öğrenciler tarafından öneme sahip olmayan seçenekler (öğrenciler tarafından sıralamaya konulmamış ve 0 sütununda yer almaktadır) sırasıyla “eve arkadaş çağırma”, “karşı cins ile arkadaş olma”, “arkadaşlarla yapılan etkinlik”, “karşı cins ile duygusal ilişki”, “arkadaşlarla birlikte olunan saatler”, “kimlerle arkadaşlık edeceğine”, “arkadaşlarla birlikte gidilen yer” şeklindedir.

4.2.5. Ailesi Tarafından Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Edilen Öğrencilerin Bu Müdahaleye İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin, ailelerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etmesini onaylamalarına ilişkin görüşleri ve bu görüşlerin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular Tablo 34 ve tablo 35 de yer almaktadır. Buna göre öğrencilerin % 43.4’ü ailesi tarafından arkadaşlık ilişkilerine yapılan müdahaleyi onaylamaktadır. Buna karşılık, bu müdahaleyi onaylamayan öğrencilerin oranı ise %38.9’dur. Bazen onaylayanların oranı ise % 17.7’dir.

Tablo 34 Ailesi Tarafından Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Edilen Öğrencilerin Bu Müdahaleye İlişkin Görüşlerine İlişkin Bulgular

Müdahale Onay	F	%
Evet	137	43.4
Hayır	123	38.9
Bazen	56	17.7
Toplam	316	100

Ailenin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etmesini onaylama açısından kız ve erkek öğrenciler arasında bir fark olmadığı ($X^2=2.721$, $Sd=2$, $P>0.05$) anlaşılmıştır.

Tablo 35 Cinsiyete Göre Ailenin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Etmesine İlişkin Kay Kare Testi Sonuçları

Müdahale Onay	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Evet	66	20.9	71	22.5	137	43.4
Hayır	67	21.2	56	17.7	123	38.9
Bazen	34	10.8	22	7	56	17.7
Toplam	167	52.8	149	47.2	316	100

$$X^2=2.721 \quad Sd=2 \quad P>0.05$$

4.3.Benlik Saygısı Boyutunda Elde Edilen Bulgular

4.3.1.Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyinin Cinsiyet, Arkadaş Sayısı ve Yakın Arkadaş Sayısı Açısından İncelenmesi

Öğrencilerin benlik saygısı düzeyinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için “bağımsız gruplar t testi” yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 36 da sunulmuştur.

Tablo 36 Cinsiyete Göre Benlik Saygısı Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar T- Testi Sonuçları

Alt ölç.	Cinsi.	N	X	S	T	Sd	P
Genel	Kız	271	17.36	4.71	1.1	530	.27
	Erkek	261	17.79	4.38	1.1	529.37	
Sosyal	Kız	271	5.64	1.5	1.76	530	.07
	Erkek	261	5.41	1.58	1.76	525.49	
Aile	Kız	271	4.31	2.26	.4	530	.68
	Erkek	261	4.24	1.86	.4	517.42	
Okul	Kız	271	3.81	1.86	.63	530	.52
	Erkek	261	3.70	1.89	.63	528.482	
Toplam ölçek	Kız	271	31.14	8.01	.07	530	.93
	Erkek	261	31.08	7.46	.07	529.4	

Tabloda görüldüğü gibi; Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'nin alt ölçekleri açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Toplam ölçek puanları açısından da böyle bir farkın olmadığı anlaşılmıştır.

Öğrencilerin arkadaş sayısına göre benlik saygısı alt ölçeklerinden aldıkları puanların x ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 37 de görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin benlik saygısı düzeyinin arkadaş sayısına göre değişip değişmediğini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan tek yönlü varyans sonuçları Tablo 38 de yer almaktadır.

Tablo 37 Öğrencilerin Arkadaş Sayısına göre Benlik Saygısı Alt Ölçeklerine Ait X ve S Değerleri

Alt ölçek	Arkadaş Sayısı	N	X	S
GENEL	hiç yok	3	17	7.93
	Bir	4	17.5	3.1
	iki-dört	36	16.91	5.61
	beş-yedi	43	17.62	4.68
	sekiz-on	127	16.88	4.61
	10'dan fazla	319	17.92	4.36
	Toplam	532	17.57	4.55
SOSYAL	hiç yok	3	5.	3.46
	Bir	4	4.5	1.29
	iki-dört	36	4.97	1.87
	beş-yedi	43	5.25	1.69
	sekiz-on	127	5.31	1.56
	10'dan fazla	319	5.73	1.42
	Toplam	532	5.53	1.54
AİLE	hiç yok	3	4.33	2.51
	Bir	4	4	1.41
	iki-dört	36	3.97	2.53
	beş-yedi	43	4.23	2.12
	sekiz-on	127	4.18	2
	10'dan fazla	319	4.36	2.05
	Toplam	532	4.27	2.07
OKUL	hiç yok	3	2.66	3.78
	Bir	4	4.25	2.21
	iki-dört	36	3.13	1.8
	beş-yedi	43	3.67	1.92
	sekiz-on	127	3.4	1.73
	10'dan fazla	319	3.99	1.89
	Toplam	532	3.76	1.88
TOPLAM	hiç yok	3	29	16.37
	Bir	4	29.75	2.87
	iki-dört	36	29.08	9.58
	beş-yedi	43	30.51	8.13
	sekiz-on	127	29.74	7.38
	10'dan fazla	319	32	7.46
	Toplam	532	31.11	7.73

Tablo 38 de görüldüğü gibi; arkadaş sayısı ile benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ortaya çıkarmak için yapılan varyans analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 38 Öğrencilerin Arkadaş Sayısına göre Benlik Saygısı Alt Ölçeklerinin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Coopersmith Benlik Saygısı Alt Ölçekleri		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Genel	Gruplar Arası	114.699	5	22.940	1.106	1
	Gruplar içi	10905.294	526	20.732		
	Toplam	11019.992	531			
Sosyal	Gruplar Arası	39.427	5	7.885	3.375	.999
	Gruplar içi	1228.964	526	2.336		
	Toplam	1268.391	531			
Aile	Gruplar Arası	7.137	5	1.427	.328	1
	Gruplar içi	2289.690	526	4.353		
	Toplam	2296.827	531			
Okul	Gruplar Arası	52.027	5	10.405	2.990	941
	Gruplar içi	1830.656	526	3.480		
	Toplam	1882.682	531			
Toplam	Gruplar Arası	675.837	5	135.167	2.284	1
	Gruplar içi	31128.169	526	59.179		
	Toplam	31804.006	531			

Öğrencilerin yakın arkadaş sayısına göre benlik saygısı alt ölçeklerinden aldıkları puanların x ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 39 da, benlik saygısı düzeyinin yakın arkadaş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan “tek yönlü varyans analizi ”sonuçları da Tablo 40 da görülmektedir.

Tablo 39 Öğrencilerin Yakın Arkadaş Sayısına Göre Benlik Saygısı Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puanların X ve S Değerleri

Alt ölçek	Arkadaş Sayısı	N	X	S
GENEL	hiç yok	18	14.94	6
	Bir	42	16.97	5.2
	iki-dört	218	17.15	4.52
	beş-yedi	111	17.81	4.38
	sekiz-on	104	18.58	4.05
	10'dan fazla	39	18.38	4.32
	Toplam	532	17.57	4.55
SOSYAL	hiç yok	18	4.66	2.19
	Bir	42	5.04	1.66
	iki-dört	218	5.5	1.51
	beş-yedi	111	5.64	1.48
	sekiz-on	104	5.75	1.41
	10'dan fazla	39	5.71	1.58
	Toplam	532	5.53	1.54
AİLE	hiç yok	18	3.72	1.96
	Bir	42	3.71	2.22
	iki-dört	218	4.13	2.08
	beş-yedi	111	4.67	2.12
	sekiz-on	104	4.54	1.93
	10'dan fazla	39	4.07	2.03
	Toplam	532	4.27	2.07
OKUL	hiç yok	18	3.11	2.24
	Bir	42	3.09	2
	iki-dört	218	3.67	1.83
	beş-yedi	111	3.92	1.79
	sekiz-on	104	4.01	1.81
	10'dan fazla	39	4.07	2.08
	Toplam	532	3.76	1.88
TOPLAM	hiç yok	18	26.27	10.01
	Bir	42	28.78	8.93
	iki-dört	218	30.38	7.35
	beş-yedi	111	32.06	7.57
	sekiz-on	104	32.98	7.1
	10'dan fazla	39	32.25	7.76
	Toplam	532	31.11	7.73

Tablo 40 da görüldüğü gibi; yakın arkadaş sayısı ile benlik saygısı düzeyi arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını anlamak için yapılan varyans analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 40 Yakın Arkadaş Sayısına Göre Benlik Saygısı Alt Ölçeklerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Coopersmith Benlik Saygısı Alt Ölçekleri		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Genel	Gruplar Arası	316.52	5	63.3	3.11	
	Gruplar içi	10703.46	526	20.34		
	Toplam	11019.99	531			
Sosyal	Gruplar Arası	31.8	5	6.36	2.7	
	Gruplar içi	1236.59	526	2.35		
	Toplam	1268.39	531			
Aile	Gruplar Arası	49.92	5	9.98	2.33	
	Gruplar içi	2246.9	526	4.27		
	Toplam	2296.82	531			
Okul	Gruplar Arası	41.6	5	8.32	2.37	
	Gruplar içi	1841.07	526	3.5		
	Toplam	1882.68	531			
Toplam	Gruplar Arası	1277.73	5	255.54	4.4	
	Gruplar içi	30526.27	526	58.03		
	Toplam	31804	531			

4.3.2.Öğrencilerin Karşı Cinsten Arkadaşlarının Olmasına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

Öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin karşı cinsten arkadaşının olmasına göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için “bağımsız gruplar t testi” yapılmıştır.

Tablo 41 de karşı cinsten arkadaşı olan ve olmayan öğrencilerin benlik saygısı düzeylerine ilişkin X, S değerleri ile bağımsız gruplar t testi sonuçları verilmiştir. Tabloda da görüldüğü gibi karşı cinsten arkadaşı olan ve olmayan öğrencilerin genel, aile, okul alt ölçekleri ile toplam ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık yok iken sosyal alt ölçeği için farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre sosyal benlik saygısı düzeyinin karşı cinsten arkadaşın olmasına göre değiştiği anlaşılmakta ve karşı cinsten arkadaşı olan öğrencilerin sosyal alt ölçeği daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 41 Karşı Cinsten Arkadaşı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar T- Testi Sonuçları

Alt ölçek	K.A	N	X	S	t	Sd	P
Genel	Var	470	17.58	4.53	.077	76.71	.93
	Yok	62	17.53	4.71			
Sosyal	Var	470	5.6	1.47	2.73	530	.00
	Yok	62	5.03	1.92			
Aile	Var	470	4.29	2.12	.4	530	.68
	Yok	62	4.17	1.75			
Okul	Var	470	3.8	1.84	1.45	530	.14
	Yok	62	3.43	2.13			
Toplam ölçek	Var	470	31.25	7.64	1.07	74.976	.28
	Yok	62	30.04	8.39			

4.3.3. Öğrencilerin Karşı Cinsten Romantik Bir Arkadaşının Olmasına Göre Benlik Saygısı Düzeyleri

Öğrencilerin benlik saygısı düzeyinin karşı cinsten romantik bir arkadaşının olup olmamasına göre farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için “bağımsız gruplar t testi” yapılmış ve sonuçlar tablo 42 de verilmiştir.

Tablo 42 Karşı Cinsten Romantik Bir Arkadaşı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar T- Testi Sonuçları

Alt ölçek	R.A	N	X	S	T	Sd	P
Genel	Var	191	18.06	4.4	1.87	409.49	.61
	Yok	341	17.3	4.62			
Sosyal	Var	191	5.93	1.46	4.59	410.19	.00
	Yok	341	5.31	1.54			
Aile	Var	191	4.02	2.1	2.12	385.51	.03
	Yok	341	4.42	2.05			
Okul	Var	191	3.87	1.84	1.04	404.59	.29
	Yok	341	3.69	1.9			
Toplam ölçek	Var	191	31.78	7.34	1.53	419.39	.12
	Yok	341	30.73	7.93			

Tablo'da görüldüğü gibi karşı cinsten romantik bir arkadaşı olan ve olmayan öğrencilerin genel ve okul alt ölçekleri ile toplam ölçek puanları arasında anlamlı bir fark yoktur. Sosyal ve aile ile ilgili benlik saygısında iki grup arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Diğer alt ölçeklerden aile hariç hepsinde romantik bir arkadaşı olanların benlik saygısı puanlarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Bu bulgulara dayanarak, sosyal benlik saygısı düzeyi ve aile ile ilgili benlik saygısı düzeyinin karşı cinsten romantik bir arkadaşının olmasına göre değiştiği saptanmıştır. Karşı cinsten romantik bir arkadaşı olmayan öğrencilerin aileye ilişkin benlik saygılarının daha yüksek olduğu belirlenirken karşı cinsten romantik bir arkadaşı olan öğrencilerin sosyal benlik saygılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

4.3.4.Ailelerin Arkadaşlık İlişkilerine Müdahalesine Göre Öğrencilerin Benlik Saygısı Düzeyleri

Öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin ailesinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etmesine göre farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için yapılan “bağımsız gruplar t testi” sonuçları Tablo 43 de verilmiştir.

Tablo 43 Ailesi Arkadaşlık İlişkilerine Müdahale Eden ve Etmeyen Öğrencilerin Benlik saygısı Düzeyine İlişkin Bağımsız Gruplar T-testi Sonuçları

Alt ölçek	A.M	N	X	S	T	Sd	P
Genel	Var	316	17.04	4.51	3.3	530	.001
	Yok	216	18.35	4.5			
Sosyal	Var	316	5.48	1.53	0.8		.402
	Yok	216	5.60	1.55			
Aile	Var	316	3.96	2.12	4.3		.000
	Yok	216	4.74	1.93			
Okul	Var	316	3.69	1.79	0.91		.359
	Yok	216	3.85	1.99			
Toplam ölçek	Var	316	30.17	7.63	3.43		.001
	Yok	216	32.49	7.69			

Tablo 43 de görüldüğü gibi; ailenin arkadaşlık ilişkisine müdahale etmesi açısından genel, aile ile ilgili ve toplam alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Diğer alt ölçeklerde ise anlamlı bir fark bulunmasa da ailesi müdahale etmeyenlerin puanlarının daha yüksek olduğu dikkati çekmiştir.

Bu bulgulara dayanarak; genel benlik saygısı, aile ile ilgili benlik saygısı ve toplam benlik saygısı düzeyinin ailenin arkadaşlık ilişkilerine müdahalesine göre değiştiği saptanmıştır. Ayrıca ailelerin arkadaşlık ilişkilerine müdahale etmediği öğrencilerin genel, aile ve toplam benlik saygısı puanlarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara ilişkin yorumlar yapılarak, bulgular literatürdeki diğer araştırma bulgularına benzerlik ve farklılıkları açısından değerlendirilmiştir.

5.1. Arkadaşlık İlişkileri Konusunda Elde Edilen Bulgular

5.1.1. Arkadaş Sayısı

Arkadaş sayısı konusunda elde edilen en belirgin bulgu, öğrencilerin çok büyük bir bölümünün 10'dan fazla arkadaşlarının olması ve arkadaşı olmadığını belirten üç öğrencinin olmasıdır.

Öğrencilerin tamamına yakınının arkadaşı olduğu, büyük bir bölümünün de (% 60) 10'dan fazla ve 8-10 arasında arkadaş sahibi olduğu (%23.9) ortaya çıkmıştır. Reisman'ın (1978) yaptığı araştırmada da 17 yaşındakilerin ortalama arkadaş sayılarının 19 olduğu bulunmuştur. Arkadaş sayısı açısından bu araştırmanın bulgularıyla benzerlikler olduğu söylenebilir.

Cinsiyete göre arkadaş sayısında anlamlı bir fark bulunmuştur. Kızların erkeklere göre (10'dan fazla grubu hariç diğer gruplarda) daha fazla arkadaş sahibi olduğu görülmektedir. Çok'un (1993) üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada da kızların erkeklere göre önemli bir fark olmamakla birlikte daha fazla arkadaş sahibi oldukları görülmüştür. Buna göre, kızların hem lise hem de üniversitede de daha fazla arkadaş sahibi oldukları sonucuna varılabilir.

5.1.2. Yakın Arkadaş Sayısı

Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun 2-7 arasında (%61.9) yakın arkadaşı olduğu söylenebilir.

Benzer bir biçimde Demir (1990) ODTÜ öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, öğrencilerin büyük bir bölümünün yakın arkadaş sayısının 1-6 arasında olduğunu bulmuştur. Bu bulgulara göre lise ve üniversite öğrencilerinin yakın arkadaş sayısı açısından benzer olduğu söylenebilir.

Arkadaş sayısı, yakın arkadaş sayısından daha fazladır. Bu bulgu Reisman (1978) ve Çok'un (1993) arkadaş sayısının yakın arkadaş sayısından daha fazla olduğu yönündeki bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Cinsiyete göre yakın arkadaş sayısında anlamlı fark bulunmuştur. Kızlar 2-4, 1, Hiç Yok ve 5-7 arası arkadaş gruplarında daha fazla yüzdelerle sahipken; 8-10 ile 10'dan fazla yakın arkadaş sayısı belirten erkek öğrencilerin sayısının kız öğrencilerinin sayısından daha yüksek olduğu görülmüştür. Çok (1993) da üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada büyük bir fark olmamakla birlikte erkeklerin kızlara oranla daha fazla yakın arkadaşına sahip olduklarını bulmuştur. Bu bulguya göre yakın arkadaş sahibi olma açısından lise ve üniversite öğrencilerinin benzer olduğu söylenebilir.

Ergenlik öncesi ve ergenlik döneminde arkadaşlıkta yakınlığı inceleyen Buhrmester (1990), ergenlik döneminde yakınlığın arkadaşlıkta önemli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca bu dönemde arkadaşlıkta yakınlığın uyum ve kişiler arası güçle ilişkili olduğu, arkadaşlıkta kendini açma ve ilişkiden doyumlu olan ergenlerin daha toplumsal, daha güçlü, daha az düşmanca, daha az kaygılı, daha az depresif ve daha olumlu benlik saygısı olan kişiler olduğu belirtilmiştir. Bunlardan dolayı ergenlik arkadaşlıklarında yakınlığın psikolojik sağlık üzerinde önemli bir belirleyici olduğuna işaret edilmiştir.

5.1.3. Arkadaşlık Süresi

Öğrencilerin yarısı 2-5 yıldan beri arkadaşlıklarını sürdürdüklerini belirtmişlerdir.

Bekata (1980) Amerikalı ve Türk üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada, arkadaşlıkların 2 ay ile 2 yıl arasında değişen sürelerde, yakın arkadaşlıkların 6 ay ile 6 yıl arasında değişen sürelerde en iyi arkadaş niteliği kazandığını belirtmektedir. Çok da (1993) üniversite öğrencilerinin 2-5 yıldan beri arkadaşlıklarını sürdürdüklerini bulmuştur.

Bu araştırmada öğrencilerin çoğu okulda/ dersanede tanıştıklarını ve bu araştırmanın örneklemini lise 3.sınıf öğrencilerinden oluşturmasından dolayı arkadaşlıkların 2-5 yıl arası bir sonucun çıkması doğal bir sonuçtur.

5.1.4. Karşı Cinsten Arkadaş

Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğu (%88.3) karşı cinsten arkadaşı olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu Arısoy'un (1983) lise 2.sınıf öğrencilerinin %98'nin arkadaş seçiminde cinsiyet ayrımı yapmadıkları yönündeki bulgusuyla paralellik göstermektedir. Buradan lise öğrencilerinin genel olarak arkadaş seçiminde cinsiyet ayrımı yapmadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yukarıdaki bulgudan farklı olarak Gündoğdu (2003) ilköğretim 3. 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık seçimlerini etkileyen etmenleri incelediği araştırmasında; cinsiyet açısından fark etmez cevabının en fazla tercih edilen madde olduğunu, kendi cinsinden birini seçme eğilimlerinin, karşı cinsten birini seçme eğiliminden daha fazla olduğunu bulmuştur. Çocuklarda kendi cinsinden, ergenlerde ise her iki cinsten arkadaş seçme eğiliminin içinde buldukları gelişim dönemleriyle ilgili olduğu söylenebilir. Çünkü çocuklar bu dönemde karşı cinse karşı bir kutuplaşma iğerisine girerken, ergenlikte ise bu kutuplaşma azalmaktadır.

Benzer biçimde, yapılan araştırmalar çocukların özellikle de kızların kendi cinsiyetinden olanları seçme eğiliminde olduğunu ve sosyal ilişkilerde cinsiyet ayrımına daha yatkın olduklarını, ancak ergenlik döneminde arkadaş seçiminde cinsiyet konusunda bir ayırım yapmadıklarını göstermektedir (Smith ve Inder, 1993;akt.,Erwin, 2000).

Benzer biçimde Başaran (1990) üniversite öğrencilerinin karşı cinsten arkadaş edinmede güçlükle karşılaşmadıklarını, kızların erkeklere oranla daha fazla arkadaşa sahip olduğunu bulmuştur.

Annette ve arkadaşları (1999) karşı cinsten arkadaşı olan ergenlerin arkadaşları arasında daha fazla kabul gördüklerini, daha çok desteklendiklerini, sosyal ve duygusal açıdan arkadaşlık ilişkilerinde yeterli olduklarını saptamıştır. Buna göre karşı cinsten arkadaşı olan bu araştırmadaki ergenlerin yukarıdaki olumlu niteliklere sahip oldukları söylenebilir.

Araştırmada karşı cinsten arkadaşın olup olmamasının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği ancak kızların erkeklere oranla daha fazla arkadaş sahibi olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca öğrencilerin büyük bir bölümünün karşı cinsten arkadaşı vardır. Yukarıda da belirtildiği gibi daha önce yapılan araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca karşı cinsten arkadaş sahibi olmanın ergenlik döneminde olan bir genç için önemli olduğu düşünülmektedir.

5.1.5. Arkadaşlarla Nerede Tanışıldığı

Öğrencilerin büyük bir bölümü kendi cinsinden arkadaşlarıyla okulda-dershanede tanıştıklarını belirtmişlerdir. Bunu mahalle, arkadaş aracılığıyla, ailelerin tanışıklığı aracılığıyla, bir faaliyet esnasında ve İnternet aracılığıyla seçenekleri takip etmiştir. Öğrencilerin karşı cinsten arkadaşlarıyla tanışmada da benzer bir örüntünün ortaya çıktığı görülmüştür.

Bu konuda elde edilen en önemli bulgu, öğrencilerin hem kendi cinsiyle hem de karşı cinsle ile daha çok okulda-dershanede tanıştıklarıdır. Arkadaşlıkların başladığı yer olarak okulun bu kadar önemli bir yer tutması, okulun ergenlerin toplumsallaşmasındaki önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca öğrencilerin okulda eğitim almaları için geçirilen süre düşünüldüğünde öğrencilerin en çok okulda tanışması doğal bir sonuçtur.

5.1.6. Karşı Cinsten Romantik İlişki

Öğrencilerin yarısından fazlası karşı cins ile romantik bir ilişkisinin olmadığını belirtirken yaklaşık üçte biri karşı cinsten romantik bir ilişkisinin olduğunu belirtmişlerdir. Karşı cinsten romantik bir arkadaşın olup olmaması cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermese de kızlarda böyle bir ilişkinin olduğunu söyleyenlerin oranı daha yüksektir.

Ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkilerinde farklılıklar görülür. İlk yıllarda aynı cinsten arkadaşlarla olan ilişkiler yoğunken, sonraki yıllarda karşı cinsten arkadaşlarla ilişkiler önem kazanır. Avusturya'da yapılan bir araştırmada (Kon,1981) karşı cinsle arkadaşlığın başlaması ile hem cinsle olan ilişkilerin duygusal yoğunluğunun azaldığı görülmüştür. Hem cinslerle olan arkadaşlığın bireyi karşı cins ile arkadaşlığa hazırladığı da bu araştırmanın bulguları arasındadır.

Aynı cins ve karşı cinsle arkadaşlık ilişkilerinin incelendiği bir başka araştırmada Mc Bride ve Field (1997) lise öğrencisi kızların aynı cinsle ilişkilerinde karşı cinse göre daha rahat olduklarını, erkeklerin ise karşı cinsle ilişkilerinde daha rahat olduklarını saptamıştır.

Sonuç olarak, ergenin sosyalleşmesinde aynı cinsle ilişkiler yanında karşı cinsle ilişkilerin önemli bir rolü olduğu söylenebilir.

5.1.7. Karşı Cinsten Romantik İlişkinin Olmasına İlişkin Memnuniyet Derecesi

Öğrencilerin karşı cinsten biriyle romantik bir ilişkinin olmamasına ilişkin memnuniyet açısından kararsız oldukları ve bunu takiben çok memnunum şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Ayrıca bu memnuniyet derecesi açısından cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır.

Benzer biçimde, cinsiyete göre karşı cinsten arkadaşının olmasına ilişkin memnuniyet derecesinde anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Karşı cinsten biriyle ilişkilerinin olmasına ilişkin memnuniyet derecesi açısından, bu konuda öğrencilerin çoğunluğu karşı cinsten biriyle ilişkilerinin olmasından çok memnun olduklarını belirtmişlerdir.

Büyükşahin'in (2001) üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırmada romantik beraberliği olmayan öğrencilerin, duygusal yalnızlığı daha fazla hissettikleri bulunmuştur. Stresle başa çıkma tarzları açısından sadece iyimser tarzla başa çıkma yönünden yakın ilişkisi olan ve olmayan gruplar arası anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Romantik ilişkilere güvenli ve güvensiz bağlanmanın benlik saygısı, stres düzeyi ve stresle başa çıkma tarzları üzerinde yordayıcı olduğu bulunmuştur.

Ergenlik döneminde karşı cinsle romantik bir beraberliğin olması, yetişkinlik rollerinin daha kolay üstlenilmesini sağlayabilir. Öğrencilerin romantik beraberliğinin olmamasındaki memnuniyete ilişkin kararsız olmaları, karşı cinsle bir ilişkinin yaşanmamasına bağlanabilir. Ancak karşı cinsle romantik beraberliği olanlar ve bundan memnun olduğunu ifade edenlerin yetişkinlik rollerinde ve karşı cinsle ilişkilerinde daha başarılı olacakları düşünülebilir.

5.1.8. Öğrencilerin Arkadaşlarıyla Yaşadığı Anlaşmazlıklar

Öğrencilerin arkadaşlarıyla yaşadığı anlaşmazlıklara bakıldığında, “farklı dünya görüşüne sahip olma”, “arkadaşlık yapılan kişilerle ilgili farklı düşüncelere sahip olma” ve “birlikte gidilecek yerlere karar vermenin” belirgin olduğu görülmektedir. Ayrıca “kız-erkek arkadaşlığı konusunda farklı düşünceler de olma”, “karşı cinsle arkadaşlık etmeye müdahale etme” ve “farklı giyim tarzlarına sahip olma” da anlaşmazlık yaşanan konular arasındadır.

Benzer biçimde Hunter de (1985) ergenlerin ana-babalarıyla daha çok mesleki ve aileye ilişkin konularda, arkadaşlarıyla ise arkadaşlık ile ilgili konularda tartışma yaşadıklarını bulmuştur.

Ergenlerin içinde buldukları zihinsel gelişim aşaması (formel işlemler) nedeni ile tartışmaları da daha çok soyut kavramlar, idealler ve prensipler düzeyinde olmakta ve soyut kavramlar gündelik sorunların incelenip çözülmesinde kullanılmaktadır. Bu tartışmalar gencin kendisinden düşük zihinsel aşamada olan bir arkadaşı ile de olsa, gencin düşünce ve ilkelerinin gelişmesini sağlamaktadır (Hortaçsu, 1997).

Erikson (1968) ergenlikte kişiler arası ilişkilerin, kimlik gelişiminin önemli bir parçası olduğunu ifade etmiştir. Ergenin, gelecekteki yetişkinlik rollerinde başarılı olmasında, farklı ilişkileri deneyerek, psikolojik moratoryuma maruz kalmasının çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Özellikle akran ilişkilerinin hem sosyal destek, hem de deneyim açısından önemli olduğunu vurgulayarak, bu ilişkilerin, yetişkinlikte dünya görüşünün şekillenmesine katkıda bulunacağını ifade etmiştir (akt.,Collins ve Sprinthall,1995).

Bu görüşler doğrultusunda ergenlikte arkadaşlarda yaşanan anlaşmazlıkların onların yetişkinlik rolüne hazırlaması ve anlaşmazlıkları çözmede deneyim kazanması açısından önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir.

Ayrıca, ergen giyim, süs ve davranışları açısından arkadaşlarıyla kendini kıyaslayabilir ve bu konularda anlaşmazlık yaşayabilir. Onlarla birlikte olmak için onlar

gibi davranmayı, kendini kabul ettirmek için yeteneklerini kullanmayı ve böylece kendisini yönetmeyi öğrenmektedir (Köknel, 1989).

Bilgin de (1988) ergenlik döneminde, ergenlerin birbirleriyle arkadaşlık kurmalarının önemli nedenlerinden birinin “fiziksel yakınlık ve kişisel benzerlik” olduğunu, bunlar olmadan arkadaşlık ilişkilerinde anlaşmazlıklar olacağını ifade etmiştir.

5.1.9. Yakın Arkadaşlara Yönelik Memnuniyet

Öğrencilerin yakın arkadaşlarından genel anlamda memnun oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca cinsiyetle memnuniyet derecesi arasında da anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin yakın arkadaşlarından memnun olmaları, onların kimlik gelişimi açısından olumlu bir etken olarak düşünülebilir.

Çünkü arkadaş desteği kişinin yeterli ve başarılı hissetmesini sağlayan yetenekleri geliştirmesine ve olumlu benlik saygısı oluşturmaya yardım eder. Arkadaş ve aileden alınan destek ile etkili baş etme stratejileri de geliştirmeyi sağlar. Özellikle anneden destek alındığı durumlarda arkadaşlardan alınan destek kişi üzerinde oldukça etkili olmaktadır. Ancak diğer destek kaynakları kontrol edildiğinde ana baba desteği etkili olmamaktadır (Yang ve Clum, 1996).

Ergenlikte hem anne baba, hem de arkadaş desteğinin önemini sürdürdüğü ve her ikisinin de benlik saygısı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ancak bu iki desteği farklı şekillerde etkili olduğu görülmüştür. Örneğin; ergenlik boyunca arkadaşlar ergenin günlük yaşamındaki seçim ve davranışlarına destek sağlarken (arkadaşlık, buluşma, giyim, saç stili.); ana babalar kişilik değerleri ve meslek seçimi konularında desteğin temel kaynağını oluşturmaktadırlar (Wall, Covell ve Macintyre, 1999).

Arkadaşlık ilişkisinden doyumlu olan ergenlerin daha toplumsal, daha güçlü, daha az düşmanca, daha az kaygılı, daha az depresif ve daha olumlu benlik saygısına sahip oldukları saptanmıştır (Buhrmester, 1990).

Sonuç olarak bu araştırmaya katılan öğrencilerin yakın arkadaşlarından memnun olmalarından dolayı arkadaşlık ilişkilerinden doyum sağlayan, daha sosyal kişiler oldukları sonucuna varılabilir.

5.1.10. Öğrencilerin Yakın Arkadaşlarında Tercih Ettiği Özellikler

Öğrencilerin arkadaşlarında tercih ettiği özellikler sırayla “sırdaş ve güvenilir olması”, “benim onayladığım kişilik özelliklerine sahip olması”, “başarılı olması”, “benimle aynı dünya görüşüne sahip olması”, “ailemin onayladığı kişilik özelliklerine uygun olması”, “sorunlarım yardımcı olması”, “sevdiğim markaları tercih etmesi “ve “cömert olması”, “okul kurallarına uyması- disipline gitmemiş olması” ve “güzel-yakışıklı olması” şeklindedir.

Gündoğdu (2003) ilköğretim 3. 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin arkadaşı, iyi, dürüst ve çalışkan kişi olarak tanımladıklarını, sınıf düzeyi yükseldikçe, çocukların arkadaşı tanımlamada kullandıkları özelliklerin de arttığını ortaya çıkarmıştır.

Tali'nin (2000) İsrail'de yaptığı bir çalışmada, öğrencilerin iyi arkadaşı “yardım eden”, “duygusal destek sağlayan” ve “düşüncelerin, sırların ortağı” şeklinde tanımlamaları bu araştırmadaki sırdaş, güvenilir olma ve sorunlarım yardımcı olma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Bu araştırmada öğrencilerin arkadaşlarında en çok “sırdaş ve güvenilir olması” seçeneği üzerinde durmaları, öğrencilerin ergenlik döneminde bu özelliğe önem vermelerinden, arkadaşlarıyla daha derin/samimi ilişkiler kurmak istemelerinden ve arkadaşlarına güvenme isteğinden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir.

5.1.11. Öğrencilerin Yakın Arkadaşlarının Arkadaşlık Konusundaki Görüşlerine Saygı Duymasına İlişkin Görüşleri

Öğrenciler yakın arkadaşlarının arkadaşlık konusundaki görüşlerine çoğunlukla saygı duyduklarını belirtmişlerdir. Çok az bir kısmı ise arkadaşlarının arkadaşlık ilişkilerine saygı duymadığını düşünmektedir. Bunun cinsiyete göre değişmediği de ortaya çıkmıştır.

Ergenlik döneminde aile, çevre ve arkadaşlardan alınan geri bildirimlerin benlik saygısını etkilediği göz önüne alındığında, bu araştırmadaki öğrencilerin yakın arkadaşlarının kendi görüşlerine saygı duymalarının onların benlik saygısı açısından olumlu bir faktör olabileceği söylenebilir.

5.2. Aile Boyutu Konusunda Elde Edilen Bulgular

Öğrencilerin yarısından fazlası ailelerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale ettiğini belirtmişlerdir.

Kızlarda müdahale etme oranının, erkeklere göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin yarıya yakın bölümü ise ailelerinin bazen arkadaşlık ilişkilerine müdahale ettiğini ifade etmişlerdir. Bu sonuç Oskay'ın (1985) araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir. Oskay (1985) Türk gençlerinin arkadaşlık ilişkilerinde ana-babanın müdahalesini incelemiştir. Bu araştırmada karşı cinsle arkadaşlık konusunda ana-babaların kız çocuklarına daha tutucu ve katı, erkek çocuklarına daha hoşgörülü davrandıkları ortaya çıkmıştır. Arkadaş seçimi konusunda kızlar üzerinde daha fazla baskı olduğu özellikle annelerle kızların bu konuda çatışmaya girdiği görülmüştür. Gençin arkadaşlarıyla geziye gitmesine ya da seyahat etmesine karşı çıkılması konusunda erkeklerle ana-babaları arasında çatışma olmadığı, annelerin erkek çocuklarıyla biraz çatıştığı bulunmuştur. Karşı cinsten arkadaşların eve gelmesi konusunda da ana-babaların erkek çocuklarına hoşgörülü, kız çocuklarına karşı ise daha tutucu davrandıkları ortaya çıkmıştır.

Bu araştırmada arkadaşlık ilişkilerine müdahale eden aile bireyinin en çok anne olduğu, bunu sırasıyla baba, bütün aile ve kardeş-kardeşlerim seçeneğinin izlediği görülmektedir.

Cinsiyete göre arkadaşlık ilişkilerine müdahale eden birey arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre kızlarda arkadaşlık ilişkilerine müdahale eden aile bireyinin anne, erkeklerde ise baba olduğu ortaya çıkmıştır.

Ana baba tutumlarıyla arkadaşlık ilişkilerini incelediği araştırmada Çok (1993) kızların aşırı koruyuculuğu, bağımlılığı, baskı ve disiplini erkeklerden daha alt düzeyde algıladığını, eşitlik ve paylaşma yönündeki tutum algılarının, erkeklerden daha belirgin olduğunu bulmuştur. Karşı cinsten arkadaşı olanların olmayanlara göre, ana-baba tutumlarında daha fazla eşitlik-paylaşma yönelimli ve daha az koruyucu, baskı-disiplin yönelimli oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca ailesi tarafından arkadaşlık ilişkilerine

müdahale edilen kız öğrencilerin, ev kadınlığı rolünü daha fazla reddettikleri ortaya çıkmıştır.

Öğrencilerin, ailesi tarafından arkadaşlık ilişkilerine müdahale edilen konu ya da alanlar arasında sırayla “kimlerle arkadaşlık edeceği”, “karşı cins ile duygusal ilişki”, “arkadaşlarla birlikte olunan saatler”, “arkadaşlarla birlikte gidilen yer”, “karşı cins ile arkadaş olma”, “arkadaşlarla yapılan etkinlik” ve “eve arkadaş çağırma“ yer almaktadır.

Öğrencilerin yarıya yakını arkadaşlık ilişkilerine ailesi tarafından yapılan bu müdahaleyi onaylarken, yarıdan daha azı bu müdahaleyi onaylamamaktadır. Bu sonuç cinsiyete göre değişmemektedir.

Benzer bir çalışmada Gündoğdu (2003) anne-baba ve öğretmenlerin çocukların arkadaş seçimine müdahale ettiklerini bulmuştur. Aileler, çocuklarının arkadaşlarını aileden, akrabadan, mahalle ve komşularından seçmelerini istemektedirler. Ailelerin çocuklarının arkadaşlarında istedikleri bazı özellikler ise; iyi, temiz, terbiyeli, saygılı, dürüst ve çalışkan olmalarıdır.

Ailenin müdahalesiyle ilgili en belirgin bulgular; ailenin arkadaşlık ilişkilerine büyük bir oranda müdahale ettiği, kızlarda müdahale etme oranının erkeklerden daha yüksek olduğu, müdahale eden kişinin daha çok anne olduğu, kızların ilişkilerine annenin, erkeklerin ilişkilerine ise babanın müdahale ettiği, öğrencilerin, ailesi tarafından arkadaşlık ilişkilerine müdahale edilen konu ya da alanların başında “kimlerle arkadaşlık edeceği” ve “karşı cins ile duygusal ilişki”, olduğu ortaya çıkmaktadır.

5.3. Benlik Saygısı Boyutunda Elde Edilen Bulgular

Öğrencilerin benlik saygısı düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı ve toplam ölçek puanları açısından da böyle bir farkın olmadığı anlaşılmıştır.

Mullis ve Normandin de(1992) ergenlerde cinsiyet ile benlik saygısının gelişimi arasında önemli bir ilişki olmadığını, ancak ailenin gelir durumunun, eğitim düzeyinin ve sosyoekonomik statüsünün önemli bir etken olduğunu bulmuşlardır.

Ancak Brack, Orr ve Ingersoll (1987) altı ve sekiz ile on ve on ikinci sınıflarda okuyan 135 öğrenciyle yaptıkları çalışmada kızların benlik saygılarının erkeklerden daha düşük olduğunu saptamışlardır.

Yakın arkadaş sayısına göre de benlik saygısı düzeyinde anlamlı bir farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır. Benzer olarak Büyükşahin (2001) yakın ilişkisi olan ve olmayan üniversite öğrencilerinin benlik saygısı açısından farklı olmadıklarını bulmuştur.

Karşı cinsten arkadaşı olan ve olmayan öğrencilerin genel, aile, okul alt ölçekleri ile toplam ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık yokken, sosyal alt ölçeği puanlarında böyle bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre; sosyal benlik saygısı düzeyinin karşı cinsten arkadaşın olmasına göre değiştiği söylenebilir.

Karşı cinsten romantik bir arkadaşı olan ve olmayan öğrencilerin genel ve okul alt ölçekleri ile toplam ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sosyal ve aile ile ilgili benlik saygısında ise iki grup arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Diğer alt ölçeklerden aile hariç hepsinde romantik bir arkadaşı olanların benlik saygısı puanlarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgulara göre, sosyal benlik saygısı düzeyi ve aile ile ilgili benlik saygısı düzeyinin karşı cinsten romantik bir arkadaşının olmasına göre değiştiği söylenebilir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre hem karşı cinsten arkadaşın olması hem de romantik bir arkadaşın olmasına göre sosyal benlik saygısı değişmektedir. Bu bulgu ergenlik döneminde karşı cins ile arkadaşlığın benlik saygısı ve dolayısıyla kimlik gelişimi açısından önemini ortaya koymaktadır.

Yukarıdaki bulguya benzer olarak Annette ve arkadaşları (1999) yaşları 15-18 arasında değişen 129 kız ve 94 erkek toplam 223 ergen üzerinde yaptıkları çalışmada karşı cinsten arkadaşı olan ergenlerin arkadaşları arasında daha fazla kabul gördükleri, daha çok desteklendikleri, arkadaşlık ilişkilerinde sosyal ve duygusal açıdan yeterli oldukları ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Büyükşahin (2001) romantik beraberliği olmayan öğrencilerin, olanlara göre benlik saygısı düzeyinin daha düşük olduğunu ve duygusal açıdan yalnızlığı daha fazla hissettiklerini bulmuştur.

Ailenin arkadaşlık ilişkisine müdahale etmesi açısından genel, aile ve toplam alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Diğer alt ölçeklerde anlamlı bir

fark bulunmasa da ailesi müdahale etmeyenlerin puanlarının daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Benzer olarak Güçray (1989) çocuk yuvasında ve ailesinin yanında kalan 9-10 ve 11 yaşlarındaki çocukların özsaygı gelişimlerini etkileyen bazı faktörleri incelediği araştırmada, yetişkinlerin demokratik tutumlarının çocukta değerlilik duygusunu ortaya çıkararak özsaygısını olumlu yönde, otoriter ve ilgisiz tutumların ise olumsuz yönde etkilediğini bulmuştur.

Bu bulgulara dayanarak; genel benlik saygısı, aile ile ilgili benlik saygısı ve toplam benlik saygısı düzeyinin ailenin arkadaşlık ilişkilerine müdahalesine göre değiştiği söylenebilir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuç

Lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve arkadaşlık ilişkilerindeki bazı değişkenlere göre benlik saygısının incelendiği araştırmanın sonuçları şu şekilde özetlenebilir.

Araştırma sonuçları, öğrencilerin çoğunluğunun arkadaş sayılarının 10'dan fazla olduğunu; erkeklerin kızlara göre daha fazla arkadaşına sahip olduğunu, yakın arkadaş sayısının çoğunun 2 ile 4 arasında ve erkeklerin yakın arkadaş sayısının kızlardan daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Öğrencilerin çoğunun karşı cinsten arkadaşı olması, karşı cinsten romantik bir ilişkisi olmadığını belirten öğrencilerin sayısının olduğunu belirtenlerden daha fazla olması ve arkadaşlarıyla genellikle okulda-dershanede tanışmış olmaları diğer bulgular arasındadır.

Öğrencilerin arkadaşlarıyla yaşadığı anlaşmazlık konularının başında “farklı dünya görüşüne sahip olma” gelmektedir. Öğrencilerin çoğunluğunun yakın arkadaşlarıyla olan ilişkilerinden memnun olduğu ve arkadaşlarında tercih ettiği özelliklerin başında “sırdaş ve güvenilir olmasının” geldiği dikkati çekmektedir.

Öğrencilerin yarısından fazlası ailelerinin arkadaşlık ilişkilerine müdahale ettiğini belirtirken kızların erkeklere göre daha çok bu tür müdahalelere maruz kaldığı ve müdahale eden aile bireyinin çoğunlukla anne olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin benlik saygılarının cinsiyete ve yakın arkadaş sayısına göre değişmediği ortaya çıkmıştır. Karşı cinsten arkadaşı olan ve olmayan öğrencilerin benlik saygısının genel, aile ve okul alt ölçekleri ile toplam ölçek puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken, sosyal alt ölçeğinde böyle bir farkın olduğu görülmüştür. Karşı cinsten romantik bir arkadaşı olan ve olmayan öğrenciler için ise genel ve okul alt ölçekleri ile toplam ölçek puanları arasında anlamlı bir fark yokken, sosyal ve aile ile ilgili benlik saygısında anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Ailenin arkadaşlık ilişkisine müdahale

etmesi açısından genel, aile ve toplam alt ölçek puanları arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır.

6.2.Öneriler

Bu araştırmanın sonuçları ile ilgili olarak uygulamaya ve bu konuda yapılacak araştırmalara yönelik öneriler aşağıda yer almaktadır:

1.Bu araştırmanın sonucunda öğrencilerin arkadaş sayılarının 10'dan fazla olduğu ve arkadaşlarında tercih ettiği özelliklerin başında “sırdaş ve güvenilir olması” gelmektedir. Bu sonuç ergenlerin daha çok arkadaşlarına yöneldiğini ve sosyalleşmeleri açısından bu sonucun önemli olduğu düşünülmektedir. Buna göre anne ve babaların çocuklarının gelecekteki yetişkinlik rollerine hazırlanması ve sosyalleşmeleri için ergenlikte arkadaşlık ilişkilerini geliştirme çabası içinde olmalarının kimlik gelişimi açısından yararlı olduğu sonucuna varılabilir.

2. Araştırma sonucunda öğrencilerin arkadaşlarıyla genellikle okulda-dershane de tanışmaları bu yerlerin toplumsallaşma açısından önemli olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı okuldaki psikolojik danışman, yöneticilerin, öğretmen ve anne babaların okulda düzenlenen çeşitli sosyo-kültürel etkinliklerle özellikle arkadaşlık kurmakta sıkıntı yaşayan öğrenciler için sosyal gelişimi desteklemeleri önerilebilir.

3. Ergenlik döneminde karşı cins ve karşı cinsten romantik bir ilişkinin olması benlik saygısı açısından önemli olduğundan, anne ve babalar karşı cinsle arkadaşlık ilişkilerinde demokratik bir tutum içinde olup bu arkadaşlığın gelişimini desteklemelidirler.

4. Ergenlikte arkadaş ilişkilerinin kimlik gelişimi ve benlik saygısı üzerindeki etkisi düşünülerek, psikolojik danışmanlar ya da alan uzmanları tarafından aile ve öğretmenlere “ergenlik döneminde arkadaş ilişkileri” konulu eğitim seminerleri verilebilir.

6.3. Gelecekteki Araştırmalara İlişkin Öneriler

1. Bu araştırmada lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve arkadaşlık ilişkilerindeki bazı değişkenlere göre benlik saygısı incelenmiştir. Başka bir çalışmada arkadaşlık ilişkileri ile sosyal beceri ve öfke açısından ele alınabilir.

2. Bu araştırmada öğrencilere arkadaşlık ilişkilerine anne ve babanın müdahalesi sorulmuştur. Bir başka çalışmada benzer sorular anne ve babalara da yöneltilebilir.

3. Ergenlerin arkadaş seçiminde önemli olabileceği düşünölen kitle iletişim araçlarının (İnternet, televizyon, basın yayın) etkileri daha ayrıntılı incelenebilir.

4. Bu araştırmanın örneklemini Lise 3.sınıflar oluşturmuştur. Benzer alışmalar ortaöğretimin farklı düzeyinde okuyan ve ilköğretim öğrencileriyle de yapılabilir.

5. Ergenlerin arkadaşlık becerilerinin geliştirilmesi için arkadaşlık becerisi veya sosyal beceri etkinliklerine yer verilen deneysel çalışmalar yapılabilir.

6. Ergenlere arkadaşlık becerisi eğitimi verilip, benlik saygısı açısından etkili olup olmadığı sınanabilir.

7. Bu araştırma genel lise öğrencileri ile yapılmıştır. Bundan sora yapılacak araştırmalarda Anadolu Liseleri veya Özel Okul öğrencileri üzerinde durulabilir.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, Mehmet (1991), “Kendini ayarlama becerisi ve arkadaşlık ilişkileri”,
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Altıntaş, E. ve Gültekin M.(2003), *Psikolojik Danışma Kuramları*, İstanbul:Alfa Yayınları.
- Arısoy, Süleyman (1983), “Lise II.sınıf düzeyindeki öğrencilerin arkadaş tercihleri”,
Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Başaran, İbrahim Ethem (1994), *Eğitim Psikolojisi*, Ankara:Gül Yayınevi Yargıcı Matbaası.
- Baymur, Feriha (1993), *Genel Psikoloji*, İstanbul: Aka Basımevi.
- Bednar, R.L., Wells, M.G., Peterson, S.R., (1991), “Self-Esteem” American Psychological Association, Washington, D.C.ss.18-51.
- Bilbay-Alpa, A ve Köseoğlu, F. (1999), “Arkadaşlarınca düşük kabul gören 4. ve 6. sınıf öğrencilerinin akran ilişkilerini güçlendirmek için geliştirilen sosyal beceriler programının etkinliği”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Bilimler Bölümü, İstanbul.
- Bilen, Mürüvvet (1994), *Sağlıklı İnsan İlişkileri*, Ankara:Armoni Yayıncılık.
- Bilgin, Nuri (1988), *Sosyal Psikolojiye Giriş*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bogonç, Atlas, Kuzgun, Yıldız (1994), “Kendine saygısı düşük ve yüksek olan bireylerin akademik benlik kavramı puanlarının karşılaştırılması”, 1.Eğitim Bilimleri Kongresi Kitapçığı, 28-30, Nisan 1994, Çukurova Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Adana.

- Brack, C.J., Orr, D.P. ve Ingersoll, G. (1988), "Pubertal maturation and adolescent self esteem", *Journal of Adolescent Health Care*, c.9, ss.280-285.
- Buhrmester, D. (1990), "Intimacy of friendship, interpersonal competence and adjustment during preadolescence and adolescence", *Child Development*, c.61, ss.1101-1111.
- Bukowski, W.M. Pizzamiglio, M. T. Newcomb, A.F. Hoza, B. (1996), "Popularity as an affordance for friendship", *Social Deleopment*, c.5, ss.189-202.
- Buri, J.R. (1991), "Stability of Parental Nurturance as a Salient Predictor of Self-Esteem", Paper presented at the Annuval Convention of the American Psychological Association, U.S.A., Minnesota.
- Büyükşahin, Ayda (2001), "Yakın ilişki kuran ve kurmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli sosyal psikolojik etkenler yönünden karşılaştırılması", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cassidy, J.Asher, S.R. (1992), "Loneliness and Peer Relations in Young Children", *Child Development*, c.63,S.2, ss.350-365.
- Cheung, P. C. Lau, S. (1985), "Self Esteem Its Relationship to the Family and School Social Environments Among Chinese Adolescents", *Youth and Society*, c.16,S.4, ss.438-456.
- Cornell, D. G. Grossberg, I. W. (1987), Family Environment and Personality Adjustment in Gifted Program Children", *Gifted Child Quarterly*, c.31,S.2, ss.59-64.
- Collins, A.W, Sprinthall A.N (1995), "Adolescent Psychology" International Edition, ss.172,177
- Collins, N.L., Read, S.J. (1990), "Adult attachment, working models, and relationship in dating couples", *Journal of Personality and Social Psychology*, c.38 S.4, ss 644-63.
- Crothers, Laura M. Field, Julaine E. Kolbert, Jered B. (2005), "Navigating Power,

Control, and Being Nice: Aggression in *Adolescent Girls' Friendships*”
Journal of Counseling & Development, c.83 s.3, ss.349-354.

Cüceloğlu, Doğan (1999), *İnsan ve Davranışı*, İstanbul:Remzi Kitapevi.

Çok, Figen (1993), “Üniversite öğrencilerinin arkadaşlık ilişkileri ve bunun ana baba tutumlarıyla ilişkisi”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Daniel, L.G. ve King, D.A. (1995), “ Self concept and academic achiment of elemanteray school students”.Reports-Reseach, (143),U.S.A.,Mississippi.

Dikeçligil, B, Çiğdem, A. (1991), T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara: Bilim Serisi.

Dinkmeyer, D, McKay, G. (1994), *Biz Bir aileyiz*, (Çev. Önet,Gül) İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.

Ertokuş Delikara, İpek (2000), “Ergenlerin akran ilişkileri ile suç kabul edilen davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ekşi, A. (1994), *Çocuk, Genç, Anne Babalar*, İstanbul:Bilgi Yayınevi

Erdem, Selman (1994), *Psikoloji Ders Kitabı*, İstanbul:Fil yayınevi.

Erkan, Serdar, Kaya, Alim (2005), *Grupla Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları*, Ankara: Pagem A Yayıncılık.

Erwin, Phil (2000), *Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık*, (Çev.O.Akınhay), Bursa:Alfa/Aktüel Kitabevleri.

- Fehimoğlu Sinan, Selen (1998), “Benlik, batılılaşma, yakın arkadaşlık ilişkisi: ailesel benlik üzerine bir araştırma”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Farancis, L.J. ve Jones, S.H. (1996), ”Social class and self esteem”, *The Journal of Social Psychology*, c.136, S.3, ss.405-406.
- Greasham, F.M. ve Stuart, D. (1992), “Satability of sociometric assesment: Implications for uses as selection and outcome measures in social skills training.” *Journal of School Psyclogy*, c.30, ss. 223-231.
- Güçray, Sonay (1989), “Çocuk yuvasında ve ailesi yanında kalan 9, 10, 11 yaş çocuklarının özsaygı gelişimini etkileyen bazı faktörler”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güloğlu, B. (1999), “The Effect Of A Self-Esteem Enrichment Program On The Self-Esteem Level Of Elementary School Students”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gökçakan, N. Gökçakan, Z. Yılmaz, E. Şimşek, V.(2001), “VI Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı”, Ankara:Nobel Yayıncılık, s:61
- Gündoğdu, Rezzan (2003), “İlköğretim 3. 4. ve 5. sınıf çocuklarının arkadaşlık konusundaki görüşleri ve arkadaşlık seçimlerini etkileyen etmenler”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Güngör, Abide (1989), “Lise öğrencilerinin özsaygı düzeylerini etkileyen etmenler”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Güven, A (1991), “Farklı öğretim programı izleyen öğrencilerde algılanan ana-baba öğretmen tutumlarının benlik kavramına etkisi”. 8.Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları Kitapçığı, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, İzmir.

- Hallinan, M. T (1979), "Structural affectts on children's friendships and cliques", *Social Psychology Quarterly*, c.42,S.1,ss. 43-54.
- Hortaçsu, Nuran (1989), "Targets of communications during adolescence" *Journal of Adolescence*, c.12, ss.252-263.
- Hortaçsu, Nuran (1997), *İnsan İlişkileri*, İstanbul:İmge Yayınevi.
- Hortaçsu, N. Oral, A. (1991), "Factors Affecting Relationships of Turkish Adolescents with Parents and Same –Sex Friends", *Journal of Social Psychology*, c.131,S.3, ss.13-14.
- Harter, S.(1993), "Devolepmentel persrectives on the self-system", *Handbook of Child Psychology: Social and personality developmental*. New York.
- Hunter, F.T. (1985), "Adolescent perceptions of discussions with parent and friend" *Developmental Psychology*, c.21,S.3, ss. 433-440.
- Hurre, T.M. Komulainen, E.J, Aro, H.M (1999), 'Social Support and Self Esteem Among Adolescents with Visual Impairments", *Journal of Visual Impairment*, ss.26-41.
- Wall, J. Covell, K. Macintyre, P.D. (1999), "Implicatiomons of Social Supports for Adolescents' Education and Career for Aspirations", *Canadian Journal of Behavioural Science*, c. 31, ss.63-71.
- İkizlioğlu, Musa (1993), "Demokratik ve otoriter ana-baba tutumlarının, lise son sınıf öğrencilerinin benlik saygısı üzerine etkisi", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Jacobvitz, D.B. ve Bush, N.F. (1996), "Reconstructions of family relationships: Parent child alliances, personal distress, and self esteem", *Developmental Pscyhology*,c.32, S.4,ss.732-743.

Jex, S.M. & Elacqua, T.C. (1999), Self-esteem as a moderator: A comparison of global and organization-based measures”, *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, c.72, ss71-81.

Kılıççı, Yedigir (2000), *Okulda Ruh sağlığı* , Ankara: Anı Yayıncılık,

Kito, M. (2005), “Self-disclosure in romantic relationships and friendships among American and Japanese college students”, *The Journal of Social Psychology*, c.145, S.2.ss.127-40.

Köknel, Özcan (1989), *Ana-Baba Okullar*, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Kulaksızoğlu, A .(1998), *Ergenlik Psikolojisi*, İstanbul:Remzi Kitapevi.

Kuzgun, Y. Erkan, S. Kılıççı, Y. Selçuk, Z. Pişkin, M. Acar, N.V. Bacanlı, H. Öner, U. Bacanlı, F. Akkök, F. (2004), *İlköğretimde Rehberlik* , İstanbul:Nobel Yayın Dağıtım.

Kuttler, Ami Flam, La Greca, Annette M., Prinstein, Mitchell J., (1999), “Friendship qualities and social-emotional functioning of adolescents with close, cross-sex friendships”, *Journal of Research on Adolescence*, c.9 s.3.

Leung, J.J., Sand, C.M., “Self esteem and emotional maturity in college students”, *Journal of College Students Personnel*, S.22 ss.291-299.

Küçük, Sevim (1984), “Ortaokul düzeyinde arkadaşlıkların kişilik özellikleri aile ile ilişkisi ve okul başarısıyla ilişkileri”,*Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü, Ankara.

Lackovic, G.,Dekovic, M. Ve Opacic, G. (1994),”Pubertal status,interaction with significant others and self esteem of adolescent girls”, *Adolescence*, c.29, ss.670-691.

- Mc Bride, C.K ve Field, T. (1997), “Adolescent sama-sex and oppošte-sex best friend interaction, “ *Adolescence*, c.32, S.127, ss. 515-552.
- Muuss,R.E, (1996),*Theories of Adolescence*, New York.
- Nass, E.W (1991), Familial Influences an Children’s Self-Esteem” Disertation Abstracts International, 6142 B.
- Nielsen, L. (1996), *Adolescence, A Contemporary View*, 3.baskı, Holt, Rinehart and Winston Inc.
- Mullis, A.K., Mullis,R.L. ve Normandin, D. (1992),”Cross-sectional and longitudinal comparisons of adolescent self esteem” *Adolescence*, c.27, S.105, ss.51-60.
- Odacı, Hatice (1994), “Karedeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi öğrencilerinin yalnızlık, benlik saygısı ve yakın ilişkiler kurabilme düzeylerinin ve bu düzeyler arasındaki ilişkilerin incelenmesi”,*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Karedeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Parker, J.G., Asher, S.R. (1987), “Peer relations and later personal adjusment: are low acceoted at risk” *Psychological Bulletin*, 102, 357-389.
- Paul, E.L. ve White, K.M (1990), “The development of intimate relationships in late adolescence”, *Adolescence*, c.25, S.98, ss. 373-399.
- Pişkin, Metin (1996), “ Self-Esteem and Locus of Control of Secondary School Children Both in England and Turkey” *Unpublished Doktoral dissertation University of Leicester*, Leicester.
- Roscoe,B. Kennedy, D. Pope, T. (1987), “Adolescent Vivew of İntimacy Distinguishing intimate from nonintimate behaviour”, *Adolescence*, c.22, S.87, ss. 511-516.
- Ross, L.T. Luts, C.J. Lakey,B.(1999), Perceived Social Suppart and Attributions for Failed Support. *PSPB*, 25,896-909.

- Salmivalli, C. Isaacs, J. (2005), “ Prospective relations among victimization, rejection, friendlessness, and children's self- and peer-perceptions”, *Child Development*, c.76, S.6, ss.1161-1171.
- Santrock, J. W. (1999), *Life-Span Development*, McCraw-Hill College. USA.
- Simith, M,J.(1975), *When I Say No, I Feel Guilty*, New york :Bontom Book,.
- Tali, H. (2000),“Friendship quality maog children in three educational setting.” *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, Mare EBSCO: 3067793.
- Taysi, Ebru (2000), “Benlik saygısı, arkadaşlardan ve aileden sağlanan sosyal destek” *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Turner, G. (1999), “Peer Support and Young People Health.”, *Journal of Adolescence*, c.22, s:567-575.
- Oskay, Gülten (1985), “Arkadaş ilişkilerinden kaynaklanan ana-baba, ergen çatışması”, *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi*, c.2, S.3, ss. 141-166.
- Unlendorff, H. (2000), “Parents’ and childrens friendships Networks”, *Journal of Family Issues*, March, EBSCO:2872272.
- Uyanık, G. (2000), “Farklı sosyo ekonomik düzeydeki lise öğrencilerinin benlik saygısı ile ruhsal durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi” *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Verkuyten. M, Steenhuis. A (2005), “Children's and adolescents' intergroup attitudes about race and ethnicity”, *Journal of Applied Developmental Psychology*, c.26, ss.660-679.
- Yüksel, Galip (2002), *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* c.22, S.3, ss.37-57.

Yavuzer, Haluk (1994), *Çocuk ve Suç*, İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yazgan. İnanç, B. Bilgin ve Kılıç Atıcı, M. (2004), *Gelişim Psikolojisi*, Adana: Nobel Kitapevi.

Yang, B. Clum, G.A (1996), "Effects of Early Negative Life Experiences on Cognitive Functioning and Risk For Suicide ", A Review. *Clinical Psychology Review*, c.16, ss.177-195.

Yörükoğlu, Atalay (1994), *Gençlik Çağı*, İstanbul: Özgü Yayınevi.

Yörükoğlu, Atalay (1993), *Çocuk Ruh Sağlığı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

Yüksekkaya, Selda (1995), "Üniversite öğrencilerinde benlik saygısının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yang, B. Clum, G.A (1996), "Effects of Early Negative Life Experiences on Cognitive Functioning and Risk For Suicide ", A Review. *Clinical Psychology Review*, c16, 177-195.

Zanden, J. W. V. (1997), *Human Development*, The McCraw-Hill Companies, Inc. USA.

Zimmerman, M.A., Copeland, L.A., Shope, J.T. ve Dielman, T.E (1997), "A Longitudinal study of self esteem implications for adolescent development", *Journal of Youth and Adolescence* , c.26, S.2, ss117-141.

ARKADAŞ İLİŞKİLERİ ANKET FORMU VE
COOPERSMITH BENLİK SAYGISI ENVANTERİ

Sevgili Öğrenciler,

Lise 3. sınıf öğrencilerinin arkadaş ilişkileri ve benlik saygılarının çeşitli değişkenler açısından incelendiği bir araştırma yapıyorum. Araştırmanın amacına ulaşması için sizin vereceğiniz cevaplar büyük bir öneme sahiptir. Araştırma bilimsel bir nitelik taşıdığı için ankette yer alan maddelere verilecek cevaplar, araştırmanın yönünü belirleyeceğinden samimi cevaplar verilmesi gerekmektedir. Anket ve ölçeği cevaplayan öğrencilerin kimliği ortaya çıkartılmayacaktır. Lütfen aşağıda verilen ifadeleri dikkatle okuyunuz ve yanıtlayınız.

İlginizden ve yardımlarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Gülşen BÜYÜKŞAHİN
Çukurova Üniversitesi
Psikolojik Danışma ve Rehberlik
Yüksek Lisans Öğrencisi

EK:1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1.Okulu:

2. Sınıf:

3.Yaş:

4.Cinsiyeti: Kız ( ) Erkek( )

EK:2

ARKADAŞ İLİŞKİLERİ ANKETİ

1.Şu anda yaklaşık kaç arkadaşınız var?

- Hiç yok   5-7
 1   8-10
 2-4   Diğer (Belirtiniz).....

2.Şu anda yaklaşık kaç yakın arkadaşınız var?

- Hiç yok   5-7
 1   8-10
 2-4   Diğer (Belirtiniz).....

3. Genellikle arkadaşlarınızın büyük bir bölümüyle ne kadar süreden beri arkadaşsınız?

- 1 yıldan az
 1-2 yıl arası
 2-5 yıl arası
 5 yıldan fazla
 Diğer (Belirtiniz).....

4. Şu anda karşı cinsten arkadaşınız var mı?

- Evet   Hayır

5. Sizin için arkadaşlarınızın cinsiyeti konusunda aşağıdakilerin hangisi geçerlidir?

- Çoğu kendi cinsindedir.
 Çoğu karşı cinstendir.
 Her iki cinsten de hemen hemen eşit sayıda arkadaşım vardır.

6. Kendi cinsinizden arkadaşlarınızla tanışmanız genellikle nasıl olmuştur?(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- Aynı okulda bulunduğumuzdan
 Aynı mahallede oturduğumuzdan
 Bir başka arkadaşımın aracılığıyla
 Ailelerimizin tanışıklığıyla
 Bir faaliyet esnasında (Spor, resim, müzik faaliyeti)
 İnternet aracılığıyla
 Diğer (Belirtiniz).....

7. Şu anda karşı cinsten biriyle romantik bir ilişkiniz var mı?

- Evet   Hayır

a)Cevabınız **Hayır ise** bu durumdan ne derece memnun veya değilsiniz?

- Çok memnunum.
- Memnunum.
- Ne memnunum, ne değilim.
- Memnun değilim.
- Hiç memnun değilim.

b) Cevabınız **Evet ise** kız/erkek arkadaşınızla ilişkilerinizden ne derece memnun veya değilsiniz?

- Çok memnunum.
- Memnunum.
- Ne memnunum, ne değilim.
- Memnun değilim.
- Hiç memnun değilim.

8. Karşı cinsten arkadaşlarınızla tanışmanız genellikle nasıl olmuştur?(Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz.)

- Aynı okulda bulunduğumuzdan
- Aynı mahallede oturduğumuzdan
- Bir başka arkadaşımın aracılığıyla
- Ailelerimizin tanışıklığıyla
- Bir faaliyet esnasında (Spor, resim, müzik faaliyeti)
- İnternet aracılığıyla
- Diğer (Belirtiniz).....

9.Arkadaşlarınızla iletişiminizde hangi konu ya da alanlarda anlaşmazlık yaşarsınız? (Aşağıdaki seçenekleri **önem sırasına göre** 1'den 6'ya kadar derecelendiriniz.)

- Birlikte gideceğimiz yerlere karar verme
- Karşı cinsle arkadaşlık etmeye müdahale etme
- Kız-erkek arkadaşlık ilişkisi konusunda farklı düşüncelere sahip olma
- Farklı giyim tarzlarına sahip olma
- Farklı dünya görüşüne sahip olma
- Arkadaşlık yapılan kişilerle ilgili farklı düşüncelere sahip olma
- Diğer (belirtiniz).....

10.Yakın arkadaşlarınızla olan ilişkilerinizde ne derece memnun veya değilsiniz?

- Çok memnunum.
- Memnunum.
- Ne memnun, ne değilim.
- Memnun değilim.
- Hiç memnun değilim.

11. Yakın arkadaşlarınızda tercih ettiğiniz özellikler nelerdir? (Aşağıdaki seçenekleri 1'den 12'ye kadar **önem sırasına göre** derecelendiriniz.)

- Başarılı olması
- Sırdaş ve güvenilir olması
- Ailemin onayladığı kişilik özelliklerine uygun olması
- Benim onayladığım kişilik özelliklerine sahip olması
- Benden farklı kişilik özelliklerine sahip olması
- Diğer arkadaşlarımın onayladığı kişilik özelliklerine sahip olması
- Benimle aynı dünya görüşüne sahip olması
- Okul kurallarına uyması- Disipline gitmemiş olması
- Sorunlarıma yardımcı olması
- Sevdiğim markaları tercih etmesi
- Güzel-yakışıklı olması
- Cömert olması
- Diğer (belirtiniz).....

12. Yakın arkadaşlarınızın arkadaşlık ilişkileriniz konusundaki görüşlerinize saygı duyduğunu düşünüyor musunuz?

- Her zaman
- Çoğunlukla
- Bazen
- Nadiren
- Hiçbir zaman

13. Aileniz arkadaşlık ilişkilerinize müdahale eder mi?

- Evet
- Hayır

13.Soruya yanıtınız “ Hayır” ise 14. 15. 16. ve17. soruları yanıtlamayınız. Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'ne geçiniz.

14. Ailenizin arkadaşlık ilişkilerinize müdahale etme sıklığı nedir?

- Her zaman
- Genellikle
- Bazen
- Nadiren

15. Arkadaşlık ilişkilerinize en çok müdahale eden aile bireyi kimdir?

- Annem
- Babam
- Kardeşim-Kardeşlerim
- Bütün aile
- Diğer (Belirtiniz).....

16. Aileniz arkadaşlık ilişkilerinize hangi alanlarda müdahale etmektedir? (Aşağıdaki seçenekleri **önem sırasına göre** 1'den 7'ye kadar derecelendiriniz)

- Arkadaşlarımla birlikte olma saatlerime
- Arkadaşlarımla birlikte gittiğim yerlere
- Arkadaşlarımla birlikte yaptığım etkinliklere
- Eve arkadaş çağırma
- Karşı cinsten kişilerle arkadaş olmaya
- Karşı cins ile duygusal bir ilişki yaşama
- Kimlerle arkadaşlık edeceğime
- Diğer (Belirtiniz).....

17. Ailenizin arkadaşlık ilişkilerinize müdahale etmesini onaylıyor musunuz?

- Evet   Hayır   Diğer (Belirtiniz).....

EK:3

COOPERSMITH BENLİK SAYGISI ENVANTERİ

Aşağıda her insanın zaman zaman hissedebileceği bir takım durumlar maddeler halinde sıralanmıştır.

Bu maddelerle belirtilen ifadeler eğer sizin genellikle hissettiklerinizi tanımlıyor ve size çoğunlukla uygun geliyorsa cevap kâğıdında ilgili sorunun karşısındaki evet sütununa bir çarpı işareti (x), bu ifadeler eğer sizin genellikle hissettiklerinizi tanımlamıyor ve size çoğunlukla uygun gelmiyorsa bu durumda hayır sütununa (x) işareti koyunuz.

Bu maddelerin doğru ve yanlış cevapları yoktur. Bu nedenle yanıtlarınızı verirken mantığınızdan çok duygularınıza kulak veriniz. Araştırmaya olacak katkınızın, yanıtlarınızın dürüstlüğü oranında olacağını unutmayınız.

Evet Hayır

☐	☐	1. Olanlara genellikle fazla bozulmam.
☐	☐	2. Sınıfın önünde konuşma yapmak bana oldukça zor gelir.
☐	☐	3. Eğer gücüm yetse değiştirmek isteyeceğim pek çok özelliğim var.
☐	☐	4. Fazla zorlanmadan karar verebilirim.
☐	☐	5. Benimle birlikte olmak zevkli ve eğlencelidir.
☐	☐	6. Evdeyken kolayca canım sıkılır, moralim bozulur
☐	☐	7. Yeni bir şeye alışmam çok zaman alır.
☐	☐	8. Yaşıtlarımın arasında popülerim.
☐	☐	9. Anne ve babam genellikle duygularımı dikkate alır.
☐	☐	10. Genellikle pek direnmeden kolayca vazgeçme gibi bir huyum var.
☐	☐	11. Ailemin benden beklentisi çok fazla.
☐	☐	12. Benim yerimde olmak oldukça zordur.
☐	☐	13. Hayatımdaki her şey karmakarışık.
☐	☐	14. Arkadaşlarım genellikle benim fikirlerimi izlerler.
☐	☐	15. Kendime ilişkin olumsuz bir imajım var.

Evet Hayır

- 16.Pek çok kere evden ayrılmayı (kaçmayı) düşündüm.
- 17.Okuldayken sık sık canım sıkılır.
- 18.Çoğu insan kadar güzel görünümlü değilim.
- 19.Söyleyecek bir şeyim olduğunda genellikle onu çekinmeden söylerim.
- 20.Annem ve babam beni anlayabiliyor.
- 21.İnsanların çoğu benden daha çok seviyor.
- 22.Çoğu zaman anne ve babamın beni sanki zorladıklarını hissediyorum.
- 23.Okulda çoğu zaman cesaretim kırılıyor.
- 24.Sık sık keşke başka birisi olsam diye arzuluyorum.
- 25.Güvenilir biri değilim (bana bel bağlanılmaz).
- 26.Hiç bir şey için asla kaygı duymam.
- 27.Kendimden oldukça eminim.
- 28.Sevecen birisiyim.
- 29.Anne ve babamla birlikte eğlenemiz ve neşemiz boldur.
- 30.Hayal kurmaya çok zaman harcıyorum.
- 31.Keşke daha genç olsaydım.
- 32.Her zaman doğru olanı yaparım
- 33.Okuldaki başarılarımla gurur duymaktayım.
- 34.Birileri her zaman ne yapmam gerektiğini bana söylemeli.
- 35.Yaptıklarım için sıkça pişmanlık duyarım.
- 36.Hiç bir zaman mutlu olmam.
- 37.Derslerimle ilgili olarak yapabileceğimin en iyisini yapıyorum.
- 38.Genellikle kendime dikkat edebilirim.
- 39.Oldukça mutluyum.

Evet Hayır

- 40.Oyunu yaşça kendimden daha küçüklerle oynamayı tercih ederim.
- 41.Tanıdığım herkesi seviyorum.
- 42.Sınıfta ön plana çıkmaktan hoşlanırım.
- 43.Kendi kendimi anlayabiliyorum.
- 44.Evde hiç kimse bana fazla ilgi göstermiyor.
- 45.Hiç bir zaman asla azarlanmam.
- 46.Okulda, olmak istediğim kadar başarılı değilim.
- 47.Kendi kendime bağımsız karar verebilir ve ona bağlı kalabilirim.
- 48.Cinsiyetimden memnun değilim (erkek ya da kız olmaktan)
- 49.Başkalarıyla birlikte olmaktan hoşlanmıyorum.
- 50.Hiç bir zaman asla utanmam.
- 51.Sık sık kendimden utandığımı hissederim.
- 52.Arkadaşlarım sık sık benimle uğraşırlar.
- 53.Her zaman doğruyu söylerim.
- 54.Öğretmenlerim bana yeterince başarılı olmadığımı hissettiriyor.
- 55.Bana ne olacağı hiç umurumda değil.
- 56.Hayatta başarısız biriyim.
- 57.Azarlandığım zaman kolayca bozuluyorum.
- 58.Kime ne söyleyeceğimi her zaman bilirim.

GEN

SOS

AİLE

OKUL

TOP

KISA

YALAN

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER:

Adı Soyadı : Gülşen BÜYÜKŞAHİN ÇEVİK
Doğum Yeri ve Yılı : Adıyaman/ 1979
Medeni Durumu :Evli
Adres :Belediyeevleri mah. Ramazan Atıl Lisesi
 Seyhan /ADANA
Telefon : 0 322 239 98 29-17

ÖĞRENİM DURUMU :

Derece	Program	Yıl
Yüksek lisans	Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı	2003-2007
Lisans	Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	1997-2001
Lise	Adıyaman Lisesi	1993-1994
	Çelikhan Pınarbaşı Lisesi	1994-1996
İlköğretim	Malatya Kubilay Orta Okulu	1990-1991
	Adıyaman Menderes İlköğretim Okulu	1991-1993
	Balıkburnu İlköğretim Okulu	1984-1991

MESLEKİ DENEYİM :

Seyhan Ramazan Atıl Lisesi 2001-